

62

00C083

PROJEKTĄ FINANSAVO

Advokatų profesinė bendrija "iLAW"

PARENGĖ
VAIDOTAS
SMIRNOVAS

PROJEKTĄ FINANSAVO
ŠIAULIŲ MIESTO
SAVIVALDYBĖS
ADMINISTRACIJA

ARVYDAS MOCKUS

TEKSTĄ REDAGAVO
ERSIDA MEDŽIUNIENĖ

ŠIAULIŲ REGIONO GYVENTOJŲ TEISĖS GIDAS

ISTATYMO NEŽINOJIMAS
NEATLEIDŽIA NUO ATSAKOMYBĖS
PASINAUDOK TEISINE PAGALBA **NEMOKAMAI**

Šiaulių miesto savivaldybės gyventojams, deklaravusiems gyvenamąją vietą Šiaulių mieste, **NEMOKAMA** pirminė teisinė pagalba teikiama Vasario 16-osios g. 62, Šiauliuose, 12 kabinete, pasiteirauti galima tel. (8 41) 50 05 21.

Šiaulių mieste gyvenantiems, tačiau deklaravusiems gyvenamąją vietą Šiaulių rajone, **NEMOKAMA** pirminė teisinė pagalba teikiama Vilniaus g. 263, Šiauliuose, 320 kabinete, registracija tel. (8 41) 59 66 45.

ŠIS LEIDINYS YRA FINANSUOJAMAS IŠ PROJEKTO „TEISINĖS INFORMACIJOS SKLAIDA ŠIAULIŲ MIESTO GYVENTOJAMS“ IR PRIVAČIŲ RĖMĖJŲ LĖŠŲ IR PLATINAMAS ŠIAULIŲ REGIONO GYVENTOJAMS NEMOKAMAI

2017 © VŠĮ „Valetudo grupė“

[Handwritten signatures and names in cursive script, including: J. Kairys, P. V., J. Sernas, A. Smekona, J. Grimaldenas, J. Kaugaitis, A. Stuginis, J. Valoraitytė, J. Vileišis]

Turinys

IŽANGA	4
TEISINĖ PAGALBA Valstybės finansuojamos teisinės pagalbos rūšys	5
NEMOKAMA pirminė teisinė pagalba, kaip galima ją gauti?	5
Antrinė teisinė pagalba	6
Kada suteikiama antrinė teisinė pagalba?	6
Kokia yra įprasta tvarka norint gauti antrinę teisinę (advokato) pagalbą?	6
Kada yra išimties tvarka skiriami valstybės finansuojami advokatai?	8
Kiek 50 procentų valstybės finansuojama teisinė pagalba gali man kainuoti, kas ją sudaro?	8
Kaip sumokėti mažiau, kai pretenduojate tik į 50 procentų valstybės finansuojamų išlaidų?	9
Antrinės teisinės pagalbos išlaidos	9
Civilinėse bylose:	9
Administracinėse bylose:	10
Baudžiamosiose bylose:	10
Kitos su bylomis susijusios išlaidos:	12
Ar galiu gauti teisinę pagalbą išvykęs iš Lietuvos kitoje ES valstybėje?	12
„Teisės gidas“ ir NEMOKAMA teisinė pagalba	12
CIVILINĖ TEISĖ	12
Kada būtina kreiptis į notarą?	12
Kada nebūtina kreiptis į notarą?	13
Kada seniūnai ir konsuliniai pareigūnai gali atlikti notarinius veiksmus?	13
Ką turėčiau žinoti apie paveldėjimą?	14
Teismų praktika dėl paveldėjimo	17
Kokias teises ir pareigas turi išieškotojas ir skolininkas?	18
Apribojimai, taikomi išieškant iš skolininko	18
ŠEIMOS TEISĖ	20
Kaip gintis nuo smurto šeimoje ar artimoje aplinkoje?	20
Kokių dokumentų ir informacijos reikia skiriantis?	21
Kiek kainuoja santuokos nutraukimas?	22
Kaip dalinamas turtas skyrybų atveju, jeigu nėra bendro sutarimo?	22
Šeimos narių tarpusavio išlaikymas, tėvystės nustatymas ir pripažinimas	26
Vaikų pareiga išlaikyti tėvus	27
Ar galima prisiteisti išlaikymą vaiko naudai nenutraukus santuokos?	27
Kokia suma ir kas gali būti priteista vaiko išlaikymui?	27
Kaip išieškoti priteistą išlaikymą vaiko naudai?	29
Kada gali būti sumažintas išlaikymo dydis vaikui?	29
Kas yra Vaikų išlaikymo fondas, ką reikia žinoti kreipiantis į jį?	30
Kaip galima nustatyti (nuginčyti) tėvystę?	31
Tėvų valdžios apribojimas	32
Esu susituokusi (-ęs) su užsieniečiu (-e), pagal kokią teisę vyktų skyrybos?	32
Ar galima nutraukti vien tik bažnyčioje sudarytą santuoką?	33
Kaip apibrėžiama šeimos sąvoka įstatymuose ir kituose teisės aktuose?	34
Sugyventinių skyrybos, turto paveldėjimas	34
ADMINISTRACINĖ ATSAKOMYBĖ	36
Administracinis nusižengimas	36
Nepilnamečių administracinės atsakomybės paskirtis	36
Kaip skiriama nuobauda?	37
Bendrieji administracinių nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių skyrimo pagrindai	38
Atsakomybę lengvinančios, sunkinančios aplinkybės bei žalos atlyginimas	39
Administracinių nuobaudų sankcijos, už klaidymą mokytis, greičio viršijimą gyvūnų priežiūros taisyklių nesilaikymą ir pan.	42

Ar galima susigrąžinti teisę vairuoti anksčiau laiko?	45
Kokie yra administracinės nuobaudos senaties terminai?	46
BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ	48
Valstybės paramos dydžiai ir teikimo tvarka nukentėjusiesiems	48
Smurtinių nusikaltimų, dėl kurių padarytą žalą kompensuoja valstybė	49
Per kiek laiko turi būti ištirta byla ir perduota teismui?	50
Nusikaltimai, jų rūšys ir baudžiamosios atsakomybės senatis	51
Per kiek laiko turi būti paskirtas posėdis baudžiamojoje byloje?	53

IŽANGA

Nepriklausomos Lietuvos atkūrimo šimtmečio proga išleistas leidinys „Šiaulių regiono gyventojų teisės gidas“ yra antrasis VšĮ „Valetudo grupė“ leidinys (2015 m. buvo išleistas leidinys „Šiauliečio teisės gidas“). Leidinio viršelio vidinė pusė iliustruota Lietuvai labai svarbaus teisinio dokumento – 1918 m. vasario 16 d. nutarimo, kopijomis lietuvių ir vokiečių kalbomis. Šį dokumentą – Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės Aktą – yra pasirašę net keturi šiauliečiai: Mykolas Biržiška, Jonas Vileišis, Steponas Kairys ir Alfonsas Petrulis.

Leidinyje parengtas įgyvendinant projektą „Teisinės informacijos sklaida Šiaulių miesto gyventojų tarpe“ ir platinamas nemokamai. Šiam projektui įgyvendinti paramą skyrė:

- * Šiaulių miesto savivaldybės administracija 500 Eur;
- * Advokatų profesinė bendrija „iLAW“ 200 Eur;
- * Arvydas Mockus 100 Eur.

„Šiaulių regiono gyventojų teisės gidas“ parengtas turint tikslą apibendrinti dažniausiai pasitaikančius klausimus civilinėje ir administracinėje teisėje, kad būtų išvengta neaiškumų, dviprasmybių, kreipiantis dėl pirminės ir (ar) antrinės teisinės pagalbos, siekiant praplėsti Šiaulių krašto gyventojų teises žinias. Nors šis leidinys yra ribotos apimtys ir tiražo, reikia tikėtis, kad jis bus naudingas Šiaulių krašto gyventojams, ieškantiems atsakymų į kylančius teisinius klausimus.

Pastabas ir pasiūlymus, ką galima būtų patobulinti ir kokios informacijos reiktų šiame ar kituose leidiniuose, rašykite el. paštu admin@teisescidas.lt.

TEISINĖ PAGALBA

Valstybės finansuojamos teisinės pagalbos rūšys

Valstybės finansuojamą teisinę pagalbą galima skirstyti pagal teisinės pagalbos gavimo greitį :

- Pirminė teisinė pagalba (priklauso visiems, nepriklausomai nuo turto ir pajamų lygio) teikiama pagal deklaruotą arba faktinę gyvenamąją vietą ne daugiau, kaip 1 valandą. Daugiau apie tai skaitykite skyriuje „NEMOKAMA pirminė teisinė pagalba, kaip galima ją gauti?“.
- Antrinė teisinė pagalba (gali pasinaudoti ne visi, o tik atitinkantys tam tikrus reikalavimus pavyzdžiui: turto ir pajamų (toliau – įprasta tvarka) arba priklausomai nuo kitų aplinkybių, tokių kaip nukentėjusiojo statusas baudžiamojoje byloje, socialinės pašalpos gavimas, neįgalumo lygis (toliau – išimties tvarka) ir kt. Daugiau apie tai skaitykite „Antrinė teisinė pagalba“.

NEMOKAMA pirminė teisinė pagalba, kaip galima ją gauti?

Pirminė teisinė pagalba visais atvejais yra 100 procentų nemokama (valstybės finansuojama) ir teikiama asmenims nepriklausomai nuo turto ir pajamų savivaldybėje, kurioje asmuo yra deklaruotas, tačiau ne daugiau kaip 1 valandą tuo pačiu klausimu. Pirminė teisinė pagalba – tai teisinė informacija, teisinės konsultacijos ir teisinio pobūdžio dokumentų (išskyrus procesinių), skirtų valstybės ir savivaldybių institucijoms, rengimas. Ši teisinė pagalba apima ir patarimus dėl ginčo išsprendimo be teismo, veiksmus dėl taikaus ginčo išsprendimo bei taikos sutarties projekto parengimą, jeigu minėtas klausimas neužima daugiau kaip 1 valandos konsultanto darbo laiko). Naudojantis pirmine teisine pagalba negalima tikėtis, kad pirminės teisinės pagalbos specialistas gins konsultuojamojo asmens interesus teisme.

Konsultacijos telefonu:

- * Darbo teisės klausimais konsultuoja Valstybinė darbo inspekcija tel. (8 5) 213 9772. Pranešti apie nelegalų darbą galima tel. (8 5) 213 9750.
- * Išmokų vaikų naudai išieškojimas kitose ES valstybėse konsultuoja Garantinio ir vaikų išlaikymo fondas tel.: (8 5) 272 8081, (8 6) 597 5866.
- * Mokesčių klausimais konsultuoja Valstybinė mokesčių inspekcija tel. 1882 arba (8 5) 255 3190.
- * Vartotojų teisių klausimais konsultuoja Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba tel.: (8 5) 262 6760, (8 5) 205 5510, tel. (8 5) 262 6751.
- * Korupcijos prevencijos klausimais galima kreiptis į Specialiųjų tyrimų tarnybą tel. (8 5) 266 3333.

Pirminę teisinę pagalbą nemokamai turi teisę gauti visi Lietuvos piliečiai, kitų Europos Sąjungos (ES) valstybių narių piliečiai (išskyrus iš Danijos Karalystės), taip pat kiti Lietuvoje bei kitose ES valstybėse narėse teisėtai gyvenantys fiziniai asmenys ir kiti Lietuvos tarptautinėse sutartyse nurodyti asmenys. Norint gauti pirminę teisinę pagalbą, neprivaloma deklaruoti savo pajamų ir turto. Tereikia kreiptis į savivaldybės vykdomąją instituciją pagal savo deklaruotą arba faktinę gyvenamąją vietą.

Šiaulių krašto gyventojams pagal deklaruotą arba faktinę gyvenamąją vietą teikiama NEMOKAMA pirminė teisinė pagalba šiais kontaktiniais adresais:

- * **Šiaulių miesto savivaldybėje deklaravusiems:** Vasario 16-osios g. 62, Šiauliuose, 12 kabinete, pasiteirauti galima tel. (8 41) 50 05 21;
- * **Šiaulių rajono savivaldybėje deklaravusiems:** Vilniaus g. 263, Šiauliuose, 320 kabinete, registracija tel. (8 41) 59 66 45, mob. 8 612 93 403, arba (8 41) 50 00 37;
- * **Akmenės rajono savivaldybėje deklaravusiems:** L. Petravičiaus a. 2, Naujojoje Akmenėje, 205 kab. arba 210 kab., tel.: (8 425) 59 732, (8 425) 59 731;
- * **Joniškio rajono savivaldybėje deklaravusiems:** Livonijos g. 4, Joniškėje, 213 kab. tel. (8 426) 69 163;
- * **Kelmės rajono savivaldybėje deklaravusiems:** Vytauto Didžiojo g. 58, Kelmėje, 123 kab. tel., (8 427) 69 050, mob. 8 686 98 597;

- * Mažeikių rajono savivaldybėje deklaruojantiems: Laisvės g. 8, Mažeikiuose, 105 kab., tel. (8 443) 98 243, mob. 8 616 44 869;
- * Pakruojo rajono savivaldybėje deklaruojantiems: Kęstučio g. 4, Pakruojyje, 212 kab., tel. (8 421) 69 087;
- * Radviliškio rajono savivaldybėje deklaruojantiems: Aušros a. 10, Radviliškyje, 212 kab. arba 217 kab., tel.: (8 422) 69 006, (8 422) 69 017;
- * Raseinių rajono savivaldybėje deklaruojantiems: V. Kudirkos g. 5, Raseiniuose, 117 kab., tel. (8 428) 41 563;
- * Telšių rajono savivaldybėje deklaruojantiems: Žemaitės g. 14, Telšiuose, 105 kab., tel. (8 444) 56 172.

Antrinė teisinė pagalba

Antrinė teisinė pagalba, jeigu lyginti su medicina, tai po pirminės apžiūros jums paskirtas specialus gydytojas (advokatas), kuris taiko gydymą jūsų problemai spręsti. Antrinė teisinė pagalba – tai dokumentų rengimas, gynyba ir atstovavimas bylose, įskaitant vykdymo procesą, atstovavimas išankstinio ginčo sprendimo ne teisme atveju, jeigu tokią tvarką nustato įstatymai ar teismo sprendimas. Ši teisinės pagalbos rūšis apima ne tik advokato išlaidų padengimą, tačiau ir ekspertizų, žyminio mokesčio ar antstolio būtinųjų išlaidų padengimą.

Antrinę teisinę pagalbą įprastai asmenys gauna pateikę motyvuotą prašymą, kurį padeda surašyti pirminės teisinės pagalbos specialistai, prie prašymo dažniausiai pridedama metinė (paskutinių 12 mėnesių) gyventojų pajamas patvirtinanti deklaracija. Jeigu turtas ir pajamos neviršija Vyriausybės nustatytų turto ir pajamų lygių, teisinei pagalbai gauti skiriamas advokatas arba asmuo atleidžiamas nuo būtinųjų vykdymo išlaidų. Tiesa, įstatyme nurodyti asmenys, kuriems antrinė teisinė pagalba teikiama neatsižvelgiant į jų turtą ir pajamas (pvz.: nukentėjusieji dėl nusikaltimų atsiradusios žalos atlyginimo bylose, asmenys, turintys teisę į socialinę pašalpą arba jei jie yra valstybės išlaikomi stacionariose globos įstaigose ir kai kurie kiti atvejai).

Jeigu jums paskiriamas 100 proc., 75 proc., 50 proc. arba 25 proc. valstybės finansuojamas advokatas, tokiu pačiu procentu gali būti finansuojamos ir kitos būtinos su byla susijusios išlaidos.

Kada suteikiama antrinė teisinė pagalba?

Kai užpildomas prašymas antrinei teisinei pagalbai gauti (prašymo formą galite gauti nuvykę pas pirminės teisinės pagalbos konsultantus arba pasisiųsti iš svetainių www.teisesgidas.lt arba www.teisinepagalba.lt). Užpildžius prašymą, prie jo turi būti pridedami dokumentai, patvirtinantys teisę gauti valstybės finansuojamą advokatą įprasta (pagal turtą ir pajamas) arba išimties (neatsižvelgiant į turtą ir pajamas) tvarka.

Kokia yra įprasta tvarka norint gauti antrinę teisinę (advokato) pagalbą?

Kad pirminė teisinė pagalba galėtų jums padėti užpildyti prašymą bei pajamų ir turto deklaraciją antrinei teisinei pagalbai gauti, jums gali reikėti atlikti šiuos veiksmus:

1. Jeigu jokių pajamų negavote, rinkti dokumentų nereiks, tačiau jei gavote pajamas reikės surinkti dokumentus, patvirtinančius jūsų gautas pajamas už paskutinius 12 mėnesių, **tam reikės kreiptis į:**
  - 1.1. Sodrą ir gauti pažymą už paskutinius 12 mėnesių socialinių draudimo laikotarpių ir (ar) kitas gautas pajamas (ligos, pensijos ir pan.) iš Sodros, jei tokių buvo.
  - 1.2. Jeigu dirbote, tai rekomenduotina iš darbdavio turėti pažymą už paskutinius 12 mėnesių (ant Sodros dokumentų nurodomos pajamos, gautos popieriuje (neatskaičius mokesčių), o ne į rankas, o iš darbavo dokumentų matosi faktiškai išmokėta pinigų suma).
  - 1.3. Turėkite kitas pajamas patvirtinančius dokumentus (jeigu per paskutinius 12 mėnesių pardavėte turto, gavote pajamų iš nuomos arba jums buvo mokamas išlaikymas ar socialinė pašalpa ir pan.).
  - 1.4. Jeigu turite arba nuomojatės nekilnojamojo turto, kurio žemės paskirtis yra: miško arba žemės ūkio ir iš jų gavote pajamų, tai pildant deklaraciją būtina nurodyti, kokios pajamos gautos.

1.5. Jeigu priteistas išlaikymas vaiko naudai ir išlaikymas buvo mokamas būtina nurodyti, kiek gavote per paskutinius 12 mėnesių tokios rūšies pajamų, o jeigu gavote pajamų iš Vaikų išlaikymo fondo, jas taip pat būtina nurodyti.

2. Jeigu turite kilnojamojo ar nekilnojamojo turto, rekomenduotina turėti dokumentus iš VĮ „Registru centro“ ir VĮ „Regitros“ pažymėjimą ir (ar) išrašus, patvirtinančius turto nuosavybę (jeigu turto neturite, šių dokumentų nereikia).

3. Kad užpildyti pagal turimus dokumentus ir informaciją pajamų ir turto deklaraciją antrinei teisei pagalbai gauti (forma patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013-12-27 įsakymu Nr. 1R-300) rekomenduotina kreiptis į pirminės teisinės pagalbos specialistą (kontaktai nurodyti skyriuje „*NEMOKAMA pirminė teisinė pagalba, kaip ją gauti?*“). Užpildant deklaraciją rekomenduojama nurodyti pajamas jau atskaičius mokėtinus mokesčius valstybei, t. y. faktiškai gautą atlyginimą į rankas.

4. Norint užpildyti prašymą antrinei teisei pagalbai gauti (forma patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 1R-301) rekomenduotina kreiptis į pirminės teisinės pagalbos specialistą (kontaktai nurodyti skyriuje „*NEMOKAMA pirminė teisinė pagalba, kaip ją gauti?*“).

Kokiam lygiui pagal pajamas galite pretenduojate galima paskaičiuoti pagal formules:

I lygis $(3,75 \cdot V + 10) \cdot MMA$,

II lygis $(5,5 \cdot V + 15) \cdot MMA$.

Formulėje V yra turimų vaikų (išlaikytinių) skaičius, o MMA prašymo pateikimo metu galiojantis minimalus mėnesinis atlyginimas (iki 2017-12-31 MMA – 380 €, o nuo 2018-01-01 MMA – 400 €). Pateikiame asmens pajamų skaičiuokles valstybės finansuojamai antrinei teisei pagalbai gauti, kurios galioja iki 2017-12-31 ir nuo 2018-01-01.

Iki 2017-12-31 galioja:

Antrinė teisinė pagalba	I lygis (100 % apmokama)		II lygis (50 % apmokama)	
	Per 12 mėn. €	Per mėnesį vid. €	Per 12 mėn. €	Per mėnesį vid. €
1 asmens pajamos	3 800	326,67	5 700	475,00
+1 išlaikytinis	5 225	435,42	7 790	649,17
+2 išlaikytiniai	6 650	554,17	9 880	823,33
+3 išlaikytiniai	8 075	672,92	11 970	997,50
+4 išlaikytiniai	9 500	791,67	14 060	1 171,67
+5 išlaikytiniai	10 925	910,43	16 150	1 345,83
+6 išlaikytiniai	12 350	1 029,17	18 240	1 520,00

Jeigu formulė nepasikeis nuo 2018-01-01 bus:

Antrinė teisinė pagalba	I lygis (100 % apmokama)		II lygis (50 % apmokama)	
	Per 12 mėn. €	Per mėnesį vid. €	Per 12 mėn. €	Per mėnesį vid. €
1 asmens pajamos	4 000	333,33	6 000	500,00
+1 išlaikytinis	5 500	458,33	8 200	683,33
+2 išlaikytiniai	7 000	583,33	10 400	866,67
+3 išlaikytiniai	8 500	708,33	12 600	1 050,00
+4 išlaikytiniai	10 000	833,33	14 800	1 233,33
+5 išlaikytiniai	11 500	958,33	17 000	1 416,67
+6 išlaikytiniai	13 000	1 083,33	19 200	1 600,00

Antrinė teisinė pagalba be pajamų vertina ir turimo turto lygius.

Pateikti reikia kelių rūšių dokumentus, patvirtinančius jūsų teisę į antrinę valstybės garantuojamą

teisinę pagalbą:

Pirmieji patvirtina, kad jums gali būti skirtas valstybės finansuojamas advokatas įprasta tvarka arba išimties tvarka.

Antrieji patvirtina jūsų tapatybę (pasas, tapatybės kortelė, naujos kartos vairuotojo pažymėjimas, neįgaliojo liudijimas, pensininko pažymėjimas, studento pažymėjimas).

Tretieji patvirtina jūsų išlaikytinių, globotinių skaičių (vaikų gimimo liudijimai, teismo sprendimas paskirti jus globėju ir pan.).

Prie prašymo antrinei teisei pagalbai gauti taip pat turi būti pridedami reikalavimą pagrindžiantys dokumentai.

Kada yra išimties tvarka skiriami valstybės finansuojami advokatai?

Norint gauti valstybės finansuojamą antrinę teisinę pagalbą nepildant turto ir pajamų deklaracijos, prie prašymo būtina pateikti išimtį patvirtinantį dokumentą.

Jeigu turite išimtį patvirtinantį dokumentą, prašyme atitinkamoje skiltyje reikia pažymėti X ir užpildžius prašymą pridėti minimą dokumentą. Dažniausiai pasitaikantys atvejai ir juos patvirtinantys dokumentai:

Esate nukentėjusysis (-ioji) dėl nusikaltimo atsiradusios žalos atlyginimo byloje. Dokumentas – nutarimas, kuriuo pripažįstamas esate nukentėjusiuoju baudžiamojoje byloje arba ikiteisminiame tyrime. Atitinkamą dokumentą gali išduoti ikiteisminį tyrimą atliekanti institucija arba prokuroras.

Esate socialinės pašalpos gavėjas. Dokumentas – pažyma iš Savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus, kad esate socialinės pašalpos gavėjas prašymo padavimo metu.

Jums nustatytas sunkus neįgalumas arba esate pripažintas (-a) nedarbingu (-a), 25 proc. ir mažesnis darbingumas. Dokumentas – neįgaliojo pažymėjimas.

Esate sukakęs (-usi) senatvės pensijos amžių ir yra nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis. Dokumentas – neįgaliojo pažymėjimas.

Esate asmens, kuriam nustatytas sunkus neįgalumas arba kuris yra pripažintas nedarbingu, globėjas (-a) (rūpintojas(-a)). Dokumentai gali būti: teismo sprendimas ar nutartis arba kitas dokumentas, kuriame nurodoma, kad esate globėjas ar rūpintojas (bet tik klausimam kuriems būtinas advokatas globotiniui).

Esate nepilnametis vaikas, nesudaręs santuokos ir teismo pripažintas visiškai veiksniu (emancipuotu). Dokumentas – tapatybę patvirtinantis dokumentas.

Kitais atvejais, numatytais Lietuvos Respublikos įstatymuose ir tarptautinėse sutartyse.

Kiek 50 procentų valstybės finansuojama teisinė pagalba gali man kainuoti, kas ją sudaro?

Antrinės teisinės pagalbos advokatų atlyginimus nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. liepos 17 d. nutarimas Nr. 645 „Dėl Advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą ir koordinavimą mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“. Viena advokato darbo valanda įkainota 13 € . Advokatams yra apmokama pagal faktiškai sugaištą laiką.

Ištrauka iš 2016 metų ataskaitos apie antrinės teisinės pagalbos teikimo įkainius:

„vidutinė vienos civilinės – administracinės bylos kaina buvo 139,87 Eur, vienos baudžiamosios bylos kaina – 80,62 Eur“.

Ištrauka iš Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo:

„19 straipsnis. Antrinės teisinės pagalbos teikimo ypatumai apmokant 50 procentų išlaidų

1. Prašyme suteikti antrinę teisinę pagalbą turi būti nurodytas pareiškėjo sutikimas apmokėti antrinės teisinės pagalbos išlaidas, jeigu būtų nustatyta, kad pagal šį įstatymą jis turi apmokėti 50 arba 75 procentus antrinės teisinės pagalbos išlaidų. Kai prašymą padeda užpildyti ar užpildo valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiantys asmenys, pareiškėjui turi būti išaiškinta jo pareiga šio įstatymo nustatyta tvarka apmokėti 50 arba 75 procentus antrinės teisinės pagalbos išlaidų ir jis supažindintas su galima preliminarą išlaidų suma, apskaičiuojama teisingumo ministro nustatyta tvarka...“

Kaip sumokėti mažiau, kai pretenduojate tik į 50 procentų valstybės finansuojamų išlaidų?

Ne visais atvejais reikia sumokėti būtent tiek, kiek Vyriausybės nutarime numatyta. Atkreipiame dėmesį, kad gaudami antrinę teisinę pagalbą, mokate už sugaištų darbo valandų kiekį. t. y. už tiek, kiek advokatas sugaišo.

Žinoma, jeigu nenorite rizikuoti, galite susirasti kompetentingą teisininką (advokatą), kuris sutiks jums surašyti pareiškimą ar ieškinį už mažesnę kainą ir kainą įtvirtinti sutartyje. Konsultacijoms ir ieškinio ar pareiškimo (projekto) surašymui nebūtinai advokatas. Advokatas būtinai tik tuo atveju, jeigu norite, kad advokatas jums atstovautų teismo proceso metu. Rašytinio proceso metu pirmoje instancijoje advokatas taip pat nebūtinai. Su kiekvienu advokatu ieškinio ir (ar) pareiškimo surašymo kainą ir sąlygas galite aptarti individualiai, o atstovavimą teisme atskirai. Norint pateikti apeliacinius skundus pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą fiziniams asmenims yra būtinai advokatas (CPK 306 str.).

Be minėtų galimybių sutaupyti pinigus, galima taupyti ir kitaip, nes ne visais atvejais būtinai advokatas, norint, kad jums atstovautų teisme, galima kreiptis ir į advokatų padėjėjus (advokatų padėjėjų sąrašą rasite www.advoco.lt).

Antrinės teisinės pagalbos išlaidos

Apskaičiuojant preliminaras antrinės teisinės pagalbos išlaidas už advokato darbą, susijusį su gynyba ir atstovavimu byloje, procesinių dokumentų rengimu, pagrindu imami Advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą ir koordinavimą mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklėse stadijai ar procesiniam veiksmui nustatyti maksimalūs dydžiai. TAČIAU svarbu atkreipti dėmesį, kad išlaidos gali būti didesnės atsižvelgiant į faktinį antrinės teisinės pagalbos teikimo laiką, kuris dažniausiai gali būti didesnis, jei byla yra sudėtinga, didelės apimties, advokatui reikia atlikti papildomus veiksmus, surinkti įrodymus, bylos nagrinėjimas vyksta kitame mieste. Preliminariai įsivertinant šias išlaidas reikia turėti omenyje, kad advokato vienos profesinio darbo valandos užmokesčio dydis yra 13 €.

Pateikiame aktualiausią informaciją:

Civilinėse bylose:

1. taikus ginčo išsprendimas nesikreipiant dėl ginčo į teismą – 104 € (8 valandos);
2. privalomas išankstinis ginčo sprendimas ne teisme – 104 € (8 valandos);
3. procesas pirmosios instancijos teisme ir apeliacinio skundo (atskirojo skundo) parengimas:
  - 3.1. ypatingoji teisena:
    - 3.1.1. bylos dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo ir kitos bylos, kurios pagal įstatymus nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka, – 39 € (3 valandos);
    - 3.1.2. kitos ypatingosios teisenos bylos – 130 € (10 valandų);
  - 3.2. bylos dėl teismo įsakymų išdavimo – 39 € (3 valandos);
  - 3.3. dokumentinio proceso bylos – 91 € (7 valandos);
  - 3.4. santuokos nutraukimo bylos, kuriose nėra ginčo, – 91 € (7 valandos);
  - 3.5. pareiškimo dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo parengimas – 26 € (2 valandos);
  - 3.6. kitos ginčo teisena nagrinėjamos bylos – 273 € (21 valanda):
    - 3.6.1. dalyvaujančių byloje asmenų procesinių dokumentų pirmosios instancijos teismui parengimas – 104 € (8 valandos);
    - 3.6.2. atstovavimas pirmosios instancijos teisme – 78 € (6 valandos);
    - 3.6.3. apeliacinio skundo parengimas – 91 € (7 valandos);
4. atstovavimas apeliacinės instancijos teisme – 91 € (7 valandos);
5. kasacinio skundo parengimas ir atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 130 € (10 valandų):
  - 5.1. kasacinio skundo parengimas – 104 € (8 valandos);
  - 5.2. atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 26 € (2 valandos);
6. fizinio asmens bankroto bylos – 156 € (12 valandų);

- 6.1. pareiškimo iškelti fizinio asmens bankroto bylą parengimas ir atstovavimas teisme – 104 € (8 valandos);
- 6.2. fizinio asmens kreditorių reikalavimų tenkinimo ir jo mokumo atkūrimo plano parengimas – 52 € (4 valandos);
7. proceso atnaujinimas – 78 € (6 valandos);
8. vykdymo procesas – 91 € (7 valandos);
9. kiti prašymai (prašymas išaiškinti teismo sprendimą ir panašiai) – 39 € (3 valandos).

Administracinėse bylose:

1. administracinės bylos dėl ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių, – 442 € (34 valandos):
  - 1.1. išankstinis ginčų nagrinėjimas ne teismo tvarka – 78 € (6 valandos);
  - 1.2. administracinių bylų nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme ir apeliacinio skundo parengimas – 14 UBD (14 valandų):
    - 1.2.1. procesinių dokumentų parengimas pirmosios instancijos teismui – 91 € (7 valandos);
    - 1.2.2. atstovavimas pirmosios instancijos teisme – 52 € (4 valandos);
    - 1.2.3. apeliacinio skundo parengimas – 39 € (3 valandos);
  - 1.3. atstovavimas apeliacinės instancijos teisme – 39 € (3 valandos);
  - 1.4. atskirojo skundo parengimas – 13 € (1 valanda);
  - 1.5. proceso atnaujinimas – 52 € (4 valandos);
  - 1.6. vykdymo procesas – 78 € (6 valandos);
2. administracinių nusižengimų bylos – 28 UBD (28 valandos):
  - 2.1. administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimas ne teismo tvarka ir skundo dėl nutarimo administracinio nusižengimo byloje parengimas – 104 € (8 valandos):
    - 2.1.1. administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimas ne teismo tvarka – 39 € (3 valandos);
    - 2.1.2. skundo dėl nutarimo administracinio nusižengimo byloje parengimas – 65 € (5 valandos);
  - 2.2. administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme ir skundo dėl teismų nutarimų (nutarčių), priimtų nagrinėjant administracinių nusižengimų bylas pirmąją instanciją, parengimas – 104 € (8 valandos):
    - 2.2.1. administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme – 65 € (5 valandos);
    - 2.2.2. skundo dėl teismų nutarimų (nutarčių), priimtų nagrinėjant administracinių nusižengimų bylas pirmąją instanciją, parengimas – 39 € (3 valandos);
  - 2.3. atstovavimas apeliacinės instancijos teisme – 26 € (2 valandos);
  - 2.4. vykdymo procesas – 78 € (6 valandos);
  - 2.5. proceso atnaujinimas – 52 € (4 valandos).

Baudžiamosiose bylose:

1. tyčiniai labai sunkūs ir tyčiniai sunkūs nusikaltimai – 624 € (48 valandos):
  - 1.1. ikiteisminis tyrimas – 143 € (11 valandų);
  - 1.2. bylos procesas pirmosios instancijos teisme ir apeliacinio skundo parengimas – 273 € (21 valanda):
    - 1.2.1. bylos procesas pirmosios instancijos teisme – 15 UBD (15 valandų);
    - 1.2.2. apeliacinio skundo parengimas – 78 € (6 valandos);
  - 1.3. gynyba apeliacinės instancijos teisme – 104 € (8 valandos);
  - 1.4. kasacinio skundo parengimas ir atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 104 € (8 valandos):
    - 1.4.1. kasacinio skundo parengimas – 65 € (5 valandos);
    - 1.4.2. atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 39 € (3 valandos);
2. tyčiniai apysunkiai ir tyčiniai nesunkūs nusikaltimai – 32 UBD (32 valandos):
  - 2.1. ikiteisminis tyrimas – 65 € (5 valandos);
  - 2.2. bylos procesas pirmosios instancijos teisme ir apeliacinio skundo parengimas – 15 UBD (15 valandų);

valandų):

2.2.1. bylos procesas pirmosios instancijos teisme – 130 € (10 valandų);

2.2.2. apeliacinio skundo parengimas – 65 € (5 valandos);

2.3. gynyba apeliacinės instancijos teisme – 52 € (4 valandos);

2.4. kasacinio skundo parengimas ir atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 104 € (8 valandos);

2.4.1. kasacinio skundo parengimas – 78 € (6 valandos);

2.4.2. atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 26 € (2 valandos);

3. neatsargūs nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai – 299 € (23 valandos);

3.1. ikiteisminis tyrimas – 65 € (5 valandos);

3.2. bylos procesas pirmosios instancijos teisme ir apeliacinio skundo parengimas – 130 € (10 valandų):

3.2.1. bylos procesas pirmosios instancijos teisme – 91 € (7 valandos);

3.2.2. apeliacinio skundo parengimas – 39 € (3 valandos);

3.3. gynyba apeliacinės instancijos teisme – 39 € (3 valandos);

3.4. kasacinio skundo parengimas ir atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 65 € (5 valandos);

3.4.1. kasacinio skundo parengimas – 39 € (3 valandos);

3.4.2. atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 26 € (2 valandos);

4. atstovavimas nukentėjusiojo, civilinio ieškovo interesams baudžiamojoje byloje – 403 € (31 valanda):

4.1. civilinio ieškinio ir kitų procesinių dokumentų baudžiamojoje byloje rengimas – 78 € (6 valandos);

4.2. atstovavimas ikiteisminiame tyrime – 52 € (4 valandos);

4.3. atstovavimas pirmosios instancijos teisme ir apeliacinio skundo parengimas – 156 € (12 valandų):

4.3.1. atstovavimas pirmosios instancijos teisme – 91 € (7 valandos);

4.3.2. apeliacinio skundo parengimas – 65 € (5 valandos);

4.4. atstovavimas apeliacinės instancijos teisme – 52 € (4 valandos);

4.5. kasacinio skundo parengimas ir atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 65 € (5 valandos);

4.5.1. kasacinio skundo parengimas – 39 € (3 valandos);

4.5.2. atstovavimas kasacinės instancijos teisme – 26 € (2 valandos);

5. privataus kaltinimo bylos – 14 UBD (14 valandų):

5.1. skundo (pareiškimo) parengimas – 78 € (6 valandos);

5.2. atstovavimas pirmosios instancijos teisme – 52 € (4 valandos);

5.3. apeliacinio skundo parengimas – 26 € (2 valandos);

5.4. atstovavimas apeliacinės instancijos teisme – 26 € (2 valandos);

6. baudžiamosios bylos atnaujinimas – 52 € (4 valandos);

7. sprendžiant su nuosprendžio vykdymu susijusius klausimus, už kiekvieną tokį klausimą – 39 € (3 valandos).

*Už kriminalinės žvalgybos subjektų veiksmų apskundimą mokama 78 € (6 valandos).

*Už antrinę teisinę pagalbą sprendžiant teismo įpareigojimų pagal Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymą skyrimo klausimą ir sprendimo, kuriuo paskirti teismo įpareigojimai, apskundimą mokama 52 € (4 valandos).

*Už antrinę teisinę pagalbą sprendžiant asmens išdavimo iš Lietuvos Respublikos (ekstradicijos) arba perdavimo Tarptautiniam Baudžiamajam Teismui ar pagal Europos arešto orderį klausimą mokama 78 € (6 valandos).

* Už antrinę teisinę pagalbą vykdant užsienio valstybių įstaigų ir tarptautinių organizacijų prašymus atlikti proceso veiksmus pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 67 straipsnį mokama 26 € (2 valandos).

* Už antrinę teisinę pagalbą teisme sprendžiant priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo klausimą mokama 39 € (3 valandos).

* Už antrinę teisinę pagalbą baudžiamosiose bylose, nagrinėjamose pagreitinto proceso tvarka, mokama 39 € (3 valandos).

Kitos su bylomis susijusios išlaidos:

Kitos išlaidos, kurias gali tekti Jums apmokėti, dažniausiai priklausys nuo konkrečios bylos aplinkybių. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų praktikoje dažniausiai apmokamos šios išlaidos:

Ekspertizių išlaidos. Ekspertizės išlaidų dydis priklausys nuo konkrečios ekspertizės, kurią būtina atlikti Jūsų byloje, rūšies. Iš anksto šias išlaidas paskaičiuoti būtų labai sudėtinga, todėl, norėdamas įsivertinti galimas išlaidas, galėtumėte susisiekti su tos rūšies ekspertizės atliekančiais teismo ekspertais ar teismo ekspertizės įstaigomis.

Dažniausiai valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų veikloje tenka apmokėti DNR giminystės nustatymo ekspertizės išlaidas, kurių dydis svyruoja nuo 330 iki 450 € (priklauso nuo skubos ir sudėtingumo).

Vykdymo proceso išlaidos. Vykdymo procese apmokamos būtiniosios vykdymo išlaidos, kurios apskaičiuojamos atsižvelgiant į Sprendimų vykdymo instrukcijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352, nuostatas.

Vertimo išlaidos. Su šiomis išlaidomis dažniausiai susiduriama, jeigu asmeniui bendraujant su advokatu reikalingos vertėjo paslaugos, taip pat tais atvejais, kai reikia versti teismui teikiamus dokumentus į lietuvių kalbą. Išlaidų dydžiai priklauso nuo to, iš kokios kalbos turi būti atliktas vertimas.

Ar galiu gauti teisinę pagalbą išvykęs iš Lietuvos kitoje ES valstybėje?

Praktiškai visose Europos Sąjungos valstybėse galite gauti valstybės finansuojamą teisinę pagalbą, išskyrus Daniją.

„Teisės gidas“ ir NEMOKAMA teisinė pagalba

„Teisės gido“ NEMOKAMA teisinė pagalba – tai informacijos pateikimas interneto svetainėje www.teisesgidas.lt, kaip pasinaudoti nemokama teisine pagalba, taip pat dažniausiai pasitaikančių bylų (atvejų) aptarimas pirminėje teisinėje pagalboje bei antrinėje teisinėje pagalboje pateikiant konkrečius teismų praktikos pavyzdžius, taip pat ieškinių ir pareiškimų blankus. Interneto svetainėje www.teisesgidas.lt esantys atsakymai į klausimus, straipsniai ir kita informacija nėra oficialus teisės aiškinimas. Oficialų teisės aiškinimą gali pateikti tik teisės taikymu užsiimančios institucijos ir teismų praktika. Norėdami gauti oficialų teisės aiškinimą turite užduoti klausimus raštu kompetentingoms institucijoms, į raštu užduotus klausimus jos privalo atsakyti per 20 darbo dienų.

CIVILINĖ TEISĖ

Kada būtina kreiptis į notarą?

Sandorius, kuriuos privalo tvirtinti notaras, nustato Civilinio kodekso (toliau – CK) 1.74 str.

Atvejais, kada privaloma kreiptis į notarą:

- * nekilnojamojo daikto dovanojimo sutartis, taip pat dovanojimo sutartis įskaitant ir pinigų dovanojimą, kurios suma didesnė kaip 14 500 €, turi būti notarinės formos (pinigų dovanojimo sutartis privalo būti sudaryta raštu, bet neprivalo būti notariškai patvirtinta, jeigu dovanojama suma yra didesnė kaip 1 500 €, bet mažesnė kaip 14 500 € (CK 6.469 str. 1 ir 2 d.);
- * vedybų ir ikivedybinės sutartys;
- * hipotekos – įkeitimo (CK 4.185 str.);
- * rentos – išlaikymo iki gyvos galvos (CK 6.443 str.);
- * santuokoje įgyto turto padalijimo, paveldėto turto pasidalijimo sutartis. Privalomi veiksmai yra reikalingi dalijantis nekilnojamuosius daiktus (CK 1.74 str.) ir paveldėto turto pasidalinimo sutarčiai (CK 5.70 str. 1 d.);

- * įgaliojimo patvirtinimas sutuoktiniui, tėvams, vaikams, kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims (priklauso nuo CK 2.138 str. numatytų aplinkybių);
- * fizinių ir juridinių asmenų pareiškimų (pranešimų) perdavimas privalomai tvirtinami tuo atveju, kai parduodama dalis nekilnojamojo daikto, į kurį turima bendros nuosavybės teisė. Apie tai pranešama per notarą bendraturčiui (CK 4.79 str. 2 d.), pranešti per notarą neprivaloma, jeigu dalinė nuosavybė parduodama viešųjų varžytinių metu (CK 4.79 str. 1 d.);
- * jungtinės veiklos (partnerystės) sutartys (CK 6.969 str. 4 d.);
- * kitais įstatymuose numatytais atvejais.

Kada nebūtina kreiptis į notarą?

Į notarą neprivaloma kreiptis dėl:

- * nekilnojamojo daikto panaudos sutarties;
- * nekilnojamojo daikto nuomos (išskyrus ilgalaikę nuomą) ar finansinės nuomos sutarties;
- * kilnojamųjų daiktų nuomos sutarties;
- * kilnojamojo daikto panaudos sutarties;
- * kilnojamojo daikto nuomos ar finansinės nuomos sutarties;
- * kilnojamojo daikto pasidalinimo sutarties;
- * vertybinių popierių pirkimo ir pardavimo sutarties, išskyrus uždarųjų akcinių bendrovių akcijų pirkimo ir pardavimo sutartis, kai parduodama 25 procentai ar daugiau uždarnosios akcinės bendrovės akcijų arba akcijų pardavimo kaina yra didesnė kaip keturiolika tūkstančių penki šimtai eurų, išskyrus atvejus, kai akcininkų asmeninės vertybinių popierių sąskaitos tvarkomos vertybinių popierių rinką reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka;
- * paskolos ar kreditavimo sutarties;
- * reikalavimo perleidimo, skolos perkėlimo sutarties reikalavimo, skolos patvirtinimo;
- * preliminaros sutarties;
- * nekilnojamojo daikto priėmimo ir perdavimo dokumento patvirtinimo;
- * pavedimo sutarties.

Nors šių sandorių tam tikrais atvejais nebūtina tvirtinti pas notarą, tačiau rekomenduotina pasitarti su teisininku, kaip surašyti dokumentus ir susipažinti su tokio dokumento pasirašymo pasekmėmis. Jeigu neprivalomos notarinės formos sandorį arba kitą veiksmą asmuo laiko pakankamai svarbiu, jis turi teisę gauti notaro paslaugas. Būtent notarui yra numatyta pareiga tvirtinant sandorį išaiškinti sandorio šalims jo esmę ir pasekmes bei įvertinti sandorio ir įstatymų nuostatų atitikimą.

Kada seniūnai ir konsuliniai pareigūnai gali atlikti notarinius veiksmus?

Notariato įstatymo 27 straipsnis. Lietuvos Respublikos konsulinių pareigūnų atliekami notariniai veiksmai

Lietuvos Respublikos konsuliniai pareigūnai atlieka šiuos notarinius veiksmus:

- 1) tvirtina sandorius, išskyrus sutartis dėl Lietuvos Respublikoje esančių nekilnojamųjų daiktų perleidimo, perdavimo naudotis, įkeitimo ar kitų daiktinių teisių ar jų suvaržymo;
- 2) liudija dokumentų nuorašų ir jų išrašų tikrumą;
- 3) liudija parašo dokumentuose tikrumą;
- 4) liudija dokumentų vertimo iš vienos kalbos į kitą tikrumą;
- 5) tvirtina faktą, kad fizinis asmuo yra gyvas ir yra tam tikroje vietovėje;
- 6) priima saugoti asmeninius testamentus;
- 7) tvirtina dokumentų pateikimo laiką;
- 8) priima jūrinius protestus;
- 9) atlieka kitus įstatymų numatytus notarinius veiksmus.

27-1 straipsnis. Seniūnų atliekami notariniai veiksmai

Seniūnai neatlygintinai atlieka seniūnijai priskirtos teritorijos gyventojams šiuos notarinius veiksmus:

- 1) tvirtina įgaliojimus, kuriuos fiziniai asmenys duoda korespondencijai (konkrečiai – siunčiamiems pinigams ir siuntiniams) gauti, taip pat darbo užmokesčiui ir kitoms su darbo santykiais susijusioms

išmokoms, pensijoms, pašalpoms, stipendijoms, išmokoms už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją gauti;

2) liudija dokumentų nuorašų ir jų išrašų tikrumą;

3) liudija parašo dokumentuose tikrumą.

Ką turėčiau žinoti apie paveldėjimą?

Paveldėjimo teisinius santykius Lietuvoje reguliuoja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso penktoji knyga. Įpėdiniai dėl paveldėjimo priėmimo privalo kreiptis į notarą pagal mirusiojo asmens paskutinę deklaruotą gyvenamąją vietą ne vėliau, kaip per tris mėnesius. Įpėdiniais gali būti:

Paveldint pagal įstatymą – fiziniai asmenys, kurie buvo gyvi palikėjo mirties momentu; palikėjo vaikai, gimę po jo mirties; taip pat Lietuvos valstybė.

Paveldint pagal testamentą – fiziniai asmenys, kurie buvo gyvi palikėjo mirties momentu, taip pat kurie buvo pradėti jam esant gyvam ir gimę po jo mirties; testamente įvardyti dar nepradėti asmenys, jiems gimus; juridiniai asmenys, kurie yra palikėjo mirties momentu arba steigiami vykdant palikėjo testamente išreikštą valią, taip pat gali būti valstybė, savivaldybės.

Paveldima:

*materialūs dalykai (nekilnojamieji ir kilnojamieji daiktai);

*nematerialūs dalykai (vertybiniai popieriai, patentai, prekių ženklai ir kt.);

*palikėjo turtinės reikalavimo teisės;

*įstatymų numatytais atvejais intelektinė nuosavybė (autorių turtinės teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, gretutinės turtinės teisės bei teisės į pramoninę nuosavybę);

*kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos.

Nepaveldima:

*asmeninės neturtinės ir turtinės teisės, neatskiriamai susijusios su palikėjo asmeniu (teisė į garbę ir orumą, autorystė, teisė į autorinį vardą, į kūrinio neliečiamybę, į atlikėjo vardą ir atlikimo neliečiamybę);

*teisė į alimentus ir pašalpas, mokamas palikėjui išlaikyti;

*teisė į pensiją, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis.

Jei yra sudarytas testamentas.

Turto paveldėtojai yra testamente nurodyti asmenys. Testatorius gali sudaryti testamentą tik pats, testamentą gali sudaryti tik veiksnus asmuo. Testamentą galima nugincyti. Asmuo, norintis nugincyti testamentą, turi kreiptis į teismą. Minėtą ieškinį teismui gali paduoti įpėdiniai pagal įstatymą arba testamentą, kurie paveldėtų, jeigu testamentas ar jo atskiros dalys būtų pripažintos negaliojančiomis.

Jei asmuo turtą paveldi pagal įstatymą.

Paveldima atsižvelgiant į Civiliniame kodekse nustatytas įpėdinių eiles. Nesant pirmos eilės įpėdinių, turtą paveldi antros eilės įpėdiniai ir atitinkamai tolesnių eilių įpėdiniai, jei nėra pirmesnių eilių įpėdinių.

Teisė į privalomąją palikimo dalį.

Palikėjo vaikai (įvaikiai), sutuoktinis, tėvai (įtėviai), kuriems palikėjo mirties dieną reikalingas išlaikymas, turi teisę į privalomą palikimo dalį: minėti asmenys paveldi, nepaisant testamento turinio, pusę tos dalies, kuri kiekvienam iš jų tektų paveldint pagal įstatymą (privalomoji dalis), jeigu testamentu neskirta daugiau.

Palikimo priėmimas.

Kad įgytų palikimą, įpėdinis turi jį priimti ne vėliau, kaip per tris mėnesius. Neleidžiama palikimą priimti iš dalies arba su sąlyga ar išlygomis. Įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą tais atvejais, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti, kreipėsi į palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismą dėl turto apyrašo sudarymo arba kai įpėdinis padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą apie palikimo priėmimą. Įpėdinis, priėmęs palikimą pagal teismo antstolio sudarytą apyrašą, už palikėjo skolas atsako tik paveldėtu turtu. Įpėdinis, kuris priėmė palikimą turto valdymo perėmimu arba padavęs pareiškimą notarui, už palikėjo skolas atsako visu savo turtu, išskyrus įstatyme

numatytus atvejus.

Išvardyti veiksmai dėl palikimo priėmimo turi būti atlikti per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos arba nuo teisės į palikimą atsiradimo dienos. Tačiau įstatymas suteikia galimybę ir pratęsti šį terminą. Terminą pratęsia teismas, jei pripažįsta, kad jis praleistas dėl svarbių priežasčių.

Palikimo atsiradimo laiką laikomas palikėjo mirties momentas. Palikimo atsiradimo vieta laikoma paskutinė palikėjo nuolatinė gyvenamoji vieta. Įpėdiniai, paveldėję pagal įstatymą ar testamentą, turi teisę prašyti palikimo atsiradimo vietos notarą išduoti paveldėjimo teisės liudijimą. Paveldėjimo teisės liudijimas išduodamas suėjus trims mėnesiams nuo palikimo atsiradimo dienos arba nuo teisės priimti palikimą atsiradimo dienos.

CK 5.11 straipsnis. Įpėdinių pagal įstatymą eilės

1. Paveldinti pagal įstatymą įpėdiniai lygiomis dalimis yra:

- 1) pirmos eilės – palikėjo vaikai (tarp jų ir įvaikiai) ir palikėjo vaikai, gimę po jo mirties;
- 2) antros eilės – palikėjo tėvai (tėviai), vaikaičiai;
- 3) trečios eilės – palikėjo seneliai tiek iš tėvo, tiek iš motinos pusės, palikėjo provaikaičiai;
- 4) ketvirtos eilės – palikėjo broliai ir seserys, proseneliai ir prosenelės tiek iš tėvo, tiek iš motinos pusės;
- 5) penktos eilės – palikėjo brolio ir sesers vaikai (sūnėnai ir dukterėčios), taip pat palikėjo tėvo ir motinos broliai ir seserys (dėdės ir tetos);
- 6) šeštos eilės – palikėjo tėvo ir motinos brolių ir seserų vaikai (pusbroliai ir pusseserės).

2. Antros eilės įpėdiniai paveldi pagal įstatymą tik tai nesant pirmos eilės įpėdinių arba jiems nepriėmus ar atsisakius palikimo, taip pat tuo atveju, kai iš visų pirmos eilės įpėdinių atimta paveldėjimo teisė. Trečios, ketvirtos, penktos ir šeštos eilės įpėdiniai paveldi, jeigu nėra pirmesnės eilės įpėdinių, jeigu šie įpėdiniai atsisakė palikimo arba iš jų atimta paveldėjimo teisė.

3. Įvaikiai ir jų palikuonys, paveldintys po tėvio ar jo giminių mirties, prilyginami tėvio vaikams ir jų palikuonims. Jie nepaveldi pagal įstatymą po savo tėvų ir kitų aukštesnės linijos giminių pagal kilmę, taip pat po savo brolių ir seserų pagal kilmę mirties.

4. Tėviai ir jų giminių, paveldintys po įvaikio ar jo palikuonių mirties, prilyginami tėvams ir kitiems giminiams pagal kilmę. Įvaikio tėvai ir kiti jo aukštesnės linijos giminių pagal kilmę nepaveldi pagal įstatymą po įvaikio ar jo palikuonių mirties.

5. Pagal įstatymą paveldi palikėjo vaikai, gimę susituokusiems tėvams arba tėvams, kurių santuoka pripažinta negaliojančia, taip pat nesantuokiniai vaikai, kurių tėvystė nustatyta pagal įstatymus.

5.12 straipsnis. Paveldėjimas atstovavimo teise

Palikėjo vaikaičiai ir provaikaičiai paveldi pagal įstatymą kartu su paveldinčiais atitinkamai pirmos arba antros eilės įpėdiniais, jeigu palikimo atsiradimo metu nebėra gyvo to iš jų tėvų, kuris būtų buvęs įpėdinis. Jie lygiomis dalimis paveldi tą dalį, kuri būtų priklausiusi mirusiam jų tėvui ar motinai paveldinti pagal įstatymą.

5.13 straipsnis. Sutuoktinių paveldėjimo teisė

Palikėją pergyvenęs sutuoktinis paveldi pagal įstatymą arba su pirmos ar antros eilės įpėdiniais (jeigu jų yra). Su pirmos eilės įpėdiniais jis paveldi vieną ketvirtadalį palikimo, jeigu įpėdinių ne daugiau kaip trys, neįskaitant sutuoktinio. Jeigu įpėdinių daugiau kaip trys, sutuoktinis paveldi lygiomis dalimis su kitais įpėdiniais. Jeigu sutuoktinis paveldi su antros eilės įpėdiniais, jam priklauso pusė palikimo. Nesant pirmos ir antros eilės įpėdinių, sutuoktinis paveldi visą palikimą.

5.16 straipsnis. Testamento ar jo dalių negaliojimas

1. Negalioja testamentas:

- 1) sudarytas neveiksnaus asmens;
- 2) sudarytas asmens, kurio veiksnumas apribotas dėl piktnaudžiavimo alkoholiu, narkotinėmis ar toksinėmis medžiagomis;
- 3) kurio turinys neteisėtas ar nesuprantamas.

2. Testamentas gali būti pripažintas negaliojančiu ir kitais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindais.

3. Neišlikęs testamentas neturi galios. Tokio testamento turinio negalima nustatyti teismo tvarka.

4. Testatorius neturi teisės pavesti kitam asmeniui po testatoriaus mirties nustatyti ar keisti testamento turinį.

5.17 straipsnis. Testamento nugincijimas

1. Ieškinį dėl testamentu ar jo atskirų dalių pripažinimo negaliojančiomis gali pareikšti tik kiti įpėdiniai pagal įstatymą arba pagal testamentą, kurie paveldėtų, jeigu testamentas ar jo atskiros dalys būtų pripažintos negaliojančiomis.

2. Vėlesnį testamentą pripažinus negaliojančiu, anksčiau sudarytas testamentas netampa galiojančiu, išskyrus atvejus, kai vėlesnis testamentas pripažįstamas negaliojančiu dėl to, kad jis buvo sudarytas dėl smurto ar realaus grasinimo, taip pat asmens, teismo pripažinto neveiksniu, ar asmens, kurio veiksnumas teismo apribotas dėl piktnaudžiavimo alkoholiniais gėrimais, narkotikais, narkotinėmis ar toksinėmis medžiagomis.

5.20 straipsnis. Teisė į privalomąją palikimo dalį

1. Palikėjo vaikai (įvaikiai), sutuoktinis, tėvai (įtėviai), kuriems palikėjo mirties dieną reikalingas išlaikymas, paveldi, nepaisant testamentu turinio, pusę tos dalies, kuri kiekvienam iš jų tektų paveldinti pagal įstatymą (privalomoji dalis), jeigu testamentu neskirta daugiau.

2. Nustatant privalomosios dalies dydį, atsižvelgiama į paveldimo turto vertę, įskaitant įprastinio namų apstatymo ir apyvokos reikmenų vertę.

5.21 straipsnis. Kito įpėdinio paskyrimas

Testatorius turi teisę nurodyti testamente kitą įpėdinį tam atvejui, jeigu jo paskirtas įpėdinis pagal testamentą numirtų prieš atsirandant palikimui arba nepriimtų palikimo. Taip pat testatorius gali antriniam įpėdiniui paskirti kitą įpėdinį, jeigu antrinis įpėdinis numirtų iki atsirandant palikimui arba nepriimtų palikimo. Kitų įpėdinių paskyrimų eilė neribojama.

5.22 straipsnis. Testamentu nepaskirtos turto dalies paveldėjimas

1. Testatoriaus turto dalis, kuri lieka testamentu nepaskirta, padalijama tarp įpėdinių pagal įstatymą, paveldinčių pagal šio kodekso 5.11–5.14 straipsniuose nustatytas taisykles.

2. Prie šių įpėdinių priklauso ir tie įpėdiniai pagal įstatymą, kuriems paveldimo turto dalis paskirta testamentu, jeigu testamente nenumatyta kitaip.<...>

5.50 straipsnis. Palikimo priėmimas

1. Kad įgytų palikimą, įpėdinis turi jį priimti. Neleidžiama palikimą priimti iš dalies arba su sąlyga ar išlygomis.

2. Įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba padavė palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo.

3. Šiame straipsnyje nurodyti veiksmai turi būti atliekami per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos, tačiau šio straipsnio 2 dalyje nurodytos teisinės pasekmės atsiranda tik tokiu atveju, jeigu nėra pirmesnės eilės įpėdinio (įpėdinių) pagal įstatymą ar įpėdinio (įpėdinių) pagal testamentą atliktų veiksmų, kuriais priimtas palikimas.<...>

5. Palikimas, kurį paveldi įpėdiniai, gimę po palikimo atsiradimo, priimamas per tris mėnesius nuo jų gimimo dienos.

6. Notaras per tris darbo dienas nuo palikimo priėmimo dienos privalo pranešti testamentų registro tvarkytojui apie palikimo priėmimą.

5.51 straipsnis. Palikimo priėmimas, faktiškai pradėjus turtą valdyti

1. Įpėdinis laikomas priėmusiu palikimą, jeigu jis pradėjo valdyti turtą, juo rūpintis kaip savo turtu (valdo, naudoja ir juo disponuoja, prižiūri, moka mokesčius, kreipėsi į teismą išreikšdamas valią priimti palikimą ir paskirti palikimo administratorių ir pan.). Įpėdinis, pradėjęs valdyti kokią nors palikimo dalį ar net kokį nors daiktą, laikomas priėmusiu visą palikimą.

2. Įpėdinis, pradėjęs turtą valdyti, turi teisę per palikimui priimti nustatytą laiką atsisakyti palikimo, padavęs dėl to pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui. Tokiu atveju laikoma, kad palikimą įpėdinis valdė dėl kitų įpėdinių interesų.

5.52 straipsnis. Įpėdinio, kuris priėmė palikimą pradėjęs turtą valdyti arba padavęs pareiškimą notarui, atsakomybė už palikėjo skolas

1. Įpėdinis, kuris priėmė palikimą turto valdymo perėmimu arba padavęs pareiškimą notarui, už palikėjo skolas atsako visu savo turtu, išskyrus šiame kodekse numatytus atvejus. Jeigu šioje dalyje nurodytu palikimo priėmimo būdu palikimą priėmė keletas įpėdinių, visi jie už palikėjo skolas atsako solidariai visu savo turtu.

2. Jeigu įpėdinis notarui pateiktame pareiškime dėl palikimo priėmimo nurodo, kad palikimą pageidauja priimti pagal turto apyrašą, turto apyrašas sudaromas ir įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas nustatoma šio kodekso 5.53 ir 5.54 straipsniuose nustatyta tvarka.

Teismų praktika dėl paveldėjimo

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2002 m. kovo 1 d. konsultacijoje Nr. A3-58 „Dėl kai kurių Civilinio kodekso bei Civilinio proceso kodekso normų taikymo“ yra pasisakęs, kad CK 5.20 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vaikai (įvaikiai), sutuoktinis, tėvai (įtėviai), kuriems palikėjo mirties dieną reikalingas išlaikymas, paveldi, nepaisant testamentu turinio, pusę tos dalies, kuri kiekvienam iš jų tektų paveldinti pagal įstatymą (privalomoji dalis), jeigu testamentu neskirta daugiau. Sistemškai aiškinant CK 3.72 straipsnio 2 dalies, CK trečiosios knygos XII skyriaus antrojo skirsnio „Vaikų ir tėvų tarpusavio išlaikymo pareigos“, Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 4, 17, 25 straipsnių, Lietuvos Respublikos invalidų socialinės integracijos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies nuostatas, darytina išvada, jog išlaikymo reikalingumas yra preziumuojamas, kai toks asmuo palikėjo mirties dieną yra nepilnametis, nedarbingas dėl savo amžiaus (sulaukęs senatvės pensijos amžiaus) ar sveikatos būklės (invalidumas), taip pat jeigu jis yra palikėjo sutuoktinis ir augina bendrą savo ir palikėjo nepilnametį vaiką. Be to, išlaikymo reikalingumas palikėjo mirties dieną CK 5.20 straipsnio 1 dalyje nustatytiems asmenims yra preziumuojamas ir tada, kada įsiteisėjusiu teismo sprendimu iš palikėjo šiems asmenims buvo priteistas išlaikymas. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog remiantis CK 5.5 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 5.11 straipsnio 1 dalies 1 punktu, prie CK 5.20 straipsnio 1 dalimi apibrėžto asmenų rato priskirtini ir palikėjo vaikai, gimę po jo mirties. Taigi, esant šioms aplinkybėms, CK 5.20 straipsnio 1 dalyje nustatytiems asmenims teisė į privalomąją palikimo dalį yra preziumuojama ir įstatymo nustatyta tvarka į priklausančią privalomąją palikimo dalį jiems turi būti išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas. Tuo tarpu kiti asmenys, pretenduojantys į palikimą ir manantys, jog toks paveldėjimo teisės liudijimas buvo išduotas nepagrįstai, nes iš tikrųjų nebuvo paveldėjimo teisės pagal CK 5.20 straipsnį, gali kreiptis į teismą, ginčydami palikimo priėmimo teisėtumą bei išduotą paveldėjimo teisės liudijimą (CK 5.8 straipsnis), motyvuodami tuo, kad palikėjo mirties dieną CK 5.20 straipsnio 1 dalyje nustatytam asmeniui išlaikymas nebuvo reikalingas.

Pažymėtina, kad išlaikymo reikalingumas, taigi teisė į privalomąją palikimo dalį, CK 5.20 straipsnio 1 dalyje išvardytiems asmenims gali būti pripažinta ir kitais, be anksčiau paminėtų, atvejais. Tačiau visais kitais atvejais, be anksčiau minėtų, išlaikymo reikalingumas nėra įstatymo preziumuojamas ir turi būti nustatytas teismine tvarka. Pavyzdžiui, kaip nustatyta civilinėje byloje Nr. 3K-3-33/2008, palikėjo vaiko nedarbingumo dėl neįgalumo faktas, jei neįgalumas nustatytas ne jo nepilnametystės metu (CK 3.194 straipsnio 3 dalis), nepreziumuoja išlaikymo reikalingumo CPK 182 straipsnio 4 punkto prasme. Procesiškai tai reiškia, kad neįgalus palikėjo vaikas pagal įstatymą turi teisę į privalomąją palikimo dalį, jei išlaikymo reikalingumas palikėjo mirties dieną įrodytas bendra tvarka (CPK 176, 177, 178 straipsniai). Įrodinėjimo, siekiant įrodyti išlaikymo reikalingumą, našta tokiu atveju tenka įpėdiniui, pretenduojančiam į privalomąją palikimo dalį, lygiai taip pat kaip kitiems įpėdiniams, nesutinkantiems su tokiu reikalavimu, tenka pareiga įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžiami atsikirtimai (CPK 178 straipsnis). Pirmos grupės invalidumas, visiška negalia, nuolatinės slaugos reikalingumas yra esminiai požymiai, rodantys įpėdinio atitiktį CK 5.20 straipsnio 1 dalyje nustatytam subjektiškumo kriterijui, tačiau įrodinėjimo dalykas neapribojamas vien minėtais faktais. Šiais atvejais būtina įrodyti, kad palikėjo mirties dieną pilnametis neįgalus vaikas neturėjo pakankamai pajamų būtinoms gyvenimo reikmėms, todėl buvo reikalingas palikėjo išlaikymo.

Tokiu atveju, jeigu kitiems įpėdiniams pagal įstatymą arba pagal testamentą paveldėjimo teisės liudijimai įstatymo nustatyta tvarka dar nėra išduoti, asmuo, pretenduojantis į palikimą CK 5.20 straipsnio 1 dalies pagrindu, per CK 5.50 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą trijų mėnesių terminą nuo palikimo atsiradimo dienos gali kreiptis į teismą su pareiškimu dėl turinčio juridinę reikšmę fakto nustatymo CPK dvidešimt šeštojo skirsnio tvarka. Jeigu nagrinėjant bylą dėl išlaikymo reikalingumo palikėjo mirties dieną fakto nustatymo kyla ginčas dėl teisės, nagrinėtinas ieškininės teisenos tvarka, teismas pareiškimą palieka nenagrinėtą ir išaiškina suinteresuotiems asmenims, kad

jie turi teisę pareikšti ieškinį bendrais pagrindais (CPK 271 straipsnio 3 dalis). Kita vertus, asmuo, pretenduojantis į palikimą CK 5.20 straipsnio 1 dalies pagrindu, per anksčiau minėtą trijų mėnesių terminą kreiptis į teismą su ieškiniu bendrais pagrindais gali ir prieš tai nesikreipęs į teismą su pareiškimu dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo CPK dvidešimt šeštojo skirsnio tvarka. Suinteresuotam asmeniui (ieškovui) pareiškus ieškinį bendrais pagrindais, teismas, nagrinėdamas tokią bylą, ginčą išsprendžia iš esmės, t. y. išsprendžia klausimą dėl išlaikymo palikėjo mirties dieną ieškovui reikalingumo, taip pat klausimą dėl paveldimo turto dalių nustatymo. Tokiu atveju, jeigu kitiems įpėdiniams pagal įstatymą arba pagal testamentą paveldėjimo teisės liudijimai įstatymo nustatyta tvarka jau yra išduoti, asmuo, pretenduojantis į palikimą CK 5.20 straipsnio 1 dalies pagrindu, CK 5.8 straipsnio nustatyta tvarka ir terminais gali kreiptis į teismą su ieškiniu, ginčydamas kitų įpėdinių palikimo priėmimo teisėtumą bei išduotus paveldėjimo teisės liudijimus.

Kokias teises ir pareigas turi išieškotojas ir skolininkas?

Išieškotojas turi teisę dalyvauti pats ar per savo atstovus atliekant priverstinio vykdymo veiksmus, susipažinti su visa vykdomosios bylos medžiaga. Jis gali gauti pažymą apie vykdymo eigą, sudaryti taikos sutartis, ginčyti turto priklausomybę ir jo įkainojimą, apskusti antstolio veiksmus, reikšti prašymus, nušalinimus ar atsisakyti išieškojimo.

Išieškotojas privalo bendradarbiauti su antstoliu vykdomo proceso metu, domėtis vykdomo eiga, nesudaryti kliūčių antstoliui vykdyti sprendimą. Išieškotojas privalo nedelsdamas raštu pranešti antstoliui apie savo gyvenamosios vietos ar buveinės pasikeitimą. Jeigu apie tokį pasikeitimą nepranešama ir nauja išieškotojo gyvenamoji vieta ar buveinė nežinoma, pranešimai išieškotojui siunčiami vykdomajame dokumente nurodytu adresu ir laikoma, kad jam tinkamai pranešta.

Skolininkas turi teisę pats ar per atstovus dalyvauti atliekant vykdymo veiksmus. Jis gali susipažinti su visa vykdomosios bylos medžiaga, išskyrus dokumentus, su kuriais supažindinimas trukdo vykdyti išieškojimą. Skolininkas taip pat turi teisę gauti pažymą apie vykdymo eigą, ginčyti turto priklausomybę ir jo įkainojimą, apskusti antstolio veiksmus. Jis gali reikšti prašymus, nušalinimus, sudaryti taikos sutartis.

Skolininkas privalo netrukdyti antstoliui atlikti vykdomo veiksmus. Jis turi antstoliui nedelsdamas pranešti apie savo gyvenamosios vietos ar buveinės, darbo vietos pasikeitimą. Jeigu apie tokį pasikeitimą nepranešama ir naujoji skolininko gyvenamoji vieta ar buveinė nežinoma, pranešimai skolininkui siunčiami vykdomajame dokumente nurodytu adresu ir laikoma, kad jam tinkamai pranešta, išskyrus Civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 660 straipsnio nurodytus atvejus, t. y. tais atvejais, kai nežinoma skolininko buvimo vieta, skolininkas slapstosi ar dėl kitų objektyvių priežasčių įteikti jam raginimą įvykdyti sprendimą negalima, raginimas įvykdyti sprendimą skelbiamas specialiaame interneto tinklalapyje Sprendimų vykdymo instrukcijoje nustatyta tvarka ir nuo paskelbimo momento laikoma, kad įteikta tinkamai.

Skolininkas privalo antstolio reikalavimu raštu pateikti duomenis apie turimą turtą ir jo buvimo vietą, pas trečiuosius asmenis esantį turtą, lėšas kredito įstaigose.

Jeigu reikalavimas pateikti duomenis apie turimą turtą ir jo buvimo vietą pateikiamas juridiniam asmeniui, už tokio reikalavimo įvykdymą atsakingas juridinio asmens vadovas.

Už nurodytų reikalavimų neįvykdymą arba melagingų duomenų pateikimą teismas antstolio teikimu be svarbių priežasčių patvirtinimo neįvykdžiusiam asmeniui gali skirti iki 500 € baudą arba nubausti areštu iki 30 parų (CPK 640 str.).

Skolos išieškojimą reglamentuoja Civilinio proceso kodeksas, Darbo kodeksas, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 „Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ ir kiti teisės aktai.

Apribojimai, taikomi išieškant iš skolininko

CPK 663 straipsnis. Apribojimai, taikomi išieškant iš fizinio asmens turto

1. Pinigų išieškojimas negali būti nukreipiamas į skolininko turtą, jeigu skolininkas pateikia antstoliui įrodymus, kad išieškomą pinigų sumą galima išieškoti per šešis mėnesius darant šio

Kodekso 736 straipsnyje nurodyto dydžio išskaitymus iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų pajamų. Šiuo atveju išieškotojo prašymu antstolis gali areštuoti pradedamą realizuoti skolininko turtą, jei paaiškėja, jog darant išskaitas iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų pajamų sprendimas nebus įvykdytas.

2. Tiesiogiai iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų pajamų taip pat išieškomos periodinės išmokos, jeigu jas galima išieškoti darant šio Kodekso 736 straipsnyje nurodyto dydžio išskaitas.

3. Išieškoti iš skolininkui priklausančio būsto, kuriame jis gyvena, galima tik tuo atveju, jeigu išieškoma suma viršija 2030 €.

4. Teismas skolininko ar jo šeimos narių prašymu po to, kai butas ar gyvenamasis namas išieškant sumas, nesumokėtas už sunaudotus energijos išteklius, komunalines ir kitokias paslaugas, yra areštuotas, gali nustatyti, kad nebūtų išieškoma iš paskutinio buto, gyvenamojo namo ar jų dalies, būtinų šiems asmenims gyventi. Tai teismas gali nustatyti atsižvelgdamas į vaikų, neįgaliųjų ir socialiai remtinų asmenų materialinę padėtį ir interesus. Prašymas dėl to paduodamas ir nagrinėjamas apylinkės teisme šio Kodekso 593 straipsnyje nustatyta tvarka.

5. Šiame straipsnyje nustatyti apribojimai netaikomi išieškant iš įkeisto turto.

CPK 736 straipsnis. Išskaitų iš skolininko darbo užmokesčio ir kitų jo pajamų dydis

1. Iš skolininkui priklausančios darbo užmokesčio ir jam prilygintų išmokų bei davinių dalies, nevirsijančių Vyriausybės nustatytos MMA, išskaitoma pagal vykdomuosius dokumentus, kol bus visiškai padengtos išieškomos sumos:

1) išieškant išlaikymą periodinėmis išmokomis, žalos, padarytos suluošinimu ar kitoku sveikatos sužalojimu, taip pat maitintojo gyvybės atėmimu, atlyginimą ir žalos, padarytos nusikalstama veika, atlyginimą, – iki penkiasdešimties procentų, jeigu kitaip nenustatyta pačiame vykdomajame rašte arba ko kita nenustato įstatymai ar teismas;

2) visų kitų rūšių išieškoms, jeigu kitaip nenustatyta pačiame vykdomajame rašte arba ko kita nenustato įstatymai ar teismas, – dvidešimt procentų;

3) pagal kelis vykdomuosius dokumentus – ne daugiau kaip penkiasdešimt procentų.

2. Iš darbo užmokesčio ir jam prilygintų išmokų bei davinių dalies, viršijančios Vyriausybės nustatytą MMA dydį, išskaitoma septyniasdešimt procentų, jeigu ko kita nenustato įstatymai ar teismas.

3. Jeigu skolininkas išlaiko nedarbingus šeimos narius, esant jo rašytiniam prašymui, antstolio patvarkymu šio straipsnio 2 dalyje nurodyta išskaitoma dalis gali būti mažinama po dešimt procentų kiekvienam išlaikytiniui, tačiau taip mažinant negali būti sumažinta įstatymų ar teismo nustatyta dalis. Mažinant išskaitų dydį, neatsižvelgiama į išlaikytinius, kuriems išlaikyti iš skolininko darbo užmokesčio daromos išskaitos.

Formulė pateikiama pagal CPK 736 str. 1 d. 2 p. bei 2 ir 3 d. Jeigu jūsų pajamos yra daugiau nei 1 MMA, paskaičiuojama pagal formulę:

$$((FGA-MMA)*(70\%-10\%*I\text{ŠL}))+ (MMA*20\%) = MMSD,$$

kai:

FGA– faktiškai gaunamas atlyginimas į rankas ,

IŠL – išlaikytinių skaičius (antstolis gali bet neprivalo atsižvelgti į išlaikytinių skaičių),

MMSD – mokėtina mėnesinė skolos dalis,

MMA – minimalus mėnesinis atlyginimas.

CPK 737 straipsnis. Išieškojimas iš kitų skolininko pajamų, prilygintų darbo užmokesčiui

Išieškojimo iš darbo užmokesčio taisyklės taip pat taikomos ir išieškant iš skolininkui priklausančių:

1) gryųjų pajamų už darbą žemės ūkyje;

2) autorinio atlyginimo už literatūros, mokslo ar meno kūrinių bei išradimą, dėl kurių išduotas autorystės liudijimas;

3) moksleivių, studentų, doktorantų stipendijų;

4) sumų, gaunamų atlyginti žalai, padarytai suluošinimu ar kitaip sužalojus sveikatą, taip pat atėmus

maitintojo gyvybę;

5) laimėjimų loterijose, konkursuose, varžybose;

6) dividendų;

7) pensijų, išskyrus mokamas pagal Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymą (toliau – Šalpos pensijų įstatymas).

738 straipsnis. Išieškojimas iš socialinio draudimo išmokų

Iš laikinojo nedarbingumo atvejais mokamų socialinio draudimo išmokų, nedarbo socialinio draudimo išmokų išieškoti galima tik pagal teismo sprendimą dėl išlaikymo išieškojimo ir pagal teismo sprendimą dėl žalos, padarytos suluošinimu ar kitaip sužalojus sveikatą, taip pat atėmus maitintojo gyvybę, atlyginimo.

CPK 739 straipsnis. Pinigų sumos, iš kurių išieškoti negalima

Negalima išieškoti iš sumų, kurios priklauso skolininkui kaip:

- 1) kompensacinės išmokos už darbuotojui priklausančių įrankių nusidėvėjimą ir kaip kitos kompensacijos, kurios mokamos, kai dirbama nukrypstant nuo normalių darbo sąlygų;
- 2) sumos, mokamos darbuotojui, vykstančiam į tarnybinę komandiruotę, perkeliama, priimama į darbą ir pasiųstam dirbti į kitas vietas;
- 3) motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokos;
- 4) išmokos vaikams, mokamos pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymą;
- 5) laidojimo pašalpa;
- 6) išmokos, mokamos pagal Šalpos pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos tikslinių kompensacijų įstatymą, ir kitos tikslinės socialinės išmokos, pašalpos ir kompensacijos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų nepasiturinčių gyventojų socialinei paramai;
- 7) valstybinė socialinio draudimo našlaičių pensija, mokama pagal Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymą, valstybinė našlaičių pensija, mokama pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą, pareigūnų ir karių valstybinė našlaičių pensija, mokama pagal Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, valstybinė signataro našlaičių renta, Respublikos Prezidento našlaičių valstybinė renta;
- 8) išeitinės išmokos.

ŠEIMOS TEISĖ

Kaip gintis nuo smurto šeimoje ar artimoje aplinkoje?

Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas (toliau – ANSAPI). Šis įstatymas užtikrina smurtą patyrusio asmens apsaugą.

ANSAPI 5 straipsnis. Smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės

1. Gavus pranešimą dėl smurto artimoje aplinkoje, kai nepakanka duomenų nedelsiant pradėti ikiteisminį tyrimą, gali būti skiriamos šios laikinosios smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės:

- 1) įpareigojimas smurtautojui laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena su smurtą patyrusiu asmeniu;
- 2) įpareigojimas smurtautojui nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, nebendrauti, neieškoti ryšių su juo.

2. Kai nepakanka duomenų nedelsiant pradėti ikiteisminį tyrimą ir būtina patikslinti įvykio aplinkybes, policijos pareigūnas ne vėliau kaip per 24 valandas nuo pranešimo gavimo atlieka smurto artimoje aplinkoje rizikos veiksnių vertinimą ir nustatęs riziką arba esant rašytiniam smurtą patyrusio asmens prašymui nedelsdamas kreipiasi į apylinkės teismą dėl laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo. Smurto artimoje aplinkoje rizikos veiksnių vertinimo kriterijus nustato ir tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

3. Šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytos priemonės skiriamos tol, kol bus priimtas sprendimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Apylinkės teismas sprendimą dėl šių priemonių skyrimo priima ne vėliau kaip per 24 valandas.

4. Teismo sprendimas skirti šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytas priemonės per 48 valandas gali būti skundžiamas aukštesnės instancijos teismui. Teismo sprendimo apskundimas paskirtų šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytų priemonių vykdymo nesustabdo.

5. Šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytos priemonės neskiriamos, kai smurtautojas yra nepilnametis.

6. Skiriant šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytas priemonės, jeigu smurtą patyręs asmuo ar smurtautojas dėl savo fizinių ar psichinių trūkumų ar savybių negali likti be priežiūros, šių asmenų priežiūros klausimas sprendžiamas kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

7. Ikiteisminiuose tyrimuose, susijusiuose su smurtu artimoje aplinkoje, Valstybinė teismo medicinos tarnyba užtikrina, kad sveikatos sutrikdymo mastas būtų nustatomas ir specialistų išvados būtų teikiamos skubos tvarka.

ANSAPI 12 straipsnis. Atsakomybė už smurtą artimoje aplinkoje

1. Smurtas užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

2. Smurtautojas, padaręs žalą žmogaus sveikatai, turtui, aplinkai, taip pat padaręs neturtinę žalą, privalo ją atlyginti smurtą patyrusiam asmeniui Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

Baudžiamojo kodekso 72-1 straipsnis. Draudimas prisiartinti prie nukentėjusio asmens

1. Teismas gali skirti įpareigojimą gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu, jei tai būtina siekiant apsaugoti nukentėjusio asmens teisėtus interesus.

2. Paskyrus įpareigojimą gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu, iki teismo nustatyto termino pabaigos kaltininkui draudžiama bet kokia forma bendrauti ir ieškoti ryšių su nukentėjusiu asmeniu, lankytis nurodytose vietose, kuriose būna nukentėjęs asmuo.

72-2 straipsnis. Dalyvavimas smurtinių elgesį keičiančiose programose

Teismas įpareigoja dalyvauti smurtinių elgesį keičiančiose programose asmenis, padariusius nusikalstamas veikas artimajam giminei ar šeimos nariui. Šis įpareigojimas turi būti įvykdytas per teismo nustatytą terminą.

Papildoma informacija:

Specializuotas pagalbos centras „Moterų veiklos inovacijų centras“, Šiauliai, Aušros alėja 64, tel. (8 41) 52 02 39, mob. 8 652 24 232;

Psichologinės pagalbos tarnybos:

Jaunimo linija (budi savanoriai konsultantai), tel. 8 800 28 888;

Vaikų linija (budi savanoriai konsultantai, profesionalai), tel. 116 111;

Linija Doverija (parama teikiama rusų kalba, budi savanoriai konsultantai). Pagalba skirta paaugliams ir jaunimui, tel. 8 800 77 277;

Pagalbos moterims linija (budi profesionalai, savanoriai konsultantai), tel. 8 800 66 366;

Vilties linija (budi profesionalai, savanoriai konsultantai), tel. 116 123.

Papildoma informacija interneto svetainėje www.klausau.lt

Kokių dokumentų ir informacijos reikia skiriantis ?

Norint skirtis, reikia turėti šiuos dokumentus:

- gyvenamosios vietos deklaraciją (išduoda Savivaldybės administracija arba seniūnijos pagal gyvenamąją vietą);
- santuokos liudijimą (dublikatus išduoda Savivaldybės administracijos Civilinės metrikacijos skyrius);
- vaikų gimimo liudijimai (dublikatus išduoda Savivaldybės administracijos Civilinės metrikacijos skyrius);
- iš VĮ Registrų centro kiekvienas sutuoktinis pateikia pažymą apie nekilnojamąjį turtą, kuris užregistruotas jo vardu (jeigu nėra tokio turto, rekomenduojama pridėti dokumentą, kad tokio turto nėra, dokumentai išduodami ir sutuoktiniui, jeigu su prašymu pateikiamas ir santuokos liudijimas);
- iš VĮ „Regitra“ kiekvienas sutuoktinis pateikia pažymą apie registruotą turtą, kuris užregistruotas

jo vardu (jeigu nėra tokio turto, tai rekomenduojama pridėti dokumentą, kad tokio turto nėra, dokumentai išduodami ir sutuoktiniui, jeigu su prašymu pateikiamas ir santuokos liudijimas);

- duomenis apie valdomas akcijas, kitą valdomą turtą;
- kreditorių sąrašą (jeigu tokių yra);
- turėti su savimi asmens dokumentą (tapatybės kortelę arba pasą).
- jeigu neturite nuosavybės, tačiau nuomojatės būstą būtina pateikti nuomos sutartį.

Advokatui bus reikalinga informacija:

- kaip pageidautumėte, kad būtų padalintas turtas, užgyventas santuokos metu,
- kokią pavardę norėsite turtėti po santuokos nutraukimo,
- ar po santuokos nutraukimo ir toliau gyvensite su buvusiu savo sutuoktiniu tuo pačiu adresu,
- kokia bus jūsų ir jūsų vaikų (jeigu turite) gyvenamoji vieta po santuokos nutraukimo,
- ar prašysite teismo pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones įpareigoti teikti išlaikymą vaiko naudai nedelsiant (teismas esant tokiam reikalavimui įprastai priteisia laikiną išlaikymą iki bylos pabaigos. Nuo prašymo priėmimo momento teismas klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo išsprendžia per septynias darbo dienas. CPK 145 str. 1 d. 11 p., 147 str. 1 d.). Turint priteistą laikiną išlaikymą, jeigu kita pusė yra nemoki, jau po mėnesio galima kreiptis į antstolius ir po to į Vaikų išlaikymo fondą, kad būtų galima gauti išmokas (daugiau skaityti skyriuje „Kas yra Vaikų išlaikymo fondas, ką reikia žinoti kreipiantis į jį?“).

Turint minėtus dokumentus ir informaciją galima parengti pareiškimą teismui pagal vieno iš sutuoktinių registracijos vietą arba pagal vaiko gyvenamąją vietą.

Kiek kainuoja santuokos nutraukimas?

Nutraukti santuoką nesumokant nei advokatams, nei konsultantams, nei teismui žyminio mokesčio yra įmanoma, jeigu patys sutuoktiniai sutaria bendru sutarimu skirtis, turi dokumentus, kurių reikia nutraukti santuokai (apie tai kalbėta viena tema aukščiau). Tereikia parengti du dokumentus, t. y. bendrą sutuoktinių pareiškimą dėl santuokos nutraukimo (kurį pasirašo abu sutuoktiniai) ir sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių (kurią taip pat pasirašo abu sutuoktiniai). Jų pavyzdžius galite nemokamai parsisiųsti iš interneto svetainių www.teisesgidas.lt ir www.teisinepagalba.lt

Santuokos nutraukimo bendru sutarimu dokumentų kainos

Pirminės teisinės pagalbos specialistai, esant bendram sutarimui dėl santuokos nutraukimo, gali jus konsultuoti, kaip užpildyti reikiamus dokumentus ir atspausdinti jų pavyzdžius (jeigu konsultacijos neužims daugiau, kaip 1 valandos jų darbo laiko.), arba gali padėti užpildyti prašymą dėl valstybės finansuojamo advokato (daugiau apie tai skaitykite skyriuje „Teisinė pagalba“).

Santuokos nutraukimas ginčo teiseną (karo padėtis). Šiuo atveju, nepriklausomai nuo to, norite jūs valstybės finansuojamo advokato ar ne, verta jį turėti dėl šių priežasčių: būsite atleisti šimtu procentų (arba bent penkiasdešimt procentų) nuo žyminio mokesčio, nuo įrodymų rinkimo mokesčių (pvz., DNR ekspertizės mokesčio), nuo kitų mokesčių, susijusių su bylinėjimosi procesu, ir po teismo sprendimo (ar laikinųjų apsaugos priemonių pvz., įpareigojimo teikti išlaikymą nedelsiant) įsiteisėjimo galima pasinaudoti finansavimu ir vykdomajame procese, kai reikalingas antstolis norint išieškoti skolas. Jeigu gaunate valstybės finansuojamą advokatą ir santuokos nenutraukiate bendru sutarimu, tai valstybė turi teisę prisiteisti iš jūsų priešininko tas sumas, kurias jums finansuoja (nebent byla užbaigiama taikos sutartimi).

Kaip dalinamas turtas skyrybų atveju, jeigu nėra bendro sutarimo?

Skyrybų metu privalo būti padalintas visas sutuoktinių turtas ir turtinės teisės (pvz., socialinio būsto nuoma), nes santuokos nutraukimas yra bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės pabaiga. Parenkant turto padalijimo būdą ir padalijant turtą natūra, teismas turi atsižvelgti į nepilnamečių vaikų interesus, vieno sutuoktinio sveikatos būklę ar turtinę padėtį bei kitas byloje svarbias aplinkybes, nepažeidžiant kreditorių teisių. Pasak teismo, sutuoktinių turto registracija viešajame nekilnojamojo turto registre atlieka tik teisių išviešinimo, bet ne teisės nustatančią funkciją, todėl turto balansą sudarantys teismai privalo vadovautis ne tik viešo registro duomenimis, bet ir

patikrinti šių duomenų tikrumą. Kitaip tariant, jeigu turtą oficialiai užregistravo tik vienas sutuoktinis, tai nereiškia, kad tik jis vienas yra jo savininkas. LAT civ. b. 3K-P-186/2010 išaiškino, kad sutuoktinių prievolių pobūdis yra nereziumuojamas, todėl kai kreditorius pareiškia reikalavimą, teismas privalo identifikuoti, ar kreditoriaus ginčas yra su vienu ar su abiem sutuoktiniais. Jeigu reikalavimas pareikštas abiem sutuoktiniams, priimdamas sprendimą teismas privalo nustatyti, ar sutuoktinių prievolė yra solidari ar dalinė. Jeigu sandorį sudaro vienas sutuoktinis, skyrybų atveju jis privalo įrodyti, kad paskolos sutartis buvo sudaryta šeimos interesais. Teismų praktika yra įvairi, yra bylų, kuriose teigiama, kad su paskolos sudarymu nesusiję sutuoktiniai turi įrodyti, kad yra nesusiję su gauta paskola, tačiau LAT yra išaiškinusi kai kuriose bylose, jog turėtų būti atvirkščiai – įrodyti, kad paskola buvo naudojama bendram šeimos ūkiui, privalo sutartį teismui teikiantis sutuoktinis. Teismų praktiką formuojantis LAT taip pat išaiškino, kad skyrybų bylose svarstant turto padalijimo klausimą į procesą turi būti įtraukti ir kreditoriai, nes tokio reikalavimo išsprendimas turi įtakos jų teisėms ir pareigoms. Jeigu nagrinėjant bylą paaiškėja, kad ieškinio reikalavimas gali būti nukreiptas ir kitiems byloje nedalyvaujantiems asmenims, jie gali būti įtraukti į bylą. Jeigu šios aplinkybės paaiškėja jau įsiteisėjus sprendimui, kreditorius gali pareikšti prašymą atnaujinti procesą. Jeigu teismas tokią nutartį priimtų, nagrinėjant bylą būtų svarstomi tik su kreditoriaus reikalavimu susiję klausimai – kiti santuokos nutraukimo bylose išspręsti klausimai nebūtų svarstomi. LAT yra išaiškinęs, kad antstolio veiklos ribas visų pirma apibrėžia antstoliui nustatyta tvarka pateiktas vykdyti vykdomasis dokumentas. Vienas iš vykdomųjų dokumentų yra vykdomasis raštas, išduotas teismo sprendimo pagrindu. Nesant teismo sprendimo dėl antrojo sutuoktinio, antstolis negali priimti patvarkymo išieškoti iš bendro turto, nes tai reikštų teismo sprendimo pakeitimą ir CPK 586 straipsnio pažeidimą, t. y. vykdymo veiksmai būtų atlikti be vykdomojo dokumento (civilinė byla Nr. 3K-3-81/2010). Skyrybų bylose teismai privalo atsižvelgti ir į nepilnamečių vaikų teises bei interesus, todėl teisėjai privalo būti aktyvūs gindami jų interesus, nes jų teisių apsauga ir gynimas reiškia kartu ir viešojo intereso gynimą. LAT teigimu, skyrybų atveju teismas sutuoktiniams gali nustatyti nelygias turto dalis, jeigu šeimoje yra nepilnamečių vaikų. Tarkime, jeigu yra padalijamas keturių kambarių butas, o du vaikai yra skirtingų lyčių, teismas privalo atsižvelgti į jų interesus ir sudaryti galimybę kiekvienam jų turėti atskirą gyvenamąją erdvę – kambarį.

CK 3 knyga reglamentuoja, kaip turtas gali būti dalinamas.

CK 3.47 straipsnis. Sąžiningo sutuoktinio teisės

1. Sąžiningas ir išlaikymo reikalingas sutuoktinis turi teisę reikalauti priteisti iš nesąžiningo sutuoktinio išlaikymą, bet ne ilgiau kaip trejiems metams.
2. Išlaikymo dydį nustato teismas, atsižvelgdamas į abiejų sutuoktinių turtinę padėtį. Išlaikymas priteisiamas periodinėmis išmokomis, mokamomis kas mėnesį, arba nustatyto dydžio vienkartinę pinigų suma. Jeigu pasikeičia vieno sutuoktinio turtinė padėtis, suinteresuotas sutuoktinis gali kreiptis į teismą dėl išlaikymo padidavimo, sumažinimo arba jo išieškojimo nutraukimo.
3. Išlaikymo mokėjimas sąžiningam sutuoktiniui savaime nutrūksta, jei jis sudaro naują santuoką arba pasibaigus trejų metų terminui, per kurį išlaikymas buvo mokamas.<...>

3.70 straipsnis. Santuokos nutraukimo dėl vieno sutuoktinio kaltės teisinės pasekmės

1. Jeigu santuoka nutraukta dėl vieno sutuoktinio kaltės, tai sutuoktinis, kaltas dėl santuokos nutraukimo, praranda tas teises, kurias įstatymai ar vedybų sutartis suteikia išsituokusiam asmeniui, įskaitant teisę į išlaikymą.
2. Kitas sutuoktinis turi teisę reikalauti iš kalto dėl santuokos nutraukimo sutuoktinio atlyginti turtinę žalą, susijusią su santuokos nutraukimu, taip pat ir neturtinę žalą, padarytą dėl santuokos nutraukimo. Ši nuostata netaikoma, jeigu santuoka nutraukta dėl abiejų sutuoktinių kaltės.
3. Kaltas dėl santuokos nutraukimo sutuoktinis, kai yra kito sutuoktinio reikalavimas, privalo grąžinti iš jo gautas dovanas, išskyrus vestuvinį žiedą, jeigu vedybų sutartyje nenumatyta kas kita.
4. Jeigu santuoka nutraukta dėl abiejų sutuoktinių kaltės, abu sutuoktiniai turi teisę reikalauti grąžinti vienas kitam dovanotus nekilnojamuosius daiktus, jeigu nuo dovanojimo sutarties sudarymo nėra praėję daugiau kaip dešimt metų ir nekilnojamasis daiktas nėra perleistas tretiesiems asmenims.<...>

3.72 straipsnis. Buvusių sutuoktinių tarpusavio išlaikymas

1. Teismas, priimdamas sprendimą dėl santuokos nutraukimo, priteisia išlaikymą to reikalingam buvusiam sutuoktiniui, jeigu išlaikymo klausimai nenustatyti sutuoktinių sudarytoje sutartyje dėl santuokos nutraukimo pasekmių. Sutuoktinis neturi teisės į išlaikymą, jeigu jo turimas turtas ar gaunamos pajamos yra pakankami visiškai save išlaikyti.
2. Preziumuojama, kad sutuoktiniui reikalingas išlaikymas, jeigu jis augina bendrą savo ir buvusio sutuoktinio nepilnametį vaiką, yra nedarbingas dėl savo amžiaus ar sveikatos būklės.
3. Sutuoktinis, kuris dėl santuokos sudarymo ir bendrų šeimos interesų ar vaikų priežiūros negalėjo įgyti kvalifikacijos (baigti studijų), turi teisę reikalauti iš buvusio sutuoktinio atlyginti mokymosi baigimo ar savo perkvalifikavimo išlaidas.
4. Sutuoktinis, dėl kurio kaltės nutraukta santuoka, neturi teisės į išlaikymą.
5. Teismas, spręsdamas išlaikymo priteisimo ir jo dydžio klausimus, privalo atsižvelgti į santuokos trukmę, išlaikymo reikalingumą, abiejų buvusių sutuoktinių turtinę padėtį, jų sveikatos būklę, amžių, taip pat į jų darbingumą, nedarbingo sutuoktinio įsidarbinimo galimybes bei kitas svarbias aplinkybes.
6. Išlaikymo dydis mažinamas ar priteisiamas tik laikinas išlaikymas arba atsisakoma priteisti išlaikymą, jeigu yra bent viena iš šių aplinkybių:
  - 1) santuokos trukmė buvo ne ilgesnė kaip vieneri metai;
  - 2) sutuoktinis, turintis teisę gauti išlaikymą, yra padaręs nusikaltimą kitam sutuoktiniui ar jo artimiesiems giminaičiams;
  - 3) sutuoktinis, turintis teisę gauti išlaikymą, savo sunkią materialinę padėtį sukūrė pats savo kaltais veiksmais;
  - 4) išlaikymo reikalaujantis sutuoktinis santuokos metu neprisidėjo prie bendro turto gausinimo ar tyčia kenkė kito sutuoktinio ar šeimos interesams.
7. Teismas gali pareikalauti iš buvusio sutuoktinio, privalančio teikti išlaikymą kitam sutuoktiniui, pateikti adekvatų šios prievolės įvykdymo užtikrinimą.
8. Išlaikymas priteisiamas nustatyto dydžio vienkartinę pinigų suma arba periodinėmis išmokomis (renta), mokamomis kas mėnesį, arba priteisiamas tam tikras turtas.
9. Kai santuoka nutraukta pagal vieno sutuoktinio prašymą dėl kito sutuoktinio neveiksnumo šioje srityje ar riboto veiksnumo šioje srityje, sutuoktinis, kurio iniciatyva buvo nutraukta santuoka, privalo atlyginti neveiksnaus šioje srityje ar ribotai veiksniaus šioje srityje buvusio sutuoktinio gydymo ir priežiūros išlaidas, jeigu jos nėra padengiamos iš valstybinio socialinio draudimo lėšų.
10. Teismo sprendimas priteisti išlaikymą yra pagrindas steigti atsakovo turtui priverstinį įkeitimą (hipoteką). Jeigu buvęs sutuoktinis nemoka priteisto išlaikymo, išieškoma iš jo turto įstatymų nustatyta tvarka.
11. Jeigu išlaikymas buvo priteistas periodinėmis išmokomis, tai, iš esmės pasikeitus šio straipsnio 5 dalyje numatytais aplinkybėmis, bet kuris iš buvusių sutuoktinių gali reikalauti padidinti ar sumažinti išlaikymo dydį ar apskritai nutraukti išlaikymo mokėjimą. Periodinės išmokos mokamos iki kreditoriaus gyvos galvos ir kasmet indeksuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją.
12. Kai buvęs sutuoktinis, iš kurio priteistas išlaikymas, miršta, pareiga mokėti išlaikymą pereina jo įpėdiniams, kiek leidžia paveldimas turtas, neatsižvelgiant į palikimo priėmimo būdą.
13. Kai buvęs sutuoktinis, kuriam priteistas išlaikymas, miršta arba sudaroma nauja santuoka, išlaikymo mokėjimas nutraukiamas. Mirties atveju teisė reikalauti įsiskolinimo ar dar nesumokėto išlaikymo pereina mirusiojo įpėdiniams. Nutraukus naują santuoką, įgyjama teisė reikalauti atnaujinti išlaikymo mokėjimą, jeigu išlaikymo reikalingas sutuoktinis augina vaiką iš ankstesnės santuokos arba prižiūri neįgalų vaiką iš ankstesnės santuokos. Visais kitais atvejais sutuoktinio iš vėlesnės santuokos pareiga išlaikyti kitą sutuoktinį atsiranda pirmiau negu tokia sutuoktinio iš ankstesnės santuokos pareiga.<...>

3.88 straipsnis. Bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė

1. Bendrąją jungtinę sutuoktinių nuosavybę pripažįstama:
  - 1) turtas, įgytas po santuokos sudarymo abiejų sutuoktinių ar vieno jų vardu;
  - 2) pajamos ir vaisiai, gauti iš sutuoktinio asmenine nuosavybe esančio turto;

- 3) pajamos, gautos iš abiejų sutuoktinių bendros veiklos, ir pajamos, gautos iš vieno sutuoktinio veiklos, išskyrus lėšas, būtinas sutuoktinio profesinei veiklai;
- 4) įmonė ir iš jos veiklos arba kitokio verslo gaunamos pajamos, jeigu verslu abu sutuoktiniai pradėjo verstis po santuokos sudarymo. Jeigu iki santuokos sudarymo įmonė nuosavybės teise priklausė vienam sutuoktiniui, tai bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė po santuokos sudarymo yra iš įmonės veiklos ar kitokio verslo gautos pajamos ir įmonės (verslo) vertės padidėjimas;
- 5) pajamos, gautos po santuokos sudarymo iš sutuoktinių ar vieno jų darbinės ar intelektinės veiklos, dividendai, taip pat pensijos, pašalpos bei kitokios išmokos, išskyrus tikslinės paskirties išmokas (žalos, padarytos dėl sveikatos sužalojimo, taip pat neturtinės žalos atlyginimas, gauta tikslinė materialinė parama, skirta tik vienam sutuoktiniui, ir kita).
2. Preziumuojama, kad turtas yra sutuoktinių bendroji jungtinė nuosavybė, kol nėra įrodyta, kad turtas yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė.
3. Turto, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, savininkai viešame registre turi būti nurodyti abu sutuoktiniai. Kai turtas įregistruotas tik vieno sutuoktinio vardu, jis pripažįstamas kaip bendroji jungtinė nuosavybė, jeigu registre jis nurodytas kaip bendroji jungtinė nuosavybė.
4. Jeigu privatus pensijų fondas yra sukauptas iš bendrų sutuoktinių lėšų, ištuokos atveju kitas sutuoktinis turi teisę reikalauti, kad jam būtų pripažinta teisė į pusę šio pensijos fondo.

3.89 straipsnis. Asmeninė sutuoktinių nuosavybė

1. Asmenine sutuoktinių nuosavybe pripažįstamas turtas:
  - 1) abiejų sutuoktinių atskirai įgytas iki santuokos sudarymo;
  - 2) sutuoktiniui dovanotas ar jo paveldėtas po santuokos sudarymo, jeigu dovanojimo sutartyje ar testamente nėra nurodyta, kad turtas perduodamas bendrojon jungtinėn sutuoktinių nuosavybėn;
  - 3) sutuoktinių asmeninio naudojimo daiktai (avalynė, drabužiai, profesinės veiklos įrankiai);
  - 4) intelektinės ir pramoninės nuosavybės teisės, išskyrus pajamas, gaunamas iš intelektinės veiklos;
  - 5) lėšos ir daiktai, reikalingi asmeniniam sutuoktinio verslui, išskyrus lėšas ir daiktus, skirtus verslui, kuriuo verčiasi abu sutuoktiniai bendrai;
  - 6) lėšos, vieno sutuoktinio gautos kaip žalos atlyginimas ar kitokia kompensacija už žalą, padarytą dėl sveikatos sužalojimo, ir neturtinę žalą, tikslinė materialinė parama ir kitokios išmokos, išimtinai susijusios tik su jas gavusio sutuoktinio asmeniu, teisės, kurių negalima perleisti kitiems asmenims;
  - 7) sutuoktinio įgytas turtas už asmenines lėšas arba lėšas, gautas realizavus jo asmeninę nuosavybę esantį turtą, jeigu to turto įgijimo metu buvo aiškiai išreikšta sutuoktinio valia įgyti turtą asmeninę nuosavybęn.
2. Faktas, kad tam tikras turtas priklauso asmeninei vieno sutuoktinio nuosavybei, gali būti įrodytas tik rašytiniais įrodymais, išskyrus atvejus, kai įstatymas leidžia liudytojų parodymus arba to turto prigimtis ir pobūdis patys savaime įrodo, kad turtas yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė.
3. Asmeninis turtas, kurį vienas sutuoktinis laikinai perduoda kitam sutuoktiniui pastarojo asmeniniams poreikiams tenkinti, išlieka turtą perdavusio sutuoktinio asmeninė nuosavybė.

3.90 straipsnis. Turto, kuris yra asmeninė sutuoktinių nuosavybė, pripažinimas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe

1. Turtas, kuris yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė, gali būti teismo pripažintas sutuoktinių bendrąja jungtine nuosavybe, jeigu nustatoma, kad santuokos metu šis turtas buvo iš esmės pagerintas sutuoktinių bendromis lėšomis arba kito sutuoktinio lėšomis ar darbu (kapitalinis remontas, rekonstrukcija, pertvarkymas ir kita).
2. Jeigu sutuoktinis, įsigydamas turtą savo asmeniniams poreikiams tenkinti, naudoja ir lėšas, kurios yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, teismas įsigytą turtą gali pripažinti bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, jeigu tam turtui įsigyti panaudotos lėšos, kurios yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, viršijo panaudotas lėšas, kurios yra asmeninė sutuoktinio nuosavybė.<...>

3.98 straipsnis. Teisė į kompensaciją

1. Jeigu prijungus turtą, kuris yra sutuoktinio asmeninė nuosavybė, padidėjo turto, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, vertė, tai sutuoktinis, dėl kurio asmeninė nuosavybė esančio turto padidėjo turto vertė, turi teisę gauti kompensaciją iš bendro turto.
2. Sutuoktinis turi teisę į kompensaciją taip pat tais atvejais, kai turtui, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, įsigyti buvo panaudotos ir asmeninės sutuoktinio lėšos.

3. Kiekvienas sutuoktinis privalo kompensuoti bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės sumažėjimą, jeigu jis bendrą turtą naudojo tikslams, nesusijusiems su šio kodekso 3.109 straipsnyje numatytų prievolių vykdymu, išskyrus atvejus, kai jis įrodo, kad turtas buvo panaudotas šeimos poreikiams tenkinti.

4. Šiame straipsnyje numatytos kompensacijos išmokamos, kai baigiasi bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė.<...>

3.129 straipsnis. Ieškinio senatis

Reikalavimams dėl turto, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, išskyrus nekilnojamuosius daiktus, padalijimo taikomas penkerių metų ieškinio senaties terminas, skaičiuojamas nuo to momento, kai sutuoktiniai pradėjo gyventi skyrium.<...>

3.152 straipsnis. Ieškinio senatis

1. Kreiptis į teismą dėl tėvystės (motinystės) nugincijimo nustatomas vienerių metų ieškinio senaties terminas. Šis terminas skaičiuojamas nuo tos dienos, kada asmuo, kuris kreipiasi į teismą, sužinojo apie ginčijamus duomenis, įrašytus vaiko gimimo įrašė, arba paaiškėjo aplinkybių, duodančių pagrindą teigti, kad duomenys neatitinka tikrovės.

2. Jeigu asmenys, įrašyti kaip vaiko motina ar tėvas, apie tokį įrašą sužinojo būdami nepilnamečiai ar neveiksnūs šioje srityje arba ribotai veiksnūs šioje srityje, vienerių metų terminas skaičiuojamas nuo tos dienos, kai jie sulaukė pilnametystės arba tapo veiksnūs šioje srityje.

Šeimos narių tarpusavio išlaikymas, tėvystės nustatymas ir pripažinimas

Konstitucijoje įtvirtinta tėvų pareiga iki pilnametystės išlaikyti savo vaikus. Įstatymų nustatytais atvejais tėvai privalo išlaikyti vaikus jiems sulaukus pilnametystės.

LAT pažymėjo, kad Konstitucinis Teismas 2007-06-07 nutarime nekonstatavo tėvų pareigos teikti paramą dieniniuose skyriuose besimokantiems pilnamečiams vaikams iki 24 m. neatitikties Konstitucijai. Tačiau Konstitucinis Teismas akcentavo, kad nepilnamečių ir pilnamečių vaikų išlaikymo atvejai nėra tapatūs. Apie paramos pilnamečiui būtinumą teismas turi nuspręsti, įvertinęs byloje surinktus įrodymus apie vaiko turimą turtą ir pajamas (stipendiją, darbo užmokestį už nuolatinį ar sezoninį darbą, pašalpas ir panašiai, konstatavęs aplinkybes, ar pilnametis vaikas yra išnaudojęs visas protingas galimybes pats pasirūpinti lėšų, reikalingų jo mokymuisi atitinkamoje mokykloje, taip pat ir galimybę gauti valstybės paskolą mokslui finansuoti ir pan.). Taip pat turi būti atsižvelgta į tėvų turtinę padėtį ir gaunamas pajamas, jų turtines pareigas kitiems asmenims. Pilnamečiams vaikams parama neturėtų būti priteisiama iš tėvų, kuriems patiems reikia paramos, globos ir pan. Įstatymuose taip pat numatyta pilnamečių artimųjų vaikų giminaičių bei valstybės pareiga išlaikyti nepilnamečius vaikus.

Valstybės išlaikomi vaikai

Valstybė išlaiko nepilnamečius vaikus, ilgiau kaip mėnesį negaunančius išlaikymo iš tėvo (motinos) ar iš kitų pilnamečių artimųjų giminaičių, turinčių galimybę juos išlaikyti.

Kai nepilnamečiai vaikai, taip pat vyresni nei 18 metų nedarbingi asmenys, kuriems iki sukankant 18 metų buvo nustatytas invalidumas (neįgalumas), ilgiau kaip mėnesį negauna teismo sprendimu arba teismo patvirtina vaiko (vaikų) išlaikymo sutartimi nustatyto išlaikymo ar gauna tik dalį nustatyto išlaikymo, gali būti kreipiamasi dėl vaikų išlaikymo fondo išmokų mokėjimo Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymo nustatyta tvarka.

Vaikų išlaikymo fondą administruoja garantinio ir vaikų išlaikymo fondų administracija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Teisę kreiptis į Garantinio ir vaikų išlaikymo fondo gauti turi vienas iš tėvų, su kuriuo teismo sprendimu gyvena vaikas, arba teismo sprendimu paskirtas vaiko globėjas (rūpintojas), kurie nuolat gyvena Lietuvos Respublikoje. Daugiau apie Vaikų išlaikymo fondą skaitykite skyriuje „Kas tai yra Vaikų išlaikymo fondas?“.

Vaikų pareiga išlaikyti tėvus

Pilnamečiai vaikai privalo išlaikyti išlaikymo reikalaujančius tėvus LR Konstitucijos 38 str.

nustatyta tvarka. Kadangi asmeniui pragyventi reikia ne mažiau 1 MMA, tai kiekvienas iš vaiko tėvų, atsižvelgdamas į vaiko ir savo pajamas, gali kelti reikalavimą, kad vaikai jį išlaikytų. Jeigu su vaiku nepavyksta susitarti geruoju dėl išlaikymo teikimo natūra, rūpybos, tai tėvas ar mama turi teisę kreiptis dėl išlaikymo priteisimo.

Ar galima priteisti išlaikymą vaiko naudai nenutraukus santuokos?

Galima. Daugiau apie tai skaitykite skyriuje „Kokia suma ir kas gali būti priteista vaiko išlaikymui?“

Kokia suma ir kas gali būti priteista vaiko išlaikymui?

Teismų praktika linksta į tai, kad kiekvienas iš tėvų privalo vienodai išlaikyti savo vaikus. Manoma, kad normali suma yra viena antroji minimalaus mėnesinio uždarbio (toliau – MMA). Pagal CK 6.461 straipsnio 2 dalį vieno mėnesio trukmės išlaikymo vertė negali būti mažesnė už vieną minimalią mėnesio algą. Kadangi išlaikymo pareiga atitenka kiekvienam iš sutuoktinių, suma dalinama pusiau. Jeigu sutuoktinis yra sveikas, neteikia išlaikymo natūra ir nėra kitų aplinkybių, dėl kurių jis negalėtų ar neprivalėtų mokėti tokios sumos, tuomet sutuoktinis šią sumą mokėti privalo. Taip pat teismo galima reikalauti paskirti didesnę išlaikymą vaiko naudai, jeigu vaikas yra neįgalus arba dėl kitų svarbių aplinkybių.

Tėvų turtinė padėtis yra faktinė aplinkybė, turinti reikšmės priteistinam išlaikymo dydžiui (CPK 3.192 straipsnio 2 dalis), todėl visapusiškas jos nustatymas yra būtina sąlyga tinkamai įgyvendinant tėvų išlaikymo pareigą. Teismas, nustatydamas tėvų turtinę padėtį, turi išsiaiškinti kiekvieno iš tėvų gaunamas pajamas ir turimą turtą, kitus pagal įstatymą išlaikomus vaikus. Teismas gali atsižvelgti ir į natūra teikiamą išlaikymą, pvz.: dienpinigius, gyvenamosios vietos suteikimą ir pan.

Nustatydamas tėvų turtinę padėtį, teismas vertina kiekvieno iš tėvų: 1) visų rūšių gaunamas pajamas, tarp jų – darbo užmokestį ir kitas su darbo santykiais susijusias pajamas (maistpinigius, priedus, premijas ir kt.), autorinius atlyginimus, pensijas, stipendijas, socialines pašalpas, pajamas iš komercinės ir ūkinės veiklos, turto nuomos, dividendus, gaunamus iš akcijų ir pajų; 2) pinigines lėšas bankuose ir kitose kredito įstaigose; 3) kilnojamąjį (automobilius, laivus, kitas transporto priemones, vertingus kilnojamuosius daiktus, brangakmenius ir kt.) ir nekilnojamąjį (gyvenamuosius namus, butus, kitus pastatus, žemę, mišką ir kt.) turtą; 4) vertybinius popierius (akcijas, pajus); 5) juridinius asmenis (individualias įmones ir kt.) bei jų turtą; 6) finansinius įsipareigojimus, kitus išlaikytinius. Vertindamas tėvų turtinę padėtį priteisiant išlaikymą nepilnamečiam vaikui bei išlaikymo įsiskolinimą, teismas turi vertinti bylos nagrinėjimo metu esančią tėvų turtinę padėtį. Taip pat teismas turi įvertinti ir tai, ar sutuoktinis neįgalus, ar turi dar daugiau kitų išlaikytinių.

Priteisdamas išlaikymą dviem ar daugiau vaikų, teismas turi vadovautis CK 3.198 straipsnyje įtvirtintu vaikų lygybės principu, reiškiančiu, kad nepriklausomai nuo to, vaikai gimę santuokoje ar ne, iš vienos ar iš skirtingų santuokų, tų pačių ar skirtingų tėvų, turi vienodą teisę į išlaikymą. Vienodos teisės į išlaikymą turėjimas nereiškia, kad dviem ir daugiau vaikų turi būti priteistos visiškai vienodas išlaikymas iš to paties išlaikyti privalančio tėvo. Konkretus išlaikymo dydis kiekvienam vaikui priklauso nuo individualių vaiko poreikių ir nuo kito vaiko tėvo turtinės padėties (CK 3.192 straipsnio 2 dalis). Tais atvejais, kai priteisiamas išlaikymas dviem ir daugiau vaikų, visų pirma turi būti užtikrintas protingas visų vaikų interesų balansas. Teismas, priteisdamas išlaikymą dviem ar daugiau vaikų, turi nustatyti tokį išlaikymo dydį, kuris būtų pakankamas tenkinti bent minimalius visų vaikų poreikius (CK 3.198 straipsnio 1 dalis).

Atkreipiame dėmesį į tai, kad Civilinio kodekso 3.208 straipsnis numato išlaikymo indeksavimą. Jeigu išlaikymas buvo priteistas periodinėmis išmokomis, išlaikymo suma indeksuojama kasmet Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją. Sumos indeksuojamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimu Nr. 684 „Dėl Periodinėmis išmokomis priteisto išlaikymo sumos ir atlyginamos žalos indeksavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Teisės aktą galite rasti interneto svetainėje www.lrs.lt -> Teisės aktai -> Lietuvos Respublikos teisės aktai.

Su vartotojų kainų indeksu galite susipažinti www.stat.gov.lt arba <https://osp.stat.gov.lt/kainu-indeksai-pokyciai-ir-kainos>.

Teisiantis dėl išlaikymo priteisimo, galima kelti reikalavimą skolininkui mokėti delspinigius ir palūkanas už vėlavimus vykdyti periodinius mokėjimus (CPK 433 str., 436 str. ir teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. 362).

Viena iš teisių yra prisiteisti ir uzufruktą iki vaikui sueis 18 metų. CK 3.71 straipsnis: *„Teisės naudotis gyvenamąja patalpa išlikimas. 1. Jeigu gyvenamoji patalpa yra vieno sutuoktinio nuosavybė, teismas savo sprendimu gali nustatyti uzufruktą ir palikti joje gyventi kitą sutuoktinį, jeigu su juo po santuokos nutraukimo lieka gyventi nepilnamečiai vaikai. 2. Uzufruktas nustatomas, kol vaikas (vaikai) sulaukia pilnametystės. 3. Jeigu šeimos gyvenamoji patalpa buvo nuomojama, teismas gali perkelti nuomininko teises sutuoktiniui, su kuriuo lieka gyventi nepilnamečiai vaikai arba kuris yra nedarbingas, o kitą sutuoktinį išskeldinti, jeigu jis yra įpareigotas gyventi skyrium.“*

CK 3.200 straipsnis: *„Išlaikymas priteisiamas nuo teisės į išlaikymą atsiradimo dienos, tačiau išlaikymo įsiskolinimas negali būti išieškotas daugiau kaip už trejus metus iki ieškinio pareiškimo dienos.“*

Vyriausybės nustatyta tvarka prisiteisti išlaikymą galima ir užpildžius supaprastintą formą (tam net nebūtina nutraukti santuokos), tačiau sutuoktinis neturėtų ginčyti šio išlaikymo su skola priteisimo, priešingu atveju „supaprastintas ieškinys“ peraugtų į ginčo teiseną.

Kreipiantis į teismą galima reikalauti laikinųjų apsaugos priemonių – įpareigoti atsakovą mokėti išlaikymą nuo pareiškimo padavimo į teismą dienos, taip pat ir procesines palūkanas už vėlavimą mokėti išlaikymą.

Vyriausybės nutarimą ir supaprastintą formą dėl išlaikymo priteisimo galima parsisiųsti iš www.teisesgidas.lt ir www.teisinepagalba.lt interneto svetainių.

CK 3.192 straipsnio „Tėvų pareiga materialiai išlaikyti savo vaikus“ 1 dalyje yra įtvirtinta tėvų pareiga materialiai išlaikyti savo nepilnamečius vaikus. Pagal CK 3.194 straipsnio 3 dalį išlaikymą teismas priteisia, kol vaikas sulaukia pilnametystės, išskyrus atvejus, kai vaikas yra nedarbingas dėl invalidumo, kuris jam nepilnamečiui nustatytas. Taigi, pilnamečio vaiko (CK 2.5 str. 1 d.) išlaikymo pareiga pagal įstatymą tėvams tenka, kai vaikas yra nedarbingas dėl invalidumo, kuris nepilnamečiui nustatytas, kai vaikui būtina parama, jis mokosi vidurinių, aukštųjų ar profesinių mokyklų dieniniuose skyriuose ir yra ne vyresnis negu 24 metų.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007 m. birželio 7 d. nutarime dėl CK 3.194 str. 3 d. (2004 m. lapkričio 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai nurodė, kad nepilnamečių vaikų išlaikymo institutas ir paramos reikalingų pilnamečių vaikų, besimokančių vidurinių, aukštųjų ar profesinių mokyklų dieniniuose skyriuose, išlaikymo institutas nėra tapatūs, jie iš esmės skiriasi, kadangi iš esmės skiriasi atitinkamų teisinių santykių subjektai. Teismas gali priteisti išlaikymą pilnamečiams vaikams pagal CK 3.194 str. 3 d., jei yra nustatomos šios sąlygos: sunki vaikų turtinė padėtis; tėvai turi galimybių teikti išlaikymą; iš esmės nepabloginama paramą teikiančių tėvų ir kitų šeimos narių turtinė padėtis; išlaikymo priteisimas nedaro esminės žalos jį teikiantiems tėvams ar kitiems asmenims; priteistą paramą įmanoma įvykdyti; tėvams patiems nėra reikalinga parama, globa ir pan.; paramos reikalingas pilnametis vaikas yra išnaudojęs visas protingas galimybes pats pasirūpinti mokytis reikalingomis lėšomis ir kt. Tokią teismų praktiką formuoja ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas, jog išlaikymas iš tėvų pilnamečiam ne vyresniam kaip 24 metų vaikui priteisiamas, kai yra visuma iš įstatymo kylančių sąlygų: vaikas sąžiningai ir pažangiai mokosi vidurinės mokyklos dieniniame skyriuje; vaikui būtina parama, o tėvai turi galimybę ją teikti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2009-05-25 nutartis, priimta civ. byloje Nr. 3K-7-204/2009).

Daugiau informacijos bylose: 3K-3-203/2009, 3K-3-101/2010, LAT Senato nutarimas Nr. 54 „Dėl įstatymų, reglamentuojančių tėvų pareigą materialiai išlaikyti savo nepilnamečius vaikus, taikymo teismų praktikoje“.

Kaip išieškoti priteistą išlaikymą vaiko naudai?

Tarkime, kad teismas priteisė išlaikymą vaiko naudai 170 € iš tėvo, tačiau tėvas nemokus arba nemoka tyčia. Jūsų galimi veiksmai:

1. Kreiptis į teismą su raštišku prašymu išduoti vykdomąjį dokumentą (formą rasite www.teisesgidas.lt arba www.teisinepagalba.lt).
2. Pasidomėję, ar jums priklauso nemokama teisinė pagalba vykdymo byloje (žr. skyriuje „Antrinė teisinė pagalba“), su vykdomuoju dokumentu kreiptis į antstolį pagal teismo veiklos teritoriją arba pagal atsakovo buveinės adresą (antstolių sąrašus rasite www.advoco.lt).
3. Iš antstolio gavus išieškojimo negalimumo dokumentą, galima kreiptis į Vaikų išlaikymo fondą. Vaikų išlaikymo fondo skolų „superkamoji“ galia ribota, pagal teisės aktus jis gali „pirkti“ tik nuo kreipimosi į jį momentą ir periodinė pirkimo suma yra ribota. Tarkim, kad jums priteista yra 170 €, o Vaikų išlaikymo fondas išmoka „perka“ 57 €, lieka neišmokėta skolos dalis 113 €, dėl šios skolos dalies galima atlikti tokius veiksmus:

1. Jeigu žinote, kad tėvas (mama) turi pajamų, bet jas slepia, galima kreiptis į prokuratūrą dėl piktybinio vengimo išlaikyti vaikus pagal BK 164 str. Net jeigu asmuo dirba užsienyje, gali būti išduotas Europos arešto orderis, asmuo suimtas ir atvesdintas į teismą Lietuvoje (prokuratūros adresus rasite apsilankę prokuratūros interneto svetainėje www.prokuratura.lt).

2. Vadovaujantis CK 3.237 str., jeigu tėvai nepajėgūs išlaikyti vaikų, juos privalo, jeigu yra pajėgūs, išlaikyti seneliai ir (ar) išlaikyti (CK 3.236 str.) pajėgūs broliai ir (ar) seserys. Jeigu esate tikri, kad seneliai ir (ar) broliai ir seserys (iš tėvo ar mamos pusės) yra pajėgūs skirti atitinkamą dalį išlaikymo, galima nukreipti išieškojimą į juos (bet pirma reiktų prisiteisti tokį išlaikymą).

3. Jeigu žinote, kad asmuo dirba užsienyje ir nurodo, kur dirba, tokiu atveju galite nukreipti išieškojimą į užsienyje esančią darbovietę:

- 3.1 Jeigu asmuo, iš kurio priteistas išlaikymas, išvyko į užsienį, turėkite omenyje, kad Vaikų išlaikymo fondas tarpininkauja vykdamas išieškojimus užsienyje, reikia į jį kreiptis raštu su prašymu tarpininkauti dėl skolos išieškojimo užsienyje. Jeigu Vaikų išlaikymo fondas moka išmokas, kreiptis į jį yra jūsų pareiga, laiku nepranešus apie skolininko išvykimą į užsienį, gali tekti išmokėtus pinigus gražinti. Prieš kreipiantis į Vaikų išlaikymo fondą dėl tarpininkavimo išieškant išlaikymą iš užsienyje gyvenančio asmens, reiktų kreiptis į savo teismą su prašymu, kad šis pateiktų išverstą teismo sprendimą į užsienio kalbą, su šiuo dokumentu toliau dirbtų Vaikų išlaikymo fondas. Pareiga teismui pateikti išverstą dokumentą numatyta 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje.

- 3.2. Jeigu negyvenate Lietuvoje ir esate išvykę gyventi į kitą ES valstybę, jums teisinę pagalbą vykdomojoje byloje gali suteikti ir kitos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje veikia Child Support Agency, kuri padeda prisiteisusiai šaliai išieškoti išlaikymą iš tėvų.

4. Jeigu atsakovas gyvena užsienyje ne ES valstybėje, gali tekti išieškoti pagal daugiašalius arba dvišalius tarptautinius dokumentus, pasirašytus tarp Lietuvos ir tos valstybės, kurioje gyvena atsakovas. Valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba (jeigu atitinkate LR Vyrų valstybės nustatytą tvarką) gali būti teikiama ir vykdomajame procese.

Kada gali būti sumažintas išlaikymo dydis vaikui?

Išlaikymą teikiantis vienas iš tėvų gali kreiptis į teismą dėl išlaikymo sumažinimo.

Civilinėje byloje Nr. 3K-3-71/2010 ieškovas prašė sumažinti teismo sprendimu iš jo priteisto išlaikymo nepilnametei dukrai dydį nuo 500 Lt (144,81 €) iki 200 Lt (57,92 €) per mėnesį, nes pasikeitė jo turtinė padėtis, ieškovas neteko darbo, antroje santuokoje jam gimė sūnus. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai ieškinį tenkino. Atsakovė (dukters motina) pateikė kasacinį skundą.

LAT konstatavo, kad „*teismai, įvertinę šalių turtinę padėtį, tą aplinkybę, jog ieškovas yra bedarbis, dėl pablogėjusios šalies ekonominės situacijos yra sumažėjęs jo galimybės susirasti darbą, taip pat turi finansinių įsipareigojimų bankui, išlaiko kitą nepilnametį vaiką, pagrįstai sumažino išlaikymą nepilnametei dukteriai iki 200 Lt per mėnesį. Nustatant vieno iš tėvų turtinę padėtį,*

vertintinas ne tik jo turimas turtas ir gaunamos pajamos, bet ir tai, kokių priemonių jis ėmėsi, kad gautų atitinkančias savo amžių bei profesines galimybes pajamas, iš kurių būtų teikiamas išlaikymas vaikams. Nagrinėjamu atveju ieškovas siekė surasti darbą, tačiau negalėjo to padaryti dėl objektyvių priežasčių“.

Išlaikymas gali būti sumažintas ir dėl kitų priežasčių, pvz., jeigu nustatoma, kad vaiko poreikiai yra mažesni. Įrodymu gali būti ir ataskaitos apie išlaikymo panaudojimą. Vaikams skirtas išlaikymas negali būti naudojamas tėvo (motinos), kitų asmenų asmeniniams poreikiams tenkinti, jis privalo būti naudojamas tik vaiko interesams (CK 3.203 straipsnio 1 dalis). Pagal CK 3.190 straipsnio nuostatas, vaiko tėvas (motina) gali reikalauti, kad turto apskaita, kuris nėra sunaudojamas vaikui išlaikyti, būtų tvarkoma atskirai.

Kas yra Vaikų išlaikymo fondas, ką reikia žinoti kreipiantis į jį?

Vaikų išlaikymo fondas (VIF) – tai valstybės piniginės lėšos, iš kurių bus mokamos išmokos vaikams, kurie pagal teismo sprendimą arba pagal teismo patvirtintą vaiko (vaikų) išlaikymo sutartį negauna viso arba dalies išlaikymo, priteisto iš vaiko tėvo (tėvų). Išlaikymas turi būti nustatytas mokėti periodinėmis išmokomis vieną kartą per mėnesį.

VIF administruoja Garantinio ir vaikų išlaikymo fondų administracija (GVIFA) prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Ką reikia žinoti kreipiantis į GVIFA dėl išmokų iš Vaikų išlaikymo fondo gavimo?

Kas turi teisę kreiptis?

Teisę kreiptis į GVIFA išmokoms iš VIF gauti turi vienas iš tėvų, su kuriuo teismo sprendimu gyvena vaikas, arba teismo sprendimu paskirtas vaiko globėjas (rūpintojas), kurie nuolat gyvena Lietuvos Respublikoje (t. y. Lietuvos Respublikos piliečiai, kurių duomenys apie gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, o neturinčiųjų gyvenamosios vietos – apie savivaldybę, kurioje gyvena, yra įrašyti į Lietuvos Respublikos gyventojų registrą arba nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantys užsieniečiai).

Kas turi teisę į išmoką?

Vaikas – nuolat gyvenantis Lietuvos Respublikoje jaunesnis nei 18 metų asmuo, taip pat vyresnis nei 18 metų nedarbingas asmuo, kuriam iki sukankant 18 metų buvo nustatytas invalidumas (neįgalumas) ir kuris ilgiau kaip mėnesį negauna teismo sprendimu arba teismo patvirtinta vaiko (vaikų) išlaikymo sutartimi nustatyto išlaikymo arba gauna tik dalį nustatyto išlaikymo iš vieno ar abiejų tėvų.

Kokie yra kreipimosi į GVIFA būdai?

Paštu, siunčiant registruotu laišku prašymo ir antstolio išduotos pažymos originalus ir kitų dokumentų originalų kopijas, patvirtintas notaro arba seniūno. Tiesiogiai, pateikiant reikalingų dokumentų originalus GVIFA nustatytu darbo laiku.

Kokius dokumentus reikia pateikti?

GVIFA reikia pateikti:

- nustatytos formos prašymą išmokai iš VIF gauti. Kiekvienam vaikui pildomas atskiras prašymas. Prašymo formą galima rasti interneto svetainėje www.socmin.lt. Prašymas gali būti pildomas vietoje, pateikiant dokumentus;
- pareiškėjo Lietuvos Respublikos arba Europos Sąjungos valstybės narės piliečio paso arba asmens tapatybės kortelę arba Lietuvos Respublikos pasą, arba leidimą nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje;
- seniūnijos (savivaldybėse, kuriose yra įsteigtos seniūnijos) arba kito savivaldybės administracijos padalinio (savivaldybėse, kuriose seniūnijos neįsteigtos, arba savivaldybių teritorijose, kurios nepriskirtos seniūnijoms) išduotą pažymą apie pareiškėjo deklaruotą gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, o neturintis gyvenamosios vietos – pažymą apie įtraukimą į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą;
- seniūnijos (savivaldybėse, kuriose yra įsteigtos seniūnijos) arba kito savivaldybės administracijos padalinio (savivaldybėse, kuriose seniūnijos neįsteigtos, arba savivaldybių teritorijose, kurios

nepriskirtos seniūnijoms) išduotą pažymą apie vaiko deklaruotą gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, o neturintis gyvenamosios vietos – pažymą apie įtraukimą į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą;

- antstolio išduotą pažymą apie priteistų lėšų vaikui išlaikyti mokėjimą (ši pažyma turi būti pateikiama ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo jos išdavimo);

- vaiko gimimo liudijimą;

- Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos išduotą darbingumo lygio pažymą (kurioje nurodyta darbingumo lygio priežastis – ligos ar būklės, atsiradusios iki 24 metų, arba ligos ar būklės, atsiradusios nuo vaikystės), jeigu kreipiamasi dėl vyresnio nei 18 metų nedarbingo asmens, kuriam iki sukankant 18 metų buvo nustatytas invalidumas (neįgalumas);

- teismo sprendimą arba savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymą, arba savivaldybės valdybos (mero) sprendimą (potvarkį) dėl asmens paskyrimo vaiko globėju (rūpintoju), jeigu pareiškėjas yra vaiko globėjas (rūpintojas).

Prašymo išmokai iš Vaikų išlaikymo fondo gauti formą ir kitus dokumentus galite rasti interneto svetainėse www.teisesgidas.lt ir www.vif.lt

Iš VIF mokama ne didesnė kaip 57 eurų 1,5 BSI (bazinė socialinė išmoka anksčiau buvo MGL) dydžio išmoka vienam vaikui per mėnesį. Konkretus išmokos dydis apskaičiuojamas Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatyme nustatyta tvarka.

Garantinio ir vaikų išlaikymo fondų administracijos kontaktai tel. (8 5) 272 8081, (8 6) 597 5866

T. Ševčenkos g.16G, Vilnius, faksas (8 5) 265 3984, el. paštas info@vif.lt

Kaip galima nustatyti (nuginčyti) tėvystę?

Jeigu vaiko gimimo liudijime nėra įrašyta, kas yra tėvas, tai tėvystę galima patvirtinti nuėjus pas notarą. Jeigu tėvas gimimo liudijime yra nurodytas, tai įrašą apie vaiko tėvą (motiną) leidžiama nuginčyti tik teismo tvarka ne daugiau kaip po metų nuo sužinojimo momento. Esant ginčui, tėvystė gali būti nustatinėjama dviem būdais – klasikiniu ir šiuolaikiniu metodais. Klasikinis – tai įrodymai ir liudininkų parodymai, kad asmenys gyveno kartu, vedė bendrą ūkį, draugavo ir pan. Šiuolaikinis – DNR ekspertizė. Ji būna tiesioginė, kai nustatomas tėvas tiesiogiai, ir netiesioginė, kai nustatinėjama giminystės linija per likusius gyvus kitus giminaičius (netiesiogiai nustatinėjant giminystės ryšį, gali būti tiriami broliai, seserys ar seneliai).

Nuginčijus tėvystę, jeigu buvo mokamas išlaikymas vaiko naudai, asmuo, mokėjęs išlaikymą, gali kreiptis į teismą dėl padarytos žalos atlyginimo ir prisiteisti jį solidariai iš motinos ir nustatytos tėvystės tėvo.

Motina, paneigus tėvystę, gali kreiptis į tikrąjį vaiko tėvą dėl išlaikymo vaikui teikimo. Motina yra įstatymine jos vaiko atstovė (uzufruktorė). Jos elgesys, įgyvendinant prigimtine ir kartu asmeninę jai žinomo biologinio jos vaiko tėvo pareigą teikti vaikui išlaikymą perkeltant kitam asmeniui, gali būti pripažintas nesąžiningu ir pažeidusiu įstatymo (CK 3.185 straipsnio 1 dalis, 3.186 straipsnio 1 dalis) jai nustatytą pareigą jos nepilnamečiam vaikui teikiamą išlaikymą tvarkyti išimtinai jo interesams. Toks motinos elgesys, kaip prisiteisimas išlaikymo ne iš biologinio tėvo apie tai juridinį tėvą neinformuojant, gali būti vertintinas kaip neapdairus ir nerūpestingas, t. y. neatitinkantis bendro pobūdžio pareigos laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos (CK 6.263 straipsnio 1 dalis). Motinos kaltė pasireiškia neatidžiu ir nerūpestingu neveikimu (CK 6.248 straipsnio 3 dalis), lėmusiu nuostolių susidarymą atsakovui, neprivalėjusiam teikti išlaikymo. Toks atsakovės elgesys, dėl kurio buvo teikiamas išlaikymas jos sūnui, vadovaujantis CK 6.247, 6.249 straipsniai gali būti neteisėtas (CK 6.246 straipsnis) ir gali sukelti motinai deliktinę civilinę atsakomybę (CK 6.263 straipsnis) (civilinė byla Nr. 3K-3-239/2009).

Dėl tėvystės nustatymo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad vaikas turi teisę, kiek tai įmanoma, žinoti savo tėvus, todėl tėvystę patvirtinant ar ją paneigiant pirmenybė teikiama moksliniams įrodymams. Pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, „DNR ekspertizės išvados yra patikimas ir objektyvus mokslinis įrodymas, patvirtinantis arba paneigiantis vaiko kilmę iš

konkreto tėvo. Dėl to jis pripažįstamas turinčiu padidintą įrodomąją galią tėvystės nustatymo byloje. Atsižvelgiant į ekspertizės išvadų patikimumą ir objektyvumą, tėvystė gali būti nustatoma remiantis vien šiuo įrodymu, netgi nesant jokių kitų tėvystės faktų patvirtinančių duomenų“ (civ. b. Nr. 3K-3-218/2011). Teismas konstatavo, kad jeigu tėvas atsisako ekspertizės, atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir kitus jos duomenis, ši jo atsisakymą galima įvertinti kaip tėvystės įrodymą.

Tėvų valdžios apribojimas

Apribojus tėvų valdžią, išlieka pareiga išlaikyti nepilnamečius vaikus (CK 3.195 str.). Tėvų pareiga yra išlaikyti materialiai savo vaikus, išlaikymo dydis turi būti proporcingas nepilnamečio vaiko poreikiams bei tėvų turtoinei padėčiai ir užtikrinti būtinas vaiko vystymosi sąlygas (CK 3.192 str., civ. b. Nr. 2A-433-357/2014).

LR Konstitucijos 38 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta tėvų pareiga auklėti ir išlaikyti savo vaikus. Šios pareigos vykdymas neįmanomas be nuolatinio bendravimo su vaiku, rūpinimosi jo materialine ir dvasine gerove. Jeigu tėvai nesirūpina vaikais, su jais nebendruoja, jų materialiai neišlaiko, reiškia, kad jie nevykdo savo konstitucinės pareigos, o tai yra pakankamas pagrindas taikyti tokiems tėvams sankciją – tėvų valdžios apribojimą. Šios kategorijos byloje kasacinis teismas yra pasisakęs, kad iš sisteminio ir lingvistinio šios teisės normos aiškinimo galima daryti išvadą, jog tėvų valdžia gali būti apribota nustačius bent vieną iš nurodytų aplinkybių. Taigi nėra reikalaujama, kad visais atvejais būtų konstatuojamas piktnaudžiavimas tėvų valdžia, žiaurus elgesys su vaikais ir kt. Tėvų valdžiai apriboti pakanka vien to fakto, kad tėvai nevykdo savo pareigos rūpintis vaikais. Tėvų valdžios apribojimo institutas atlieka ne tik nubaudimo, bet ir auklėjamąją, prevencinę funkcijas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje R. Č. v. S. K., byla Nr. 3K-3-1225/2002; 2008 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje J. T. v. K. T., byla Nr. 3K-3-236/2008).

Manytina, kad pareigos bendrauti su vaiku, dalyvauti jį auklėjant (CK 3.155 str. 2 d., 3.165 str. 1 d., 3.170 str. 1 d.) tėvas ar motina negali tinkamai vykdyti, nepranešęs apie savo gyvenamosios vietos pasikeitimą. Vaiko tėvas ar motina įstatymų nustatyta tvarka nepranešęs apie savo gyvenamosios vietos pasikeitimą nei vaiką globojančiam asmeniui, nei deklaravimo įstaigai, elgiasi nesąžiningai, todėl netenka teisės ginčyti procesinių dokumentų įteikimo jam tinkamumą viešo paskelbimo būdu (civ. b. Nr. 2S-738-464/2013).

CK 3.180 straipsnis. Tėvų valdžios apribojimo sąlygos, būdai ir pasekmės

1. Kai tėvai (tėvas ar motina) vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai elgiasi su vaikais, daro žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpina vaikais, teismas gali priimti sprendimą dėl laikino ar neterminuoto tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimo.
2. Laikiną ar neterminuotą tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimą teismas taiko atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes, dėl kurių prašoma apriboti tėvų valdžią. Neterminuotas tėvų valdžios apribojimas gali būti taikomas tuomet, kai teismas padaro išvadą, kad tėvai (tėvas ar motina) daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti.
3. Apribojus tėvų valdžią laikinai ar neterminuotai, tėvams sustabdomos asmeninės ir turtinės teisės, pagrįstos giminyste ir nustatytos įstatymų. Išlieka teisė matytis su vaiku, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja vaiko interesams. Apribojus tėvų valdžią neterminuotai, be atskiro tėvų sutikimo vaikas gali būti įvaikintas.
4. Tėvų valdžios apribojimas taikomas tik dėl tų vaikų ir tik tam iš tėvų, dėl kurio priimtas teismo sprendimas.

Esu susituokusi (-ęs) su užsieniečiu (-e), pagal kokią teisę vyktų skyrybos?

Vadovaujantis Civilinio kodekso 3.55 str. 1 d., santuokos nutraukimas galimas vieno sutuoktinio pareiškimu, kuris yra paduodamas pareiškėjo gyvenamosios vietos apylinkės teismui. Dažniausiai

yra taip – kuris pirmiau kreipiasi į savo gyvenamosios vietos teismą, tas teismas santuokos nutraukimą ir nagrinėja.

Jeigu santuoką sudarė ES valstybių piliečiai (kurie gyvena skirtingose ES valstybėse), tai santuokos nutraukimo jurisdikciją reglamentuoja TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 1347/2000 2000 m. gegužės 29 d. *„Dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, pripažinimo bei vykdymo“*. Šis reglamentas taikomas ES šalims, išskyrus Daniją. Minėto reglamento 2 straipsnis nustato, kad *„Santuokos nutraukimas, gyvenimas skyrium (separacija) ir santuokos pripažinimas negaliojančia*

1. Bylose, susijusiose su santuokos nutraukimu, gyvenimu skyrium (separacija) ir santuokos pripažinimu negaliojančia, jurisdikciją turi teismai, esantys toje valstybėje narėje:

a) kurios teritorijoje:

— *yra sutuoktinių nuolatinė gyvenamoji vieta, arba*

— *buvo sutuoktinių paskiausia nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu vienas iš sutuoktinių joje tebegyvena, arba*

— *yra atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta,*

— *yra vieno iš sutuoktinių nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu buvo paduotas bendras pareiškimas, arba*

— *yra pareiškėjo nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu jis arba ji ten gyveno ne trumpiau kaip metus iki pareiškimo padavimo, arba*

— *yra pareiškėjo nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu jis arba ji ten gyveno ne trumpiau kaip šešis mėnesius iki pareiškimo padavimo ir yra atitinkamos valstybės narės pilietis arba, kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją, jeigu joje yra pareiškėjo „domicilija“;*

b) kurios pilietybę turi abu sutuoktiniai arba, kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją, kurioje yra abiejų sutuoktinių „domicilija“.

2. Šiame reglamente „domicilija“ turi tokią pat reikšmę kaip Jungtinės Karalystės ir Airijos teisinėse sistemose.“

Ar galima nutraukti vien tik bažnyčioje sudarytą santuoką?

Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudaryta santuoka turi būti pripažinta valstybės ir įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje, kad sukeltų tokias pat teises pasekmes, kaip ir santuokos sudarymas civilinės metrikacijos įstaigoje – asmenys taptų sutuoktiniais ir įgytų asmenines neturtines ir turtines teises ir pareigas (CK 3.7 straipsnis, 3.26 straipsnio 1 dalis). Prašymas dėl bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytos ir įtrauktos į apskaitą civilinės metrikacijos skyriuje santuokos civilinių teisinių pasekmių ir kitų su jomis susijusių klausimų (CK 3.59 straipsnis) nagrinėtinas teisme.

Teismas, tenkindamas prašymą dėl civilinių teisinių pasekmių, atsiradusių bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytą santuoką įtraukus į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje, panaikina akto įrašą dėl bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytos santuokos įtraukimo į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje ir išsprendžia kitus klausimus (turto padalijimo, vaikų išlaikymo, jų gyvenamosios vietos nustatymo, sutuoktinių tarpusavio išlaikymo ir kitus (CK 3.49, 3.59 straipsniai).

Santuokos akto atitinkamame bažnyčios registre įrašas, kurio pagrindu buvo išduotas santuokos liudijimas, lieka galioti, jeigu bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudaryta santuoka nėra pripažinta negaliojančia bažnytinio teismo. Kol bažnytinis teismas nepanaikino galiojančio įrašo bažnyčios registre, nebus galima sudaryti antros santuokos bažnyčioje, tačiau galima civilinės metrikacijos skyriuje.

Dėl bažnytinės santuokos, sudarytos iki Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo, teisinių pasekmių

Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21 d. nutarime pateiktu Konstitucijos 38 straipsnio 4 dalies (valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją) aiškinimu, darytina išvada, kad ši nuostata taikoma tik santuokoms, sudarytoms bažnytine tvarka po

1992 m. lapkričio 2 d. ir įtrauktoms į civilinės metrikacijos įstaigos apskaitą. Bažnytinė santuoka, sudaryta iki 1992 m. lapkričio 2 d., t. y. Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo, netapo juridiniu faktu ir nesukelia jokių teisinių pasekmių, nes pagal anksčiau galiojusius įstatymus jų negalėjo sukelti, o Konstitucija, kaip tiesioginio veikimo įstatymas, atgaline tvarka negalioja (civ. b. Nr. 3K-7-430/2001 m. ir civ. b. Nr. 3K-7-6/2007).

Kaip apibrėžiama šeimos sąvoka įstatymuose ir kituose teisės aktuose?

Šeimos sudėtį apibrėžiantys įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai šeimos sąvoką traktuoja skirtingai, priklausomai nuo to, kokių tikslų reikia nustatyti šeimos sudėtį. Šeimos sąvoka tiesiogiai Civiliniame kodekse neįtvirtinta, tačiau yra įtvirtinta nuomininko šeimos sąvoka.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnis šeimą apibrėžia taip: „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu. Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį. Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Sutuoktinių teisės šeimoje lygios. Tėvų teisė ir pareiga - auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. Vaikų pareiga - gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą.“

CK 6.588 straipsnis. Nuomininko šeimos nariai

1. Nuomininko šeimos nariai yra kartu gyvenantys sutuoktinis (sugyventinis) jų nepilnamečiai vaikai, nuomininko ir jo sutuoktinio tėvai.
2. Pilnamečiai vaikai, jų sutuoktiniai (sugyventiniai) ir nuomininko vaikaičiai priskiriami prie šeimos narių, jei jie su nuomininku turi bendrą ūkį.
3. Globėjai ir globotiniai, apsigyvenę globėjo arba globotinio gyvenamojoje patalpoje, neįgyja globėjo ar globotinio šeimos narių teisių. Jeigu globai pasibaigus jie toliau kartu gyvena ir bendrai tvarko namų ūkį, tai bet kurio iš jų reikalavimu šeimos nariu gali būti pripažinti teismo tvarka.
4. Artimieji giminaičiai, kiti išlaikytiniai, kartu su nuomininku, jo šeimos nariais ar vienu iš jų išgyvenę ne mažiau kaip vienerius metus ir su jais bendrai tvarkę namų ūkį, teismo tvarka gali būti pripažinti nuomininko šeimos nariais.
5. Tėvai, pilnamečiai vaikai ir jų sutuoktiniai (sugyventiniai), apsigyvendami nuomojamoje patalpoje, įgyja šeimos narių teises, jei jie su nuomininku turi bendrą ūkį ir jei nuomininkas bei jo šeimos nariai su tuo sutinka.
6. Už nuomininko šeimos narių veiksmus, pažeidžiančius nuomos sutartį, nuomotojui atsako nuomininkas ir pilnamečiai jo šeimos nariai.
7. Gyvenamojoje patalpoje gyventi asmenų turi tiek, kad kiekvienas jų galėtų turėti normalias sanitarines sąlygas ir naudotis normaliais patogumais.

BPK 38 straipsnis. Šeimos nariai

Asmens šeimos nariais laikomi kartu su tuo asmeniu gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos, arba asmuo, su kuriuo tas asmuo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka susitarė sudaryti santuoką, taip pat sutuoktinio tėvai, buvę sutuoktiniai.

Sugyventinių skyrybos, turto paveldėjimas

Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad kai nesusituokę asmenys gyvena drauge, jų gyvenimas yra ne epizodinis, trunka ilgą laiką, kartu tvarko ūkį, asmeninėmis lėšomis ir bendru jų pačių darbu kuria turtą, pripažįstama esant asmenų susitarimą dėl jungtinės veiklos sukuriant bendrąją dalinę nuosavybę (LAT Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-134/2011; LAT Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-410/2011 ir kt.).

Minėtos aplinkybės gali būti įrodinėjamos visais įmanomais įrodymais: liudytojų (kaimynų, giminaičių, draugų ir kt.) parodymais, įvairiais rašytiniais įrodymais (pvz.: laiškais, siuntų pristatymo kvitais, sąskaitomis už prekes ar paslaugas, adresuotomis sugyventinių bendros gyvenamosios vietos adresu, nuotraukomis) ir kt.

Bendrai gyvenančių nesusituokusių asmenų susitarimas dėl jungtinės veiklos sukūrimo nėra būtinai rašytinis (LAT Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-544/2011).

Tai reiškia, kad sugyventiniai, bendrai įgydami turtą, neprivalo sudaryti tarpusavyje rašytinio susitarimo, numatančio, jog tas turtas įgyjamas bendrojon nuosavybėn.

Todėl turtas, nors ir įregistruotas tik vieno sugyventinio vardu, gali būti teismo tvarka pripažintas sugyventinių bendrąja daline nuosavybe.

Sprendžiant klausimą dėl sugyventinių bendro gyvenimo metu įgyto turto padalijimo, galioja CK 6.970 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta prezumpcija, numatanti, kad partnerių (sugyventinių) įnašai į bendrą turtą yra lygūs (LAT Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-482/2010). Ši prezumpcija gali būti paneigta įrodžius, kad iš tikrųjų vieno sugyventinio įnašas į bendrą turtą buvo didesnis nei kito. Kita vertus, sprendžiant sugyventinių ar jų teisių perėmėjų ginčą dėl turto, įgyto bendro gyvenimo metu, nuosavybės teisės – asmeninė vieno iš sugyventinių ar bendroji dalinė, – reikia nustatyti, ar buvo sudarytas sugyventinių susitarimas įgyti turtą bendrosios dalinės nuosavybės teise dėl kiekvieno konkretaus turto objekto, nes aiškinimas, kad visas jungtinės veiklos sutarties metu įgytas turtas savaime pripažintinas bendrąja daline nuosavybe, pažeistų sutarčių laisvės principą, paneigtų šalių laisvą valią susitarti dėl savo teisių ir pareigų (civ. b. Nr. 3K-3-134/2011).

ADMINISTRACINĖ ATSAKOMYBĖ

Administracinius nusižengimų nagrinėjimą ir baudų skyrimo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (toliau – ANK).

Administracinis nusižengimas

ANK 5 straipsnis. Administracinis nusižengimas

1. Administracinis nusižengimas yra ANK uždrausta kaltininko padaryta pavojinga veika (veikimas arba neveikimas), atitinkanti administracinio nusižengimo, už kurį numatyta administracinė nuobauda, požymius.

2. Asmuo už padarytą teisės pažeidimą, atitinkantį ANK numatyto administracinio nusižengimo požymius, atsako administracine tvarka pagal ANK, jeigu šis padarytas teisės pažeidimas neužtraukia baudžiamosios atsakomybės.

6 straipsnis. Amžius, nuo kurio asmenys atsako administracine tvarka

1. Pagal ANK atsako asmuo, kuriam iki administracinio nusižengimo padarymo buvo sukakę šešiolika metų.

2. Jeigu administracinio nusižengimo požymių turinčią veiką padarė nepilnametis, kuriam iki šios veikos padarymo nebuvo sukakę šešiolika metų, atlikus tyrimą informacija apie šią veiką ir ją padariusį nepilnametį turi būti perduota savivaldybės administracijos direktoriui.

3. Nepilnamečių administracinės atsakomybės ypatumai nustatyti ANK VII skyriuje.<...>

13 straipsnis. Būtinoji gintis

1. Asmuo turi teisę į būtinąją gintį. Šią teisę jis gali įgyvendinti neatsižvelgdamas į tai, ar galėjo išvengti kėsینimosi arba kreiptis pagalbos į kitus asmenis ar valdžios institucijas.

2. Asmuo neatsako pagal ANK, jeigu jis, neperžengdamas būtiniosios ginties ribų, ANK numatyto administracinio nusižengimo požymius formaliai atitinkančią veiką padarė gindamas savo ar kito asmens teises ar laisves, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo ir priešingo teisei kėsینimosi.

3. Būtiniosios ginties ribos yra peržengiamos tuo atveju, kai gynyba akivaizdžiai neatitinka priešingo teisei kėsینimosi pobūdžio ir pavojingumo. Būtiniosios ginties ribų peržengimu nelaikoma dėl didelio sumišimo ar išgąščio, kurį sukėlė priešingas teisei kėsینimasis, arba ginantis nuo įsibrovimo į būstą padaryta veika.<...>

16 straipsnis. Būtinasis reikalingumas

1. Asmuo neatsako pagal ANK už veiką, kurią jis padarė siekdamas pašalinti jam pačiam, kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, jeigu šis pavojus negalėjo būti pašalintas kitomis priemonėmis ir padaryta žala yra mažesnė už tą, kurios siekta išvengti.

2. Savo veiksmais pavojingą situaciją sudaręs asmuo gali pasiremti būtinąjo reikalingumo nuostatomis tik tuo atveju, kai pavojinga situacija sudaryta dėl neatsargumo.

3. Asmuo, kuris dėl profesijos, pareigų ar kitų aplinkybių privalo veikti didesnio, negu įprasta, pavojaus sąlygomis, negali pareigos neatlikimo pateisinti būtinąjo reikalingumo nuostatomis.

Nepilnamečių administracinės atsakomybės paskirtis

ANK 42 straipsnis. Nepilnamečių administracinės atsakomybės paskirtis:

1) užtikrinti, kad administracinė atsakomybė atitiktų šių asmenų amžių ir socialinę brandą;

2) padėti nepilnamečiui pakeisti gyvenimo būdą ir elgesį, derinant administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės skyrimą už padarytą administracinį nusižengimą su jo asmenybės ugdymu, auklėjimu, neteisėto elgesio priežasčių šalinimu;

3) sulaikyti nepilnametį nuo naujų administracinių nusižengimų ar nusikalstamų veikų padarymo.

43 straipsnis. Administracinių nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių skyrimas nepilnamečiams

1. Nepilnamečiams, padariusiems administracinį nusižengimą, gali būti skiriamos visos ANK 23 ir 27 straipsniuose numatytos administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės. Administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės nepilnamečiams skiriamos bendra ANK nustatyta tvarka su šiame skyriuje numatytais ypatumais.

2. Skiriant administracinę nuobaudą ir administracinio poveikio priemonę nepilnamečiui, būtina atsižvelgti į jo amžių, asmenybę, taip pat gali būti atsižvelgiama į nepilnamečio gyvenimo ir auklėjimo sąlygas, kitas įstatymuose numatytas aplinkybes.

3. Teismas, atsižvelgdamas į administracinio nusižengimo pobūdį ir nepilnamečio asmenybę ir siekdamas veiksmingiau įgyvendinti ANK 42 straipsnyje nustatytą nepilnamečių administracinės atsakomybės paskirtį, gali neskirti nepilnamečiui administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka kreiptis dėl vaiko minimalios ar vidutinės priežiūros taikymo.

44 straipsnis. Baudų nepilnamečiams dydis

Administraciniu nurodymu ar nutarimu skiriama bauda nepilnamečiui lygi pusei baudos, nustatytinos vadovaujantis ANK taisyklėmis už padarytą administracinį nusižengimą, bet ne mažesnė negu penki ir ne didesnė negu devyni šimtai eurų.

Kaip skiriama nuobauda?

Pirma surašomas ANK protokolas (jame gali būti ir administracinis nurodymas įvykdžius administracinį nurodymą neperduodamas protokolas dėl nutarimo priėmimo). Po protokolo surašymo priimama sprendimas dėl nuobaudos paskyrimo.

Administracinių nuobaudų skyrimą reglamentuoja ANK 32-41 straipsniai.

608 straipsnis. Administracinio nusižengimo protokolo surašymas

1. Baigęs administracinio nusižengimo tyrimą, jį atlikęs pareigūnas surašo administracinio nusižengimo protokolą. Protokolas surašomas dalyvaujant administracinę atsakomybę traukiamam asmeniui. Dėl ANK 431 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytų administracinių nusižengimų, taip pat ANK 611 straipsnyje numatytais atvejais administracinio nusižengimo protokolas gali būti surašytas administracinę atsakomybę traukiamam asmeniui nedalyvaujant. Administracinio nusižengimo protokolas taip pat gali būti surašytas administracinę atsakomybę traukiamam asmeniui nedalyvaujant ir tuo atveju, kai administracinę atsakomybę traukiamas asmuo ne mažiau kaip du kartus šaukiamas neatvyko ir nedalyvavo surašant protokolą. Šiuo atveju protokolas siunčiamas asmeniui ANK 573 straipsnyje nustatyta tvarka.

2. Dėl ANK 224 straipsnio 2 dalyje numatyto administracinio nusižengimo, be ANK 589 straipsnyje nurodytų pareigūnų, protokolą turi teisę surašyti administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjantis pareigūnas arba nutarimą administracinio nusižengimo byloje vykdančios institucijos pareigūnas. Jeigu ANK 224 straipsnio 2 dalyje numatytas administracinis nusižengimas paaiškėja bylą nagrinėjant teisme, teisėjas neskundžiama nutartimi apie tai praneša institucijai, kurios pareigūnas atliko administracinio nusižengimo tyrimą ir surašė administracinio nusižengimo protokolą.

3. Administracinio nusižengimo protokolas surašomas dviem egzemplioriais; vienas protokolo egzempliorius nedelsiant įteikiamas, o ANK 611 straipsnyje numatytais atvejais nusiunčiamas administracinę atsakomybę traukiamam asmeniui. Administracinio nusižengimo protokolo kopija (nuorašas), laikantis asmens duomenų teisinės apsaugos reikalavimų, taip pat įteikiama arba siunčiama nukentėjusiajam.

4. Jeigu už padarytą administracinį nusižengimą ANK specialiosios dalies straipsnyje numatytas įspėjimas ir nėra ANK 610 straipsnio 2 dalyje nurodytų sąlygų, baigus administracinio nusižengimo tyrimą asmeniui skiriamas įspėjimas ir tyrimą atlikęs pareigūnas dėl to administracinio nusižengimo surašo nutarimą. Administracinio nusižengimo protokolas šiuo atveju nesurašomas.<...>

612 straipsnis. Administracinio nusižengimo protokolo surašymas padarius kelis administracinius nusižengimus

1. Kai asmens vienu metu padaryta veika ar veikos užtraukia administracinę atsakomybę pagal kelis ANK straipsnius ar straipsnių dalis, pagal kuriuos atlikti tyrimą ir surašyti administracinio

nusižengimo protokolą turi teisę tos pačios institucijos pareigūnai, gali būti surašomas vienas administracinio nusižengimo protokolas. Šiuo atveju, jei dėl vieno iš administracinių nusižengimų administracinis nurodymas negali būti surašomas, dėl visų administracinių nusižengimų surašomas protokolas be administracinio nurodymo.

2. Dėl asmens padarytų dviejų ar daugiau stacionariomis ar mobiliosiomis teisės pažeidimų fiksavimo sistemomis užfiksuotų su transporto eismo sauga susijusių administracinių nusižengimų, kurių duomenys gauti iš stacionarių ar mobiliųjų teisės pažeidimų fiksavimo sistemų, gali būti surašomas vienas administracinio nusižengimo protokolas.

Bendrieji administracinių nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių skyrimo pagrindai

ANK 32 straipsnis. Bendrieji administracinių nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių skyrimo pagrindai

1. Administracinė nuobauda ir administracinio poveikio priemonė skiriamos pagal ANK specialiosios dalies straipsnį, laikantis ANK bendrosios dalies nuostatų.

2. Administracinė nuobauda ir administracinio poveikio priemonė skiriamos vadovaujantis teisės viršenybės, teisingumo, operatyvumo, protingumo ir proporcingumo principais.

3. Administracinė nuobauda ir administracinio poveikio priemonė skiriamos administraciniu nurodymu arba nutarimu dėl administracinės nuobaudos skyrimo.

4. Vienu nutarimu ar vienu administraciniu nurodymu administracinė atsakomybėn traukiamam asmeniui gali būti skiriama tik viena administracinė nuobauda ir viena arba kelios administracinio poveikio priemonės.

33 straipsnis. Administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės – specialiosios teisės atėmimo skyrimas surašant administracinį nurodymą

1. ANK 610 straipsnyje nustatytais pagrindais surašant administracinį nurodymą:

1) asmeniui nustatomas baudos dydis lygus pusei minimalios baudos, už asmens padarytą administracinį nusižengimą nustatytos ANK specialiosios dalies straipsnio sankcijoje;

2) viešieji darbai asmeniui nesiūlomi;

3) asmeniui nustatomas specialiosios teisės atėmimo terminas lygus minimaliam specialiosios teisės atėmimo terminui, nustatytam už asmens padarytą administracinį nusižengimą, jei straipsnyje už šį nusižengimą numatytas privalomas asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas. Surašant administracinį nurodymą už administracinius nusižengimus, už kuriuos pagal ANK specialiąją dalį gali būti skiriamas asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas, ši administracinio poveikio priemonė nesiūloma;

4) kai administracinio nusižengimo byloje iš asmens paimtas turtas, kuris išimtas iš civilinės apyvartos, asmeniui nustatyta tvarka įvykdžius administracinį nurodymą, pareigūnas, surašęs administracinį nurodymą, ar kitas šios institucijos įgaliotas pareigūnas priima nutarimą konfiskuoti turtą;

5) įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose) nesiūlomas;

6) draudimas lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose nesiūlomas.

2. ANK 612 straipsnyje numatytais atvejais administraciniu nurodymu siūlomos baudos dydis lygus pusei didžiausios minimalios baudos, nustatytos ANK straipsniuose, pagal kuriuos kvalifikuojama asmens veika. Jeigu ANK straipsniuose, pagal kuriuos kvalifikuojama asmens veika, numatyta administracinio poveikio priemonė – privalomas asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas, specialiosios teisės atėmimo trukmė lygi ilgiausiam šiuose straipsniuose nustatytam minimaliam skiriamo specialiosios teisės atėmimo terminui.

3. Jeigu nėra ANK 610 straipsnio 2 dalyje nurodytų sąlygų ir atsakomybę už asmens padarytą administracinį nusižengimą nustatančiame ANK specialiosios dalies straipsnyje ar straipsnio dalyje

kaip viena iš administracinių nuobaudų numatytas įspėjimas, baigus administracinio nusižengimo tyrimą, asmeniui skiriamas tik įspėjimas.

34 straipsnis. Administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės rūšies parinkimas, baudos dydžio ir asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimo trukmės nustatymas išnagrinėjus administracinio nusižengimo bylą

1. Išnagrinėjus administracinio nusižengimo bylą ANK XXXIII ir XXXV skyriuose nustatyta tvarka, administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės rūšys parenkamos iš ANK specialiosios dalies straipsnyje nurodytų administracinių nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių rūšių, atsižvelgiant į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes.

2. Baudos dydis nustatomas pagal ANK specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatytą minimalios ir maksimalios baudų vidurkį, atsižvelgiant į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. Kai yra vien atsakomybę lengvinančių aplinkybių, numatytą ANK 35 straipsnyje, ir kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį gerinančių aplinkybių, skiriama ne didesnė negu vidurkis, o kai yra vien atsakomybę sunkinančių aplinkybių, numatytą ANK 36 straipsnyje, ir kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį bloginančių aplinkybių, skiriama ne mažesnė negu vidurkis bauda. Kai yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, taip pat kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį gerinančių ir bloginančių aplinkybių, bauda skiriama atsižvelgiant į jų kiekį ir reikšmingumą.

3. Asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimo trukmė nustatoma pagal ANK specialiosios dalies straipsnyje numatytos specialiosios teisės atėmimo minimalios ir maksimalios trukmės vidurkį, atsižvelgiant į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes. Kai yra vien atsakomybę lengvinančių ar kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį gerinančių aplinkybių, nustatoma ne ilgesnė negu vidurkis specialiosios teisės atėmimo trukmė, o kai yra vien atsakomybę sunkinančių ar kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį bloginančių aplinkybių, nustatoma ne trumpesnė negu vidurkis specialiosios teisės atėmimo trukmė. Kai yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių, taip pat kitų šioje dalyje numatytų asmens padėtį gerinančių ir bloginančių aplinkybių, specialiosios teisės atėmimo trukmė nustatoma atsižvelgiant į jų kiekį ir reikšmingumą.

4. Administracinės nuobaudos mažinimas ar didinimas motyvuojamas teismo ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusios institucijos (pareigūno) nutarime, kuriuo skiriama nuobauda.

5. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas), atsižvelgdami į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes ir vadovaudamiesi teisingumo ir protingumo principais, gali paskirti mažesnę baudą negu ANK specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatyta minimali bauda arba paskirti švelnesnę administracinę nuobaudą ar administracinio poveikio priemonę, negu numatyta ANK specialiosios dalies straipsnio sankcijoje, arba administracinės nuobaudos ar administracinio poveikio priemonės neskirti. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas) kiekvieną savo sprendimą privalo motyvuoti. Administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusios institucijos (pareigūno) sprendimą sankcionuoja apylinkės teismo teisėjas.

Atsakomybę lengvinančios, sunkinančios aplinkybės bei žalos atlyginimas

ANK 35 straipsnis. Atsakomybę lengvinančios aplinkybės

1. Atsakomybę lengvinančios aplinkybės yra šios:

- 1) kaltininkas prisipažino padaręs ANK numatytą administracinį nusižengimą ir nuoširdžiai gailisi arba padėjo jį išaiškinti;
- 2) kaltininkas savo noru atlygino nuostolius ar pašalino padarytą žalą;
- 3) administracinis nusižengimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties;
- 4) administracinis nusižengimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos;

- 5) administracinis nusižengimas padarytas pažeidžiant įstatymų uždraustą veiką padariusio asmens sulaikymo, profesinių pareigų atlikimo arba teisėsaugos institucijos užduoties vykdymo, būtinojo reikalingumo, pateisinamos profesinės ar ūkinės rizikos, mokslinio eksperimento teisėtumo sąlygas;
  - 6) administracinis nusižengimas padarytas peržengiant būtinąsias ribas;
  - 7) administracinis nusižengimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusio asmens veiksmai;
  - 8) administracinį nusižengimą padarė nėščia moteris, jeigu ši aplinkybė turėjo įtakos nusižengimo padarymui;
  - 9) administracinį nusižengimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 procentų darbingumo lygis arba didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis, arba 65 metų sulaukęs asmuo;
  - 10) asmuo sutinka dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose).
2. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas) gali ir kitas šio straipsnio 1 dalyje nenurodytas aplinkybes pripažinti atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis.
3. Skirdami administracinę nuobaudą, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas) neatsižvelgia į tokią atsakomybę lengvinančią aplinkybę, kuri ANK specialiosios dalies straipsnyje nurodyta kaip administracinio nusižengimo požymis.

36 straipsnis. Atsakomybę sunkinančios aplinkybės

1. Atsakomybę sunkinančios aplinkybės yra šios:
- 1) administracinį nusižengimą padarė du ar daugiau susitarusių asmenų. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas), atsižvelgdami į asmens dalyvavimo padarant administracinį nusižengimą pobūdį ir mastą ar paramą nustatant administracinio nusižengimo padarymo aplinkybes ir jį padarant dalyvavusius asmenis, gali šias aplinkybes nepripažinti atsakomybę sunkinančiomis;
  - 2) administracinis nusižengimas padarytas pasinaudojant visuomenės ar kito asmens nelaime;
  - 3) dėl administracinio nusižengimo atsirado sunkių padarinių;
  - 4) administracinis nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai buvo žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui, kai buvo žinoma ar akivaizdu, kad jis neįgalus;
  - 5) į administracinio nusižengimo padarymą įtrauktas nepilnametis ir jį įtraukė pilnametis;
  - 6) administracinis nusižengimas padarytas mažamečiui;
  - 7) administracinis nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui (asmenims) ar diskriminuojant asmenį (asmenis) dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ar kitais pagrindais;
  - 8) administracinį nusižengimą padarė neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų asmuo ir šios aplinkybės turėjo įtakos administracinio nusižengimo padarymui;
  - 9) administracinis nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo;
  - 10) administracinis nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus;
  - 11) administracinis nusižengimas padarytas iš chuliganiškų ar savanaudiškų paskatų;
  - 12) tame pačiame ANK straipsnyje numatytas administracinis nusižengimas padarytas pakartotinai, kol dar nepasibaigęs ANK 40 straipsnyje nustatytas terminas.
2. Skirdami administracinę nuobaudą, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas) neatsižvelgia į tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuri ANK specialiosios dalies straipsnyje nurodyta kaip administracinio nusižengimo požymis.

37 straipsnis. Baudos ar jos dalies keitimas viešaisiais darbais

1. Visa asmeniui paskirta bauda ar jos dalis ANK 675 ir 676 straipsniuose nustatyta tvarka gali būti keičiama viešaisiais darbais atsižvelgiant į asmens sunkią materialinę padėtį, kitas reikšmingas aplinkybes ir į tai, ar bus įgyvendinta administracinės nuobaudos paskirtis.
2. Bauda keičiama viešaisiais darbais skaičiuojant vieną viešųjų darbų valandą už penkis eurus

baudos.

3. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas), skirdami administracinę nuobaudą – viešuosius darbus, taip pat nustato terminą, per kurį asmuo privalo išdirbti jam paskirtas viešųjų darbų valandas.

4. Jeigu asmuo vengia atlikti viešuosius darbus, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas) savo nutarimu neatliktus viešuosius darbus pakeičia bauda pagal šio straipsnio 2 dalyje nustatytą santykį. Pakartotinai bauda viešaisiais darbais nekeičiama.

5. Jeigu asmuo dėl pateisinamų priežasčių per nustatytą laiką neišdirbo paskirtų viešųjų darbų valandų, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas) gali savo nutarimu pratęsti viešųjų darbų laiką, kol šis asmuo išdirbs paskirtas valandas.

6. Jeigu dėl pateisinamų priežasčių asmuo negali atlikti pagal šį straipsnį jam paskirtų viešųjų darbų, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas) savo nutarimu pakeičia neatliktus viešuosius darbus bauda pagal šio straipsnio 2 dalyje nustatytą santykį.

7. Baudos dalies pakeitimas viešaisiais darbais neatleidžia asmens nuo likusios baudos mokėjimo. Tai, kad byloje nebuvo sprendžiamas klausimas dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais arba jis buvo išspręstas neigiamai, nepaneigia administracinės atsakomybės traukiamo asmens prievolės sumokėti jam paskirtą baudą.

38 straipsnis. Administracinių nuobaudų ir administracinių poveikio priemonių skyrimas už padarytus kelis administracinius nusižengimus

1. Kai vienas asmuo padaro du arba daugiau administracinių nusižengimų, administracinė nuobauda skiriama už kiekvieną administracinį nusižengimą atskirai.

2. Kai asmens vienu metu padaryta veika ar veikos užtraukia administracinę atsakomybę pagal kelis ANK straipsnius ar straipsnio dalis, taip pat kai asmuo padarė du ar daugiau su eismo sauga susijusių administracinių nusižengimų, kurių duomenys gauti iš stacionarių ar mobiliųjų teisės pažeidimų fiksavimo sistemų, galutinė nuobauda šiam asmeniui skiriama pagal sankciją, nustatytą už sunkesniąjį iš padarytų administracinių nusižengimų. Šiuo atveju asmeniui kartu su administracine nuobauda gali būti paskirta ir administracinio poveikio priemonė (priemonės), numatyta (numatytos) už bet kurį padarytą administracinį nusižengimą.

39 straipsnis. Administracinių nuobaudų skyrimo terminai

Administracinė nuobauda gali būti paskirta ne vėliau kaip per dvejus metus nuo administracinio nusižengimo padarymo dienos, o trunkamojo administracinio nusižengimo atveju – per dvejus metus nuo jo paaiškėjimo dienos.

40 straipsnis. Administracinių nusižengimų pakartotinumas

Jeigu administracinį nusižengimą padaręs asmuo per metus nuo administracinio nurodymo įvykdymo dienos arba nuo dienos, kurią administracinė nuobauda ar administracinio poveikio priemonė baigta vykdyti, padarė tame pačiame ANK straipsnyje numatytą administracinį nusižengimą, laikoma, kad šis administracinis nusižengimas padarytas pakartotinai. Padarius pakartotinį administracinį nusižengimą, šiame straipsnyje numatytas terminas skaičiuojamas iš naujo.

41 straipsnis. Pareigos, už kurios nevykdymą buvo paskirta administracinė nuobauda, vykdymas

Administracinės nuobaudos paskyrimas neatleidžia administracinį nusižengimą padariusio asmens nuo pareigos, už kurios nevykdymą buvo paskirta administracinė nuobauda, vykdymo.

665 straipsnis. Turtinės žalos atlyginimas nesusitarus

1. Jeigu, nagrinėjant administracinio nusižengimo bylą apylinkės ar apygardos teisme arba ne teismo tvarka institucijoje, padarytos turtinės žalos dydį galima nustatyti neatidėjus šios bylos nagrinėjimo, administracinio nusižengimo bylą nagrinėjantis teismas ar institucija gali priteisti nukentėjusiajam žalos atlyginimą. Administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija gali priteisti tik vieno šimto penkiasdešimt eurų nevirsijiančios turtinės žalos atlyginimą.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nenurodytais atvejais teismas ar institucija, priimdami nutarimą, gali

pripažinti nukentėjusiajam teisę į civilinio ieškinio patenkinimą, o klausimą dėl turtinės žalos dydžio perduoti nagrinėti civilinio proceso tvarka.

Administracinių nuobaudų sankcijos, už kliudymą mokytis, greičio viršijimą gyvūnų priežiūros taisyklių nesilaikymą ir pan.

80 straipsnis. Kliudymas vaikui mokytis

1. Tėvų (globėjų, rūpintojų) vengimas leisti į mokyklą vaiką iki 16 metų arba kliudymas vaikui iki 16 metų mokytis pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas užtraukia įspėjimą arba baudą nuo vieno šimto keturiasdešimt iki trijų šimtų eurų.
2. Šio straipsnio 1 dalyje numatytas administracinis nusižengimas, padarytas pakartotinai, užtraukia baudą nuo dviejų šimtų aštuoniasdešimt iki šešių šimtų eurų.
3. Už šio straipsnio 1, 2 dalyse numatytus administracinius nusižengimus gali būti taikoma administracinio poveikio priemonė – įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose).

346 straipsnis. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo ir kitų gyvūnų gerovės ir apsaugos, atskirų rūšių gyvūnų ženklinimo ir registravimo reikalavimus reglamentuojančių teisės aktų pažeidimas

1. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo ir kitų gyvūnų gerovės ir apsaugos, atskirų rūšių gyvūnų ženklinimo ir registravimo reikalavimus reglamentuojančių teisės aktų pažeidimas užtraukia įspėjimą arba baudą nuo trisdešimt iki vieno šimto dvidešimt eurų.
2. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo ir kitų gyvūnų gerovės ir apsaugos, atskirų rūšių gyvūnų ženklinimo ir registravimo reikalavimus reglamentuojančių teisės aktų pažeidimas, sukėlęs grėsmę asmens turtui, sveikatai ar gyvybei, užtraukia baudą nuo penkiasdešimt iki vieno šimto dvidešimt eurų.<...>
16. Žiaurus elgesys su gyvūnu, gyvūno kankinimas užtraukia baudą nuo penkiasdešimt iki vieno tūkstančio dviejų šimtų eurų.

<...>

416 straipsnis. Nustatyto greičio viršijimas

1. Nustatyto greičio viršijimas iki dešimt kilometrų per valandą užtraukia įspėjimą vairuotojams.
2. Nustatyto greičio viršijimas daugiau kaip dešimt, bet ne daugiau kaip dvidešimt kilometrų per valandą užtraukia baudą vairuotojams nuo dvylikos iki trisdešimt eurų.
3. Nustatyto greičio viršijimas daugiau kaip dvidešimt, bet ne daugiau kaip trisdešimt kilometrų per valandą užtraukia baudą vairuotojams nuo trisdešimt iki devyniasdešimt eurų.
4. Nustatyto greičio viršijimas daugiau kaip trisdešimt, bet ne daugiau kaip keturiasdešimt kilometrų per valandą užtraukia baudą vairuotojams nuo vieno šimto dvidešimt iki vieno šimto septyniasdešimt eurų.
5. Nustatyto greičio viršijimas daugiau kaip keturiasdešimt, bet ne daugiau kaip penkiasdešimt kilometrų per valandą užtraukia baudą vairuotojams nuo vieno šimto septyniasdešimt iki dviejų šimtų trisdešimt eurų.
6. Nustatyto greičio viršijimas daugiau kaip penkiasdešimt kilometrų per valandą užtraukia baudą vairuotojams nuo keturių šimtų penkiasdešimt iki penkių šimtų penkiasdešimt eurų ir neturintiems teisės vairuoti transporto priemonės asmenims – nuo keturių šimtų penkiasdešimt iki septynių šimtų eurų.
7. Už šio straipsnio 4 dalyje numatytą administracinį nusižengimą pradedantiesiems vairuotojams, transporto priemonių, kurių didžiausioji leidžiamoji masė didesnė negu 3,5 t arba kuriose yra daugiau kaip 9 sėdimos vietos, motociklų vairuotojams privaloma skirti teisės vairuoti transporto

priemonės atėmimą nuo trijų iki šešių mėnesių. Už šio straipsnio 5 dalyje numatytą administracinį nusižengimą pradedantiesiems vairuotojams, transporto priemonių, kurių didžiausioji leidžiamoji masė didesnė negu 3,5 t arba kuriose yra daugiau kaip 9 sėdimos vietos, motociklų vairuotojams privaloma skirti teisės vairuoti transporto priemonės atėmimą nuo šešių mėnesių iki vieno metų. Už šio straipsnio 6 dalyje numatytą administracinį nusižengimą vairuotojams privaloma skirti teisės vairuoti transporto priemonės atėmimą nuo vieno iki šešių mėnesių, o pradedantiesiems vairuotojams, transporto priemonių, kurių didžiausioji leidžiamoji masė didesnė negu 3,5 t arba kuriose yra daugiau kaip 9 sėdimos vietos, motociklų vairuotojams privaloma skirti teisės vairuoti transporto priemonės atėmimą nuo vieno metų iki vieno metų ir šešių mėnesių.

422 straipsnis. Transporto priemonių vairavimas, kai tai daro neblaivūs arba apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vairuotojai

1. Perdavimas vairuoti transporto priemonę neblaiviam arba apsvaigusiam nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų asmeniui užtraukia baudą nuo devyniasdešimt iki vieno šimto keturiasdešimt eurų.

2. Taksi automobilių, mopedų, motociklų, triračių, lengvųjų keturračių, keturračių, galingųjų keturračių, transporto priemonių, kurių didžiausioji leidžiamoji masė didesnė negu 3,5 t arba kuriose yra daugiau kaip 9 sėdimos vietos, pavojuosius krovinius vežančių transporto priemonių vairavimas, kai tai daro neblaivūs (nustatytas lengvas neblaivumas (daugiau kaip 0 promilių, bet ne daugiau kaip 0,4 promilės) vairuotojai, užtraukia baudą vairuotojams nuo vieno šimto penkiasdešimt iki trijų šimtų eurų.

3. Praktinis vairavimo mokymas, kai tai daro neblaivūs (nustatytas lengvas neblaivumas (daugiau negu 0,4 promilės, bet ne daugiau negu 1,5 promilės) vairavimo instruktoriai ar šeimos narį mokantys vairuoti asmenys arba asmenys, apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, taip pat neblaivumo ar apsvaigimo patikrinimo vengimas arba alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimas iki patikrinimo užtraukia baudą vairavimo instruktoriams ar šeimos narį mokantiems vairuoti asmenims nuo vieno šimto penkiasdešimt iki trijų šimtų eurų.

4. Transporto priemonių vairavimas, kai tai daro pradedantieji vairuotojai būdami neblaivūs (nustatytas lengvas neblaivumas (daugiau kaip 0 promilių, bet ne daugiau negu 0,4 promilės), užtraukia baudą vairuotojams nuo dviejų šimtų trisdešimt iki trijų šimtų eurų.

5. Transporto priemonių vairavimas, kai tai daro neblaivūs (nustatytas lengvas neblaivumas (daugiau negu 0,4 promilės, bet ne daugiau negu 1,5 promilės) vairuotojai, užtraukia baudą vairuotojams nuo trijų šimtų iki keturių šimtų penkiasdešimt eurų.

6. Transporto priemonių vairavimas, kai tai daro apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų asmenys, užtraukia baudą vairuotojams nuo trijų šimtų iki aštuonių šimtų šešiasdešimt eurų.

7. Neblaivumo ar apsvaigimo nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų patikrinimo vengimas arba alkoholio ar narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimas iki patikrinimo užtraukia baudą vairuotojams nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių eurų.

8. Nustatant neblaivumą dujų chromatografijos metodu, turi būti įvertinta ribinė etilo alkoholio koncentracija ir nustatyta žemiausia etilo alkoholio koncentracija biologinėse organizmo terpėse; nustatant neblaivumą alkoholio matuokliu, turi būti įvertinta šio matavimo prietaiso paklaida.

9. Už šio straipsnio 3 dalyje numatytą administracinį nusižengimą privaloma skirti teisės vairuoti transporto priemonės atėmimą nuo vienuolikos mėnesių iki vieno metų vieno mėnesio. Už šio straipsnio 5 dalyje numatytą administracinį nusižengimą privaloma skirti teisės vairuoti transporto priemonės atėmimą nuo vieno metų iki vieno metų šešių mėnesių. Už šio straipsnio 6 ir 7 dalyse numatytą administracinį nusižengimą privaloma skirti teisės vairuoti transporto priemonės atėmimą nuo vieno iki ketverių metų.

505 straipsnis. Kliudymas įstatymų įgaliojams pareigūnams įgyvendinti jiems suteiktas teises ar atlikti pavestas pareigas, jų teisėtų reikalavimų ar nurodymų ir kolegialių institucijų ar valstybės pareigūnų sprendimų nevykdymas

1. Kliudymas įstatymų įgaliojams pareigūnams įgyvendinti jų veiklą reglamentuojančiuose

įstatymuose jiems nustatytas teisės ar atlikti jiems pavestas pareigas, šių pareigūnų teisėtų nurodymų ir reikalavimų, taip pat valstybės pareigūnų ar kolegialių institucijų sprendimų (nutarimų) nevykdymas ar netinkamas vykdymas (pareigūnų neįleidimas į tikrinamas teritorijas, patalpas (išskyrus žmogaus būstą) ar kitus objektus, nepateikimas pareigūnams informacijos, duomenų ar dokumentų arba klaidingų ar tikrovės neatitinkančių informacijos ar duomenų pateikimas, atsisakymas paaiškinti ar suteikti duomenis, dokumentų nuslėpimas, vengimas atvykti ir duoti paaiškinimus ir kt.), išskyrus šio kodekso 224 straipsnio 1 dalyje, 317, 318, 322, 506 straipsniuose nurodytus atvejus,

užtraukia baudą asmenims nuo šešiasdešimt iki šešių šimtų eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo trijų šimtų iki vieno tūkstančio penkių šimtų eurų.

2. Šio straipsnio 1 dalyje numatytas administracinis nusižengimas, padarytas pakartotinai, užtraukia baudą asmenims nuo penkių šimtų penkiasdešimt iki devynių šimtų eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims nuo aštuonių šimtų penkiasdešimt iki penkių tūkstančių eurų.

518 straipsnis. Savavaldžiavimas

Savavališkas tikros ar tariamos savo teisės, kurią ginčija kitas asmuo, vykdymas nesilaikant įstatymuose nustatytos tvarkos, nepadaręs esminės žalos kitų asmenų teisėms ar teisėtiems interesams,

užtraukia baudą asmenims nuo šešiolikos iki šešiasdešimt eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo šešiasdešimt iki vieno šimto keturiasdešimt eurų.

681 straipsnis. Administracinio poveikio priemonės – asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimo vykdymas

Asmeniui suteiktos specialiosios teisės (teisės vairuoti transporto priemones, teisės skraidyti orlaivio įgulos nariu, teisės atlikti orlaivių techninę priežiūrą, teisės dirbti skrydžių vadovu, teisės medžioti, teisės vairuoti vidaus vandenų transporto priemones, teisės valdyti geležinkelių riedmenis, teisės naudoti arba įvežti aparatūrą, įrenginius, radijo siuntimo, radijo ryšio slopinimo arba radijo stebėsenos įrenginius, teisės naudoti elektroninių ryšių išteklius, teisės užsiimti radijo mėgėjų ir kitų radijo stočių naudotojų veikla, teisės eiti tam tikras pareigas jūrų laive) atėmimą vykdo specialiąją teisę suteikianti institucija.

682 straipsnis. Teisės vairuoti transporto priemones atėmimo vykdymo tvarka

1. Teisės vairuoti transporto priemones atėmimas vykdomas paimant vairuotojo pažymėjimą.

2. Asmuo, kuriam paskirtas teisės vairuoti transporto priemones atėmimas, nutarimo įsiteisėjimo dieną, o kai teisė vairuoti transporto priemones atimama dėl vairavimo, kai tai darė neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų asmuo, dėl vengimo pasitikrinti neblaivumą, apsvaigimą dėl alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo po veikos padarymo ar iki jos aplinkybių nustatymo, – nutarimo atimti šią teisę priėmimo dieną (jei vairuotojo pažymėjimas nebuvo paimtas ANK 602 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka) privalo institucijai, kurios pareigūnas atliko administracinio nusižengimo tyrimą, o kai nutarimas priimtas ne teismo tvarka, – nutarimą priėmusiai institucijai pateikti vairuotojo pažymėjimą, kuris perduodamas teisę vairuoti transporto priemones suteikiančiai institucijai.

3. Jeigu vairuotojas, iš kurio atimta teisė vairuoti transporto priemones, šio straipsnio 2 dalyje nustatytu laiku vairuotojo pažymėjimo nepateikia šio straipsnio 2 dalyje nurodytai institucijai, teisės vairuoti transporto priemones atėmimas pratęsiamas tiek, kiek laiko nebuvo pateiktas vairuotojo pažymėjimas.

686 straipsnis. Specialiųjų teisių atėmimo vykdymo terminų nustatymas

1. Transporto priemonių vairuotojams, orlaivio įgulos nariams, orlaivių techninę priežiūrą atliekantiems asmenims, skrydžių vadovams, medžioklės taisyklės pažeidusiems asmenims, laivų vairuotojams ir tam tikras pareigas jūrų laive einantiems asmenims, kurie padarė administracinį nusižengimą būdami neblaivūs ar apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų arba kurie vengė pasitikrinti dėl neblaivumo ar apsvaigimo, vartojo alkoholį, narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas po eismo įvykio iki jo aplinkybių

nustatymo, specialiosios teisės atėmimo terminas skaičiuojamas nuo asmens specialiąją teisę patvirtinančio dokumento paėmimo ANK 602 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka.

2. Asmenims, kurie laiku įvykdė administracinį nurodymą grąžinti specialiąją teisę patvirtinančius dokumentus, taip pat asmenims, kurie nelaukdami priimto nutarimo atimti specialiąją teisę įsiteisėjimo dienos grąžino institucijai, kurios pareigūnas surašė administracinio nusižengimo protokolą su administraciniu nurodymu ar atliko administracinio nusižengimo tyrimą ir surašė administracinio nusižengimo protokolą, o kai nutarimas priimtas ne teismo tvarka, – nutarimą priėmusiai institucijai specialiąją teisę patvirtinantį dokumentą arba ANK 602 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka išduotą laikinąjį dokumentą ar kitą specialiąją teisę patvirtinantį dokumentą, specialiosios teisės atėmimo terminas skaičiuojamas nuo grąžinto dokumento gavimo institucijoje dienos.

3. Pasibaigus paskirtam teisės vairuoti transporto priemonės atėmimo terminui, asmeniui, kuriam ši specialioji teisė atimta trumpesniam negu vienų metų terminui, grąžinami iš jo paimti dokumentai tik po to, kai jis nustatyta tvarka užbaigia papildomą vairuotojų mokymą. Jei asmeniui teisė vairuoti transporto priemonės atimta vieniems metams ir ilgiau, iš jo paimti dokumentai grąžinami tik pasibaigus šios specialiosios teisės atėmimo laikui ir kai jis perlaiko egzaminą ir nustatyta tvarka baigia papildomą vairuotojų mokymą.

4. Jeigu specialioji teisė buvo atimta už tai, kad asmuo administracinį nusižengimą padarė būdamas neblaivus arba apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, pasibaigus paskirtam teisės atėmimo terminui iš asmens paimti dokumentai grąžinami tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka po medicininės ir švietėjiškos atestacijos.

Ar galima susigrąžinti teisę vairuoti anksčiau laiko?

Iki 2016-12-31 galiojęs ATPK 329 straipsnis numatė specialiosios teisės atėmimo termino sutrumpinimo pagrindus ir tvarką, nuo 2017-01-01 įsigaliojęs ANK nenumato specialios teisės atėmimo termino sutrumpinimo pagrindų ir tvarkos, tačiau tai neužkerta kelio teikti prašymą dėl naujai paaikšėjusių aplinkybių ar naujai atsiradusių aplinkybių su prašymu peržiūrėti paskirtą sankciją, pavyzdžiui prašyti skirti viešuosius darbus kaip alternatyvią administracinę nuobaudą, ANK nustatyta tvarka pakeičiant baudą ar jos dalį (ANK 23 str.).

675 straipsnis. Nutarimų skirti baudą įvykdymo terminai ir tvarka

1. Nutarimus skirti baudą vykdo Valstybinė mokesčių inspekcija, antstoliai ANK, Civilinio proceso kodekse, Mokesčių administravimo įstatyme nustatyta tvarka.

2. Administracinę atsakomybę traukiamas asmuo baudą turi sumokėti ne vėliau kaip per keturiasdešimt kalendorinių dienų nuo nutarimo skirti baudą išsiuntimo ar išdavimo jam dienos, o apskundus nutarimą skirti baudą, – ne vėliau kaip per keturiasdešimt kalendorinių dienų nuo nutarties, kuria skundas nepatenkintas, išsiuntimo ar išdavimo dienos.

3. Atsižvelgdami į administracinę atsakomybę traukiamo asmens materialinę padėtį, kitas reikšmingas aplinkybes, asmens prašymu, kai jis pateikia įrodymus (nekilnojamojo ir kilnojamojo turto pažymas, turto deklaracijas, pažymas apie darbo užmokestį ir gaunamas socialines išmokas ar pan.), teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas), priimdami nutarimą administracinio nusižengimo byloje, gali paskirtos baudos mokėjimą išdėstyti per laikotarpį iki dvejų metų, atsižvelgdami į paskirtos baudos dydį. Asmens prašymas išdėstyti baudos mokėjimą, paduodamas administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjančiai institucijai (pareigūnui) arba teismui ne teismo posėdžio metu, privalo būti rašytinis. Šis prašymas teismui ne teismo posėdžio metu paduodamas per instituciją, kurios pareigūnas atliko administracinio nusižengimo tyrimą. Po nutarimo priėmimo paskirtos baudos mokėjimo išdėstymo klausimai sprendžiami Mokesčių administravimo įstatyme nustatyta tvarka. Nesumokėtos baudos ar jos dalies mokėjimas dalimis negali būti išdėstomas asmeniui, kuris vengė atlikti to paties administracinio nusižengimo teismoje jam paskirtus viešuosius darbus.

4. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas), skirdami baudą, atsižvelgdami į administracinę atsakomybę traukiamo asmens

sunkią materialinę padėtį, kitas reikšmingas aplinkybės, šio asmens prašymu, kai jis pateikia įrodymus (nekilnojamojo ir kilnojamojo turto pažymas, turto deklaracijas, pažymas apie darbo užmokestį ir gaunamas socialines išmokas ar pan.), ar sutikimu gali tuo pačiu nutarimu visą baudą ar jos dalį pakeisti viešaisiais darbais. Asmens prašymas pakeisti baudą (jos dalį) viešaisiais darbais, paduodamas administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjančiai institucijai (pareigūnui) arba teismui ne teismo posėdžio metu, privalo būti rašytinis. Šis prašymas teismui ne teismo posėdžio metu paduodamas per instituciją, kurios pareigūnas atliko administracinio nusižengimo tyrimą.

678 straipsnis. Nutarimų dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais vykdymas

1. Nutarimai dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais išsiunčiami vykdyti ne vėliau kaip kitą darbo dieną po jų priėmimo. Nutarimus dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais vykdo policija ir savivaldybės vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka.
2. Savivaldybės turi sudaryti sąlygas asmenims, kuriems paskirta administracinė nuobauda – viešieji darbai, atlikti viešuosius darbus savivaldybės įsteigtuose juridiniuose asmenyse, kitų nuosavybės rūšių juridiniuose asmenyse, kurie atlieka savivaldybės kompetencijai priskirtas funkcijas.
3. Paprastai parenkami tokie viešieji darbai, kurie nereikalauja specialaus pasirengimo, arba atsižvelgiant į asmens, kuriam paskirti viešieji darbai, turimą specialų pasirengimą.

Kokie yra administracinės nuobaudos senaties terminai?

672 straipsnis. Nutarimų skirti administracinę nuobaudą vykdymo senatis

1. Negali būti vykdomas nutarimas skirti administracinę nuobaudą, kuris nebuvo perduotas vykdyti per tris mėnesius nuo priėmimo dienos, išskyrus ANK 676 straipsnyje nurodytus atvejus.
2. Jeigu nutarimas skirti administracinę nuobaudą yra apskūstas, šio straipsnio 1 dalyje nurodyto termino eiga sustabdoma iki skundo išnagrinėjimo. Pagal ANK 675 straipsnio 3 dalį išdėsčius nutarimu paskirtos baudos mokėjimą, šio straipsnio 1 dalyje nurodyto termino eiga sustabdoma iki išdėstymo termino pabaigos.
3. Nutarimo skirti baudą priverstinio vykdymo senaties terminas – penkeri metai nuo ANK 675 straipsnio 2 dalyje nustatyto termino pabaigos, o pagal ANK 675 straipsnio 3 dalį išdėsčius nutarimu paskirtos baudos mokėjimą, – nuo išdėstymo termino pabaigos.
4. Nutarimas skirti baudą negali būti priverstinai vykdomas, jeigu Valstybinė mokesčių inspekcija sprendimu dėl priverstinio baudos išieškojimo neperdavė jo vykdyti antstoliui per šešis mėnesius nuo ANK 675 straipsnio 2 dalyje nustatyto termino pabaigos arba, išdėsčius nutarimu paskirtos baudos mokėjimą pagal ANK 675 straipsnio 3 dalį, neperdavė jo vykdyti antstoliui sprendimu dėl priverstinio baudos išieškojimo per šešis mėnesius nuo paskirtos baudos mokėjimo išdėstymo termino pabaigos arba išdėstymo nutraukimo, arba nuo sprendimo dėl mokesčio ginčo įsiteisėjimo Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (toliau – Mokesčių administravimo įstatymas) nustatyta tvarka.

676 straipsnis. Priverstinis nutarimų skirti baudą vykdymas

1. Jeigu pažeidėjas nesumoka baudos per ANK 675 straipsnio 2 dalyje nustatytą terminą, taip pat jeigu baudos dalis nesumokama laiku pagal jos mokėjimo išdėstymo tvarką ir baudos mokėjimas dalimis nutraukiamas, nutarimas skirti baudą pateikiamas vykdyti priverstine tvarka.
2. Baudą priverstinai išieško antstoliai Civilinio proceso kodekse nustatyta tvarka.
3. Jeigu vykdant priverstinį išieškojimą per vienus metus nuo nutarimo skirti baudą pateikimo antstoliui nerandama asmens turto ir (ar) lėšų, iš kurių gali būti priverstinai išieškota bauda, antstolis mokesčių administratoriaus sprendimą dėl priverstinio baudos išieškojimo su žyma, kad išieškojimas negalimas, grąžina mokesčių administratoriui.
4. Šio straipsnio 3 dalyje nurodytu atveju Valstybinė mokesčių inspekcija apie tai praneša ANK 673 straipsnio 1 dalyje nurodytai institucijai. ANK 673 straipsnio 1 dalyje nurodytos institucijos teikimu teismas savo nutarimu, o kai administracinio nusižengimo byla išnagrinėta ne teismo tvarka, – pati nutarimą skirti baudą priėmusi institucija (pareigūnas) savo nutarimu ir pažeidėjo sutikimu gali

baudą pakeisti viešaisiais darbais.

5. Nesumokėta bauda ar jos dalis gali būti pakartotinai perduota antstoliui priverstinai išieškoti, kai pasikeičia baudos pripažinimo beviltiška sąlygos – atsiranda turto ar pajamų, iš kurių gali būti vykdomas išieškojimas. Šiuo atveju netaikomas šio kodekso 672 straipsnio 4 dalyje nustatytas baudos perdavimo priverstinai išieškoti senaties terminas.

6. Nesumokėta bauda ar jos dalis gali būti pakartotinai perduota antstoliui priverstinai išieškoti tik tuo atveju, kai administracinio nusižengimo byloje klausimas dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais buvo išspręstas neigiamai ar asmeniui paskirti viešieji darbai buvo atkeisti į baudą.

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ

Valstybės paramos dydžiai ir teikimo tvarka nukentėjusiesiems

Nukentėjusieji asmenys baudžiamosiose bylose turi teisę į valstybės finansuojamą advokatą nepriklausomai nuo turimo turto ar pajamų (daugiau skaitykite skyriuje „Teisinė pagalba“).

Pirminės teisinės pagalbos specialistai, gali konsultuoti ir padėti užpildyti teisingumo ministro patvirtintas formas dėl advokato skyrimo, o kai jau pareikštas arba teismo patenkintas civilinis reikalavimas baudžiamojoje byloje gali padėti užpildyti ir žalos atlyginimo formas.

Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas.

7 straipsnis. Kompensacijos dydis

1. Pagal šį įstatymą kompensuojama teismo nustatyto dydžio turtinė ir neturtinė žala, neviršijanti šiame straipsnyje nustatytų dydžių.

2. Šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytiems asmenims, taip pat nukentėjusių asmenų, kurių gyvybė buvo atimta smurtiniais nusikaltimais, sutuoktiniais, vaikams, įvairiems tėvams, tėvams ir išlaikytiniams kompensuojamos turtinės žalos dydis negali viršyti:

1) 100 minimaliųjų gyvenimo lygių (toliau – MGL), jeigu smurtiniu nusikaltimu atimta žmogaus gyvybė;

2) 80 MGL, jeigu smurtiniu nusikaltimu sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata arba kitu, negu nurodyta šios dalies 1 punkte, smurtiniu nusikaltimu padaryta žala nepilnamečiui;

3) 60 MGL, jeigu padarytas kitas smurtinis nusikaltimas.

3. Šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytiems asmenims, taip pat nukentėjusių asmenų, kurių gyvybė buvo atimta smurtiniais nusikaltimais, sutuoktiniais, vaikams, įvairiems tėvams, tėvams ir išlaikytiniams kompensuojamos neturtinės žalos dydis negali viršyti:

1) 120 MGL, jeigu smurtiniu nusikaltimu atimta žmogaus gyvybė;

2) 100 MGL, jeigu smurtiniu nusikaltimu sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata arba kitu, negu nurodyta šios dalies 1 punkte, smurtiniu nusikaltimu padaryta žala nepilnamečiui;

3) 80 MGL, jeigu padarytas kitas smurtinis nusikaltimas.

4. Jeigu smurtiniu nusikaltimu buvo atimta žmogaus gyvybė ir teismas priteisė šiuo nusikaltimu padarytą turtinę ir (ar) neturtinę žalą arba patvirtino sutartį dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo keliems asmenims, ir bendra žalos suma viršija šio straipsnio 2 dalies 1 punkte ir (ar) šio straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytą sumą, kiekvienam asmeniui išmokama kompensacijos dalis proporcinga jam priteistai ar teismo patvirtintoje sutartyje nurodytai žalos sumai.

5. Jeigu nukentėjusiam asmeniui žala padaryta keliais smurtiniais nusikaltimais, kurie sudaro idealiąją nusikaltimų sutaptį, žala kompensuojama neviršijant šio straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytų dydžių dėl sunkiausio iš šių nusikaltimų.

6. Kompensacija mažinama avansu kompensuotos žalos suma, jeigu teismo sprendime neatsižvelgta į šią aplinkybę.

8 straipsnis. Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo avansu sąlygos

1. Teisę į smurtiniais nusikaltimais padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensaciją avansu šio įstatymo nustatyta tvarka turi:

1) nukentėję asmenys, kuriems padaryti smurtiniai nusikaltimai;

2) nukentėjusių asmenų, kurių gyvybė buvo atimta smurtiniais nusikaltimais, sutuoktiniai, vaikai, įvairiems tėvams, tėvams ir išlaikytiniai.

2. Smurtiniais nusikaltimais padaryta žala šio straipsnio 1 dalyje nurodytiems asmenims kompensuojama avansu, jeigu yra visos šios sąlygos:

1) vyksta baudžiamasis procesas dėl smurtinio nusikaltimo ir asmuo yra pripažintas civiliniu ieškovu arba įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatyta, kad buvo padarytas smurtinis nusikaltimas, tačiau nebuvo pareikštas ieškinys dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo ar ieškinys paliktas nenagrinėtas, arba nustatyta Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 3, 4 ar 7 punkte nurodyta aplinkybė;

- 2) smurtinis nusikaltimas padarytas Lietuvos Respublikos teritorijoje arba laive ar orlaivyje su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais;
  - 3) už žalą atsakingas asmuo savanoriškai neatlygino turtinės žalos arba atlygintos, kompensuotos ir išieškotos žalos bendra suma nesiekia šio įstatymo 7 straipsnyje nustatyto maksimalaus kompensuojamos žalos dydžio;
  - 4) nėra nustatyta šio straipsnio 3 dalyje nurodytų aplinkybių.
3. Teisė į smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimą avansu neatsiranda, jeigu:
- 1) pradėtas nukentėjusio asmens baudžiamasis persekiojimas dėl smurtinio nusikaltimo padarymo;
  - 2) nukentėjęs asmuo smurtinio nusikaltimo padarymo metu turėjo neišnykusį ar nepanaikintą teistumą už smurtinį nusikaltimą;
  - 3) smurtinio nusikaltimo padarymo metu nukentėjusiam asmeniui buvo taikomi teismo įpareigojimai pagal Organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymą;
  - 4) asmuo piktnaudžiauja teise į smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimą avansu.

Smurtinių nusikaltimų, dėl kurių padarytą žalą kompensuoja valstybė

Lietuvos Respublikos teisingumo ministras 2009 m. kovo 20 d. įsakymu Nr. 1R-88. Yra patvirtinęs Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnių sąrašą pagal kuriuos yra skiriamos kompensacijos.

1. 99 straipsnis Genocidas
2. 100 straipsnis Tarptautinės teisės draudžiamas elgesys su žmonėmis
3. 101 straipsnis Tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymas
4. 102 straipsnis Okupuotos valstybės civilių trėmimas ar okupavusios valstybės civilių gyventojų perkėlimas
5. 103 straipsnis Tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimas, kankinimas ar kitoks nežmoniškas elgesys su jais
6. 104 straipsnis Tarptautinės humanitarinės teisės normų dėl civilių ir jų turto apsaugos karo metu pažeidimas
7. 105 straipsnis Civilių ar karo belaisvių prievartinis panaudojimas prieš ginkluotosiose pajėgose
8. 110 straipsnis Agresija
9. 111 straipsnis Draudžiama karo ataka
10. 112 straipsnis Uždraustų karo priemonių naudojimas
11. 114 straipsnio 2 dalis Valstybės perversmas
12. 115 straipsnis Kėsinimasis į Lietuvos Respublikos Prezidento gyvybę
13. 116 straipsnis Kėsinimasis į kitos valstybės ar tarptautinės viešosios organizacijos atstovo gyvybę
14. 120 straipsnis Kolaboravimas
15. 123 straipsnis Piktnaudžiavimas oficialiais įgaliojimais
16. 129 straipsnis Nužudymas
17. 130 straipsnis Nužudymas labai susijaudinus
18. 131 straipsnis Naujagimio nužudymas
19. 133 straipsnis Sukurstymas nusižudyti ar privedimas prie savižudybės
20. 134 straipsnis Padėjimas nusižudyti
21. 135 straipsnis Sunkus sveikatos sutrikdymas
22. 136 straipsnis Sunkus sveikatos sutrikdymas labai susijaudinus
23. 138 straipsnis Nesunkus sveikatos sutrikdymas
24. 146 straipsnio 2 ir 3 dalys Neteisėtas laisvės atėmimas
25. 147 straipsnis Prekyba žmonėmis
26. 147-1 straipsnis Išnaudojimas priverstiniam darbui
27. 149 straipsnis Išžaginimas
28. 150 straipsnis Seksualinis prievartavimas
29. 151 straipsnio 2 dalis Privertimas lytiškai santykiauti
30. 151-1 straipsnio 2 dalis Lytinės aistros tenkinimas pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio

apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą

31. 156 straipsnio 1 dalis Vaiko pagrobimas arba vaikų sukeitimas

32. 157 straipsnis Vaiko pirkimas arba pardavimas

33. 162 straipsnis Vaiko išnaudojimas pornografijai

34. 163 straipsnis Piktnaudžiavimas tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis

35. 180 straipsnis Plėšimas

36. 181 straipsnio 2 ir 3 dalys Turto prievartavimas

37. 228 straipsnis Piktnaudžiavimas

38. 231 straipsnio 2 dalis Trukdymas teisėjo, prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno, advokato ar antstolio veiklai

39. 233 straipsnio 3 dalis Poveikis liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui ar vertėjui

40. 234 straipsnis Poveikis nukentėjusiam asmeniui, kad šis susitaikytų su kaltininku

41. 239 straipsnis Laisvės atėmimo įstaigos darbo dezorganizavimas

42. 240 straipsnis Kalinio išlaisvinimas

43. 241 straipsnio 2 dalis Kalinio pabėgimas

44. 250 straipsnio 2 ir 4 dalys Teroro aktas

45. 251 straipsnis Orlaivio, laivo arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas

46. 252 straipsnis Žmogaus pagrobimas įkaitu

47. 256 straipsnio 2 dalis Neteisėtas disponavimas branduolinėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis arba kitais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais

48. 263 straipsnio 2 ir 3 dalys Narkotinių ar psichotropinių medžiagų vagystė, prievartavimas arba kitoks neteisėtas užvaldymas

49. 264 straipsnis Lenkimas vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas

50. 283 straipsnis Riaušės

51. 286 straipsnis Pasipriešinimas valstybės tarnautojui ar viešojo administravimo funkcijas atliekančiam asmeniui

52. 287 straipsnio 2 dalis Grasinimas valstybės tarnautojui ar viešojo administravimo funkcijas atliekančiam asmeniui

53. 294 straipsnio 2 dalis Savavaldžiavimas

54. 308 straipsnio 2 dalis Įtraukimas į prostituciją

55. 318 straipsnio 3 dalis Grasinimas vadui ar smurtas prieš jį

56. 319 straipsnio 2 dalis Smurto veiksmai prieš pavaldinį

57. 320 straipsnio 2 ir 3 dalys Kario terorizavimas

Per kiek laiko turi būti ištirta byla ir perduota teismui?

Nėra nustatyta per kiek laiko turi vykti ikiteisminis tyrimas. Tačiau galia preziumuoti, kad jie neturėtų vykti ilgiau negu BK numatyti senaties terminai. Kaltinamieji turi teisę skųsti, jeigu yra vilkinamas bylos tyrimas pagal BPK 151 str. ir 215 str.

BPK 151 straipsnis. Laikinas nuosavybės teisės apribojimas

1. Civiliniam ieškiniui ar galimam turto konfiskavimui užtikrinti prokuroro nutarimu įtariamajam ar pagal įstatymus materialiai atsakingam už įtariamojo veiksmus fiziniam asmeniui arba fiziniams asmenims, kurie turi nusikalstamu būdu gautą ar įgytą turtą, gali būti skiriamas laikinas nuosavybės teisės apribojimas. Laikinas nuosavybės teisės apribojimas gali būti skiriamas kartu su poėmiu ar krata.

2. Juridinio asmens nuosavybės teisė gali būti laikinai apribota prokuroro nutarimu, kai:

1) siekiama užtikrinti galimą turto konfiskavimą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72 straipsnyje numatytais atvejais;

2) siekiama užtikrinti civilinį ieškinį, jei yra pakankamas pagrindas juridinį asmenį įtraukti civiliniu atsakovu.

3. Asmens, kurio nuosavybės teisė laikinai apribojama, turtas aprašomas dalyvaujant šio Kodekso 145 straipsnio 4 dalyje nurodytiems asmenims. Visas aprašomas turtas turi būti parodomas aprašant dalyvaujantiems asmenims. Laikino nuosavybės teisės apribojimo protokole ar atskirai surašomame šio protokolo priede – turto apyraše nurodomas aprašytų daiktų kiekis ir individualūs požymiai. Draudžiama laikinai apriboti nuosavybės teisę į daiktus, kurie pagal Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytą sąrašą yra būtini įtariamajam ar jo šeimos nariams ir jo išlaikomiems asmenims.

4. Turtas, į kurį nuosavybės teisė laikinai apribota, prokuroro nuožiūra perduodamas saugoti savivaldybės institucijos atstovui arba šio turto savininkui ar jo šeimos nariui, ar artimajam gimineičiui, arba kitam asmeniui. Jiems turi būti išaiškinta atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 246 straipsnį už šio turto iššvaistymą ar paslėpimą. Dėl to iš tokių asmenų paimamas rašytinis pasižadėjimas. Prireikus toks turtas gali būti paimamas. Kai laikinai apribota nuosavybės teisė į piniginius indėlius, visos operacijos su jais nutraukiamos, jei nutarime dėl laikino nuosavybės teisės apribojimo nenurodyta kitaip.

5. Asmuo, kurio nuosavybės teisė laikinai apribota, turi teisę prokuroro nutarimą apskųsti ikiteisminio tyrimo teisėjui. Šį skundą ikiteisminio tyrimo teisėjas privalo išnagrinėti ne vėliau kaip per tris dienas nuo skundo gavimo dienos. Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis skundžiama aukštesniajam teismui; šio teismo priimta nutartis yra galutinė ir neskundžiama.

6. Prokuroro nutarimu paskirtas laikinas nuosavybės teisės apribojimas negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius. Šis terminas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi gali būti pratęstas, tačiau ne daugiau kaip du kartus po tris mėnesius. Nutartis, kuria pratęsimas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, ir ikiteisminio tyrimo teisėjo atsisakymas pratęsti laikino nuosavybės teisės apribojimo terminą skundžiami šio Kodekso X dalyje nustatyta tvarka. Kai byla perduota į teismą, dėl laikino nuosavybės teisės apribojimo paskyrimo ar jo taikymo termino pratęsimo priimdamas nutartį nusprendžia teismas, kurio žinioje yra byla. Teismo nutartis skundžiama šio Kodekso X dalyje nustatyta tvarka.

7. Baudžiamosiose bylose dėl sunkių ar labai sunkių nusikaltimų arba kai įtariamasis yra pasislėpęs laikino nuosavybės teisės apribojimo termino pratęsimų skaičius neribojamas.

8. Laikinas nuosavybės teisių apribojimas panaikinamas prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi, jeigu ši priemonė tampa nebereikalinga.

<...>

215 straipsnis. Ikiteisminio tyrimo nutraukimas dėl pernelyg ilgos ikiteisminio tyrimo trukmės

1. Jei per šešis mėnesius po pirmosios įtariamojo apklausos ikiteisminis tyrimas nebaigiamas, įtariamasis, jo atstovas ar gynėjas gali paduoti skundą ikiteisminio tyrimo teisėjui dėl ikiteisminio tyrimo vilkinimo.

2. Skundai nagrinėti ikiteisminio tyrimo teisėjas surengia posėdį, į kurį kviečiami įtariamasis ar jo gynėjas ir prokuroras.

3. Išnagrinėjęs skundą, ikiteisminio tyrimo teisėjas priima vieną iš šių nutarčių:

- 1) skundą atmesti;
- 2) įpareigoti prokurorą užbaigti ikiteisminį tyrimą per nustatytą terminą;
- 3) ikiteisminį tyrimą nutraukti.

4. Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis gali būti apskūsta šio Kodekso 65 straipsnyje nustatyta tvarka. Jei skundas atmetamas, pakartotinį skundą šio straipsnio 1 dalyje nurodyti proceso dalyviai gali paduoti ne anksčiau kaip praėjus trims mėnesiams po ankstesnio skundo išnagrinėjimo.

5. Per ikiteisminio tyrimo teisėjo nustatytą terminą prokuroras privalo užbaigti ikiteisminį tyrimą ir surašyti kaltinamąjį aktą arba surašyti nutarimą dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo. Prokuroras gali kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją, prašydamas pratęsti ikiteisminiam tyrimui užbaigti nustatytą terminą. Terminio pratęsimo klausimas sprendžiamas posėdyje, į kurį kviečiami šio straipsnio 2 dalyje nurodyti proceso dalyviai.

Nusikaltimai, jų rūšys ir baudžiamosios atsakomybės senatis

BK 11 straipsnis. Nusikaltimas

1. Nusikaltimas yra pavojinga ir BK uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta

laisvės atėmimo bausmė.

2. Nusikaltimai yra tyčiniai ir neatsargūs. Tyčiniai nusikaltimai skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius.

3. Nesunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė neviršija trejų metų laisvės atėmimo.

4. Apysunkis nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija trejus metus laisvės atėmimo, bet neviršija šešerių metų laisvės atėmimo.

5. Sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo.

6. Labai sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo.

12 straipsnis. Baudžiamasis nusižengimas

Baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą.

15 straipsnis. Tyčinis nusikaltimas ir baudžiamasis nusižengimas

1. Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra tyčinis, jeigu jis padarytas tiesiogine ar netiesiogine tyčia.

2. Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas tiesiogine tyčia, jeigu:

- 1) jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti;
- 2) jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir jų norėjo.

3. Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas netiesiogine tyčia, jeigu jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti.

BK 95 straipsnis. Apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis

1. Asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, negali būti priimtas apkaltinamasis nuosprendis, jeigu:

1) praėję:

- a) treji metai, kai buvo padarytas baudžiamasis nusižengimas;
- b) aštuoneri metai, kai buvo padarytas neatsargus arba nesunkus tyčinis nusikaltimas;
- c) dvylika metų, kai buvo padarytas apysunkis tyčinis nusikaltimas;
- d) penkiolika metų, kai buvo padarytas sunkus nusikaltimas;
- e) dvidešimt penkeri metai, kai buvo padarytas labai sunkus nusikaltimas;
- f) trisdešimt metų, kai buvo padarytas nusikaltimas, susijęs su tyčiniu kito žmogaus gyvybės atėmimu;

2) per šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą laiką asmuo nesislėpė nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo ir nepadarė naujos tyčinės nusikalstamos veikos.

2. Senaties terminas skaičiuojamas nuo nusikalstamos veikos padarymo iki nuosprendžio priėmimo dienos.

<...>

9. Nėra senaties šiems nusikaltimams, numatytiems šiame kodekse:

- 1) genocidui (99 straipsnis);
- 2) tarptautinės teisės draudžiamam elgesiui su žmonėmis (100 straipsnis);
- 3) priverstiniam dingimui (100-1 straipsnis);
- 4) tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymui (101 straipsnis);
- 5) civilių trėmimui ar perkėlimui (102 straipsnis);
- 6) tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimui, kankinimui ar kitokiam nežmoniškam elgesiui su jais ar jų turto apsaugos pažeidimui (103 straipsnis);
- 7) civilių ar karo belaisvių prievartiniam panaudojimui prieš ginkluotuosiose pajėgose (105

straipsnis);

8) saugomų objektų naikinimui ar nacionalinių vertybių grobstymui (106 straipsnis);

9) agresijai (110 straipsnis);

10) draudžiamai karo atakai (111 straipsnis);

11) uždraustų karo priemonių naudojimui (112 straipsnis);

12) aplaidžiam vado pareigų vykdymui (113-1 straipsnis).

96 straipsnis. Apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senatis

1. Apkaltinamasis nuosprendis nevykdomas, jeigu:

1) jis nebuvo įvykdytas:

a) per dvejus metus, kai paskirta bausmė už baudžiamąjį nusižengimą, arba

b) per trejus metus, kai paskirta ne laisvės atėmimo bausmė, arba kai paskirta laisvės atėmimo bausmė neviršija dvejų metų, arba

c) per penkerius metus, kai paskirta laisvės atėmimo bausmė neviršija penkerių metų, arba

d) per dešimt metų, kai paskirta laisvės atėmimo bausmė neviršija dešimt metų, arba

e) per penkiolika metų, kai paskirta laisvės atėmimo bausmė viršija dešimt metų ar paskirtas laisvės atėmimas iki gyvos galvos, ir

2) per šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą laiką nuteistasis nevengia atlikti paskirtos bausmės ir nepadarо naujos nusikalstamos veikos.

Per kiek laiko turi būti paskirtas posėdis baudžiamojoje byloje?

BPK 240 straipsnis. Bylos perdavimo ir nagrinėjimo teisiama jame posėdyje pradžios terminai

1. Dėl bylos perdavimo nagrinėti teisiama jame posėdyje teisėjas turi nuspręsti ne vėliau kaip per penkiolika dienų nuo bylos gavimo teisme, jeigu kaltinamasis yra suimtas, ir per vieną mėnesį, – jeigu kaltinamasis yra laisvėje.

2. Byla teisiama jame posėdyje turi būti pradėta nagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt dienų nuo teisėjo nutarties perduoti bylą nagrinėti teisiama jame posėdyje priėmimo.

3. Teismo pirmininkas arba Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas, atsižvelgdamas į bylos didelę apimtį ir sudėtingumą, šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytus terminus gali pratęsti, tačiau ne daugiau kaip trisdešimt dienų.

63
EIKIMO GRAFIKA
000084

sto savivaldybės gyventojams, deklaravusiems gyvenamąją vietą Šiaulių mieste, A pirminė teisinė pagalba teikiama Vasario 16-osios g. 62, Šiauliuose, 12 kabinete, galima tel. (8 41) 50 05 21.

darbo diena	Gyventojų aptarnavimo laikas* Šiaulių miesto savivaldybės administracijoje	Pietų pertraukos laikas
pirmadienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
antradienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
trečiadienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
ketvirtadienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
penktadienis	8.00–12.00, 12.45–15.45	12.00–12.45

Šiaulių apskr. savivaldybės administracijoje	Šiaulių miesto savivaldybės administracijoje	Kitų patalpos laikus
adienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
tradienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
čiadienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
virtadienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
ktadienis	8.00–12.00, 12.45–15.45	12.00–12.45

starnavimo laikas gali keistis.

ste gyvenantiems, tačiau deklaravusiems gyvenamąją vietą Šiaulių rajone,
A pirminė teisinė pagalba teikiama Vilniaus g. 263, Šiauliuose, 320 kabinete,
tel. (8 41) 59 66 45.

darbo diena	Gyventojų aptarnavimo laikas*	Pietų pertraukos laikas
	Šiaulių rajono savivaldybės administracijoje	
pirmadienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
antradienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
trečiadienis**	9.00–13.00, 13.45–18.00	13.00–13.45
	9.00–9.30, 13.15–18.00**	12.30–13.15
ketvirtadienis	8.00–12.00, 12.45–17.00	12.00–12.45
penktadienis	9.00–13.00, 13.45–16.45	13.00–13.45

atstarnavimo laikas gali keistis.

nėnesio, pirmą, trečiądienį, pirminę teisinę pagalbą Šiaulių rajono gyventojams teikiama nuo 10.00 iki 12.00 val.

„Teisinės informacijos sklaida Šiaulių miesto gyventojams“ finansavo

Šiaulių miesto savivaldybės administracija
Juridinių asmenų registras, kodas 188771865
Vasario 16-osios g. 62, LT-76295 Šiauliai
Tel.: (8 41) 50 05 10, 50 05 23, faks: (8 41) 52 41 15,
el. p. info@siauliai.lt
www.siauliai.lt

Šiaulių miesto savivaldybės administracija
Juridinių asmenų registras, kodas 188771865
Vasario 16-osios g. 62, LT-76295 Šiauliai

Tel.: (8 41) 50 05 10, 50 05 23, faks: (8 41) 52 41 15,

el. p. info@siauliai.lt
www.siauliai.lt

Don unabhängigge www.siauliai.lt inken Staat anerkennen.

Advokatų profesinė bendrija „iLAW“
Konstitucijos pr. 7 verslo centras „Europa“ 24 aukštas Vilnius

Konstitucijos pr. 7, verslo centras „Europa“, 24 aukštas, Vilnius
Tel. (8 5) 24 876 70.

tel. (+35) 24 876 70,
el. p. info@ilawfirm.lt
www.ilawfirm.lt

www.ilawfirm.lt

Arvydas Mockus
Mob. 8 682 22 351

Mob. 8 682 22 351,
el. p. amockuslt@gmail.com

el. p. amockus.lt@gmail.com
www.arvydasmockus.lt

L. J. Stanley *K. Stanley* *Y. Stanley*

A. Smetana   S. L. L.   J. Sernaf.

A. fimbriata *A. fimbriata* *A. fimbriata*

P. Haugaitis, J. B. Lonsky, Jonas V. Lers